

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ÜSTÜN İNANÇ'IN ROMANLARI VE ROMANCILIĞI ÜZERİNE BİR İNCELEME

A STUDY ON ÜSTÜN İNANÇ'S NOVELS AND HIS NOVEL WRITING

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

MEHMET KURNAZ

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. EMİNE BİLGEHAN TÜRK

GİRESUN - 2017

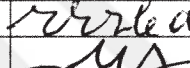

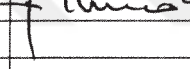
7. EKLER

Ek 1

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlilik öğrencisi Mehmet Kurnaz'ın “**Üstün İnanç'ın Romanları ve Romancılığı Üzerine Bir İnceleme**” başlıklı tezini incelemiş olup aday 18.05.2017 tarihinde, saat 14:00 da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlilik tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. Erdoğan Erbay	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Emine Bilgehan Türk	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Fikret Uslucan	
Üye(yd)	Yrd. Doç. Dr. Nazire Erbay	
Üye(yd)	Yrd. Doç. Dr. Hatem Türk	

ONAY

...../...../201..

Doç. Dr. Güven ÖZDEM

Ek 2

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlilik tezi olarak sunduğum “Üstün İnanç’ın Romanları ve Romancılığı Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

14/06/2017

Mehmet Kurnaz

ÖN SÖZ

Üstün İnanç, 1940 sonrası Türk edebiyatı yazarlarından. O, gazetecilik yaparak basın hayatına başlar. Şiir, tiyatro ve roman alanında çalışmalarıyla yazı hayatına devam eder. Edebiyatta kullandığı ilk tür, bugün baskısı bulunmayan birkaç şiir denemesidir. Bunlar daha çok aşk içerikli şiirlerdir. Ancak Necip Fazıl Kısakürek'i ve onun şiirlerini okudukça şiir yazmaktan vazgeçer. Tiyatro ve roman yazarlığı ile edebiyat alanındaki çalışmalarını sürdürür. Romanlarında; sosyal meseleler ve tarihi olaylar üzerinde durur. Özellikle; doğruluk, çalışkanlık, kitap okumak ve yazmak, dini hassasiyet, aşk, tarihi şahsiyetler, rüyalar, tesadüfler, müzik, İkinci Abdülhamit ve eğitim gibi unsurları oldukça fazla kullanır. Bu konuların seçilmesinde ve işlenmesinde, Necip Fazıl Kısakürek etkisi hissedilir. Onun; Aynadaki Yalan romanı, Ulu Hakan İkinci Abdülhamit Han adlı biyografi eseri, Abdülhamit Han adlı tiyatro oyunu, Kafa Kâğıdı ve O ve Ben adlı otobiyografik eserleri Üstün İnanç'ın bütün romanlarının ana kaynaklarını oluşturur.

Üstün İnanç'ın romanları üzerine yapılan bu çalışmada; yazarın basılmış olan üçü hidayet, ikisi işçi sınıfı, ikisi de tarihi olmak üzere yedi romanı incelenmiştir.

Çalışma; yazarın hayatı, romanlarının kronolojik tanıtımı ve romancılığının incelenmesi olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; yazarın ailesi, gençlik yılları, çalışma alanları, sanata bakışı ve eserleri üzerinde durulmuştur. Şu an hayatta olan yazarla, zaman zaman iletişim kurularak kendisiyle ve eserleriyle ilgili bilgiler alınmıştır. Bunlara, dipnot ve kaynakçada yer verilmiştir.

İkinci bölümde; romanların kronolojik tanıtımı ve konularına göre tasnifi yapılmıştır.

Üçüncü bölümde ise; yazarın romancılığı değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede, ana kaynaklar; yazara ait yedi roman olmuştur. Romanların değerlendirilmesi yapılırken asıl çıkış noktası, romanların kendileri olmakla beraber yazarın ev, iş, sanat ve sosyal hayatı ile bunların eserlerine yansıma şekli de göz önünde bulundurulmuştur.

Çalışmada kaynaklarla ilgili bilgiler, metin içerisinde parantez içerisinde verilmiştir. Çalışmanın sonunda ise alfabetik düzenle faydalanılan kaynaklar gösterilmiştir.

Araştırma-inceleme konusunun belirlenmesinde, yazma ve değerlendirme aşamasında bana her türlü desteği sağlayan değerli danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Emine Bilgehan Türk'e ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Hatem Türk'e teşekkürlerimi sunarım.

Mehmet Kurnaz
Giresun - 2017

ÖZET

Bu çalışmada, son dönem yazarlarından Üstün İnanç'ın hayatı, çalışma alanları, sanatı, romanlarının kronolojik tanıtımı ve romancılığı üzerine bir inceleme yapılmıştır.

1937 yılında İstanbul'da doğan Üstün İnanç, Basın Yayın ve Gazetecilik Yüksek Okulu'ndan mezun olmuş iş hayatına 1956'da başlamıştır. Gazetecilik, tiyatro ve roman yazarlığı, tiyatro yönetmenliği ve oyunculuğu yapan sanatçı bugün hayatta ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Bölümünde çalışmalarına devam etmektedir.

Romanlarının Tanıtımı bölümünde eserler; olay, kahramanlar, mekân ve zaman unsurlarına göre incelenmiş, sıralama kitapların yayın tarihlerine göre kronolojik olarak yapılmıştır. Romanlar konularına göre Yalnız Değilsiniz, Ayıp Uşakları ve Yazıklar Çıkmazı arayış ve kuşak çatışmasını, İnsanlar Böyledir ve Bir Kimlik Lütfen işçi sınıfını ve son iki romanı Makedonya Gamzesi ve Yağmur Kanla Başladı ise II. Meşrutiyet yıllarını işleyen eserler olarak tasnif edilmiştir.

Romancılığı bölümünde ise romanların içeriğine göre roman anlayışı üzerinde durulmuştur. Bunlar; Necip Fazıl Kısakürek etkisi, kahramanların özellikleri, rüyalar, dini unsurlar, ikinci Abdülhamit, kitap yazma ve okuma, güzel sanatlar, aile, ahlak, doğruluk, sosyal, siyasal, ekonomik, psikolojik, popüler roman gibi unsurlar olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üstün İnanç, roman, tiyatro, Necip Fazıl Kısakürek

ABSTRACT

In this study, the life, domains, art, and novels of contemporary Turkish writer Üstün İnanç have been chronologically examined according to a survey of his works, as well as according to his style of writing.

Üstün İnanç, who was born in Istanbul in 1937, graduated from the School of Media and Journalism, and started his working life in 1956. This man of the arts—a journalist, playwright, novelist, theatrical director, and actor—is still with us today and continues to serve the Istanbul Metropolitan Municipality’s Department of Culture.

In the section of this paper dealing with an overview of İnanç’s novels, the writer’s works have been surveyed according to elements such as events, characters, setting, and time, as well as chronologically ordered by publishing date. The themes of his novels “Yalnız Değilsiniz” (You Aren’t Alone), “Ayıp Uşakları” (Rude Men), and Yazıklar Çıkmazı (The Predicament of Shame) deal with quest and generation, “İnsanlar Böyledir” (That’s How People Are) and “Bir Kimlik Lütfen” (An Identification Please) are about the working class, and his most recent two novels “Makedonya Gamzesi” (The Macedonia Dimple) and “Yağmur Kanla Başladı” (Rain Began With Blood) delve into the years of the 2nd Constitutionalist Period.

The second section of this paper dealing with the writer’s writing style tries to comprehend the writer’s novels based on their content. Among these include the influence of writer Necip Fazıl Kısakürek, the features and themes of İnanç’s characters, dreams, religion, Abdülhamit II, the writing and reading of books, the fine arts, family, morality, faithfulness, and righteousness, as well as social, political, economic, psychological, and populist elements.

Key words: Üstün İnanç, novel, theatre, Necip Fazıl Kısakürek

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR.....	VIII
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. ÜSTÜN İNANÇ'IN HAYATI, ÇALIŞMA ALANLARI, YAZARLIĞI VE ESERLERİ	1
1.1. AİLESİ, DOĞUMU, ÖĞRENCİLİK, ASKERLİK VE EVLİLİK YILLARI.....	1
1.2. ÇALIŞMA ALANLARI.....	4
1.3. YAZI HAYATI VE SANAT KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ.....	5
1.4. ESERLERİ.....	7
1.4.1. Romanları.....	7
1.4.2. Tiyatro Eserleri	8
1.4.3. Sinemaya Aktarılmış Senaryoları:.....	8
İKİNCİ BÖLÜM	10
2. ÜSTÜN İNANÇ'IN ROMANLARI.....	10
2.1. ROMANLARININ KRONOLOJİK TANITIMI	10
2.1.1. YALNIZ DEĞİLSİNİZ	10
2.1.1.1. Olay Örgüsü.....	10
2.1.1.2. Şahıs Kadrosu	13
2.1.1.3. Anlatıcının Tipi ve Bakış Açısı	17
2.1.1.4. Mekânlar	20
2.1.1.5. Zaman.....	21
2.1.2. İNSANLAR BÖYLEDİR	22
2.1.2.1. Olay Örgüsü.....	23
2.1.2.2. Şahıs Kadrosu	24
2.1.2.3. Anlatıcının Tipi ve Bakış Açısı	25
2.1.2.4. Mekânlar	28
2.1.2.5. Zaman.....	28
2.1.3. AYIP UŞAKLARI	29
2.1.3.1.Olay Örgüsü.....	29

2.1.3.2. Şahıs Kadrosu	31
3.1.3.3. Anlatıcının Tipi ve Bakış Açısı	35
3.1.3.4. Mekânlar	36
3.1.3.5. Zaman.....	37
2.1.4. YAZIKLAR ÇIKMAZI	39
2.1.4.1. Olay Örgüsü.....	40
2.1.4.2. Şahıs Kadrosu	43
2.1.4.3. Anlatıcının Tipi ve Bakış Açısı	45
2.1.4.4. Mekânlar	48
2.1.4.5. Zaman.....	49
2.1.5. BİR KİMLİK LÜTFEN.....	50
2.1.5.1. Olay Örgüsü.....	50
2.1.5.2. Şahıs Kadrosu	52
2.1.5.3. Anlatıcının Tipi ve Bakış Açısı	54
2.1.5.4. Mekânlar	57
2.1.5.5. Zaman.....	57
2.1.6. MAKEDONYA GAMZESİ	58
2.1.6.1. Olay Örgüsü.....	59
2.1.6.2. Şahıs Kadrosu	60
2.1.6.3. Anlatıcının Tipi ve Bakış Açısı	64
2.1.6.4. Mekânlar	65
2.1.6.5. Zaman.....	66
2.1.7. YAĞMUR KANLA BAŞLADI	67
2.1.7.1. Olay Örgüsü.....	68
2.1.7.2. Şahıs Kadrosu	69
2.1.7.3. Anlatıcının Tipi ve Bakış Açısı	72
2.1.7.4. Mekân	73
2.1.7.5. Zaman.....	73
2.2. ROMANLARININ KONU YÖNÜNDEN TASNİF EDİLMESİ.....	75
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	76
3. ÜSTÜN İNANÇ'IN ROMANCILIĞI.....	76
3.1. ROMANLARININ İÇERİK YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	76

3.1.1. Necip Fazıl Kısakürek Etkisi	79
3.1.2. Roman Kahramanları	91
3.1.3. Arayış, Rüyalar ve Dini Unsurlar.....	93
3.1.4. İkinci Abdülhamit, Tarihi ve Edebi Şahsiyetler	94
3.1.5. Tesadüfler ve Değişim unsuru	96
3.1.6. Ahlak, Doğruluk, Sadakat unsuru ve Teslimiyet	98
3.1.7. Kahramanların kendileriyle ve çevreleriyle çatışması.....	100
3.1.8. Ailenin önemi.....	102
3.1.9. Sosyal, siyasi ve ekonomik hayatı ifade eden unsurlar.....	103
3.1.10. Eğitim, kitap okuma ve olumlu yönde değişim	108
3.1.11. Müzik, edebiyat ve edebiyatçılar	110
3.1.12. Simgesel unsurlar	112
3.1.13. Kahramanların psikolojik ve sosyal durumunun mekân-insan ekseninde işlenmesi	112
1.1.14. Romanlarda popüler roman özelliklerini gösteren unsurlar	119
SONUÇ.....	125
KAYNAKÇA.....	127
ÖZGEÇMİŞ	129

KISALTMALAR

Akt.:	Aktaran
a. g. e. :	Adı geçen eser
bdd. :	Büyük Doğu Dergisi
CHP :	Cumhuriyet Halk Partisi
çev. :	Çeviren
Doç. :	Doçent
DP :	Demokrat Parti
Dr. :	Doktor
Hz. :	Hazreti
s. :	Sayfa
ss. :	Sayfa Sırası
S. :	Sayı
TTK :	Türk Tarih Kurumu
vb. :	ve benzerleri
vs. :	ve saire
Yrd. :	Yardımcı
Yay. :	Yayınları

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÜSTÜN İNANÇ'IN HAYATI, ÇALIŞMA ALANLARI, YAZARLIĞI VE ESERLERİ

1.1. AİLESİ, DOĞUMU, ÖĞRENCİLİK, ASKERLİK VE EVLİLİK YILLARI¹

Üstün İnanç, 1937'de anneannesinin İstanbul Kızıltoprak'taki köşkünde doğmuştur. Yazarın babası Hasan Fehmi İnanç, annesi Sıdika Halide'dir. İkisi de İstanbulludur. Hasan Fehmi İnanç'ın babası Mehmed Reşid Bey orduda subay olarak görev yapmış, Çanakkale Savaşı'nda cephede dizanteriye yakalanmış ve hastanede vefat etmiştir. Bu sırada Hasan Fehmi İnanç 13 yaşındadır. Yazar, savaş döneminin zor şartları altında dört çocuğuyla birlikte dul kalan babaannesi için; *“sebatlı ve mücadeleci bir Osmanlı kadınıydı. Savaş içindeki o korkunç şartlara olabildiğince direnmiştir. Bu arada sâhip oldukları konak dâhil elde avuçta ne varsa satmak zorunda kalmış; ama evlâtlarına yokluk ve sıkıntı çektirmemiş birisidir”* der. Bu zor günlerinde Hasan Fehmi İnanç'ın amcası aileye destek olmuştur:

“Bu sırada dedemin küçük kardeşi olan Kâzım Bey (sonradan Paşa) Çanakkale ordusu kumandanı Lieman von Sanders'in kurmay başkanıdır. Savaşın ortaya çıkardığı olumsuz şartlarına rağmen aileye sâhip çıkmış; fakat o da yalnızca maaşıyla yaşayan bir asker olduğu için aile yeterince refaha ulaşamamış.”

On üç yaşında yetim kalan baba Hasan Fehmi İnanç, lise öğreniminden sonra eğitimine devam edemez. Çeşitli işlerde çalıştıktan sonra İzmir'in Dağkızılca nahiyesine Nahiye Müdürü olarak atanır. Aliğa Nahiye Müdürü iken de Sıdika Halide'yle evlenir.

Aileye “İnanç” soyadının verilmesi ile ilgili olarak ise yazar şunları söyler:

“Bu konu ile ilgili bilgi vermem için büyük amcamız Kazım Bey hakkında ayrıca kısa bir bilgi vermem gerekiyor. Kendisi hem Harbiye'de meşhur Enver Paşa'nın sınıf arkadaşlarından. İkisi sınıf birinciliklerini

¹Eğitim yılları, askerliği, evliliği ile ilgili bilgiler Üstün İnanç'tan alınmıştır (24.03.2016, saat 11. 03). Yazarın doğrudan alınan ifadeleri tırnak içerisinde belirtilmiştir.

paylaşmışlardır. Mustafa Kemal onlardan bir sınıf geridedir. Soyadımızı Paşa'ya Atatürk vermiştir; el yazısıyla notu aile arşivinde mahfuzdur. Kâzım Paşa, Erkân-ı Harbiye Reis-i Sâni'si olarak Mustafa Kemal'in Samsun'a gidiş emrini imzalayan kişidir. Cumhuriyetin ilanından sonra İzmir milletvekili seçilir”.

İlköğretimi İzmir Kiraz İlkokulunda okuyan Üstün İnanç, lise eğitimini İstanbul Erkek Lisesinde, üniversiteyi ise Basın Yayın Yüksek Okulu'nda tamamlamıştır. Yazar, okula başladığı ilk sene babası Adagide (Ovakent) Nahiye Müdürlüğüne tayin edilince onu Kiraz'daki aile dostlarına emanet ederler. O zamandan itibaren ara ara da olsa anne baba hasretini ve gurbet acısını tadan yazar, *“Roman yazarlığım bu yaşama şartlarında mayalanmıştır, diyebilirim”* der.

Çocukluk ve delikanlılık yıllarında sık sık İzmir ve İstanbul arasında gidip gelmiştir:

“Çocukluk ve delikanlılık yıllarımı bir yandan bu köşkte, bir yandan da annemle babamın yanında, köyden farksız nahiyelerde geçirdim. Böylece hem İstanbul'da pırıl pırıl şehir hayatını, hem bütün yoksulluğu, geri kalmışlığı ve gelenekleriyle köy hayatını yaşadım.”

Köy ve şehir arasında yaşadığı bu gidiş gelişlerin, onun hem geleneklerine bağlı kalmasında hem de modern bir şehir insanı olmasında önemli bir paya sahip olduğunu şöyle ifade eder:

“Meselâ iyi zeybek oynadığım söylenir. Bunu o köy hayatında öğrendim. Öte yandan telâffuz ve konuşmamın çok düzgün olduğu çevrem tarafından ifade edilir. Bunda da Kızıltoprak'ta yaşadığım köşk hayatının etkisi oldukça fazladır.”

Onun her iki kültüre olan aşinalığını gösteren bir başka ifadesi de şöyledir:

“İlkokulu İzmir'in Kiraz ilçesinde okudum. O zaman şehirlerin dışında her taraf geriydi. Çarşamba günleri pazar olurdu. Köylerden çocuklar gelirdi. Kendi yufka ekmekleri arasına beyaz çarşı ekmeğini katık olarak koyup yerlerdi. Ben onları görür ağlardım. Yazın da İstanbul'a gelirdik, Kızıltoprak'a. İstanbul ise muazzam bir yer. İki kültürü, köy ve şehir kültürünü, bir arada yaşamamın faydasını gördüm” (Saruhan, 2014: 75).

Üstün İnanç, kültürlü bir ailede yetişmiştir. Şüphesiz ki bu onun sanat anlayışına etki eden bir durum olmuştur. Küçük yaşlarda bir okuma tutkunu olan İnanç o günleri şöyle ifade eder:

“Babamın görevi daha çok taşrada olduğu için kendisinin gayet zengin bir kitaplığı vardı. Zaten okumayı pek severdi. Ben de ufak yaştan itibaren bu kitaplığa dadanmışım. Fransız klasiklerinin tercümelerini okuyup bitirdiğim zaman on bir yaşındaydım. Daha sonra İngiliz klasikleri tercümelerini, ondan sonra Alman ve Rus klasikleri tercümelerini okumuşumdur.”

Aile, sadece edebiyat değil, tiyatro ve müzikle de ilgilidir:

“Rahmetli babamın sesi çok güzeldi. Rahmetli Münir Nureddin’le babacığım nispet ederlermiş. Büyükbabam neşetkâr ustasıydı. Sadi Hoşses’ler onun hayranıydılar, gelip dinlerlerdi. Bende iş yok” (Saruhan, 2014: 80). *“Halam Şehir Tiyatrosu’nda muhasebe servisi müdürüydü. Beni oyunlara götürürdü. Sahnede, kuliste koşar oynardım. Muhsin Ertuğrul kızardı bana”* (Saruhan, 2014: 78).

Babası İzmir Buca Nahiye Müdürlüğüne tayin edilince, yazar önce liseye burada başlar. Fakat orada hiç çevresi olmadığı için yabancılık çeker. Babasını ikna ederek İstanbul’a babaannesinin yanına gelir ve lise eğitimini burada sürdürür. Babaanesi ve küçük halasıyla birlikte mutlu, mütevazı bir hayat yaşar. Daha sonra babasının tayini İstanbul Küçükpazar Nahiye Müdürlüğüne çıkar. Eğitim hayatının geri kalanını da burada sürdürür ve tamamlar.

Okulu bitirdikten sonra gazetecilik yapmaya başlayan Üstün İnanç, 1956’da Tercüman gazetesinde stajyer muhabir olarak çalışır. Daha sonra Babıali’de Sabah, Bugün, Son Havadis, Tercüman, Zaman ve Yeni İstanbul gazetelerinde görev yapar.

Üstün İnanç’ın ilk yazıları Yelken, Durum, Sanatkâr ve Büyük Doğu dergilerinde yayımlanır. Sonraki yıllarda tiyatro ve sinema alanında yazılar ve roman türünde eserler verir.

1968-1969 yıllarında askerlik vazifesini yerine getirdikten sonra 1975’te aslen Rizeli olan Meryem Hanım’la evlenir. Ertuğrul ve Emre adında iki çocuk babasıdır. İstanbul’da yaşamını sürdürmektedir.

1.2. ÇALIŞMA ALANLARI

Çalışma hayatına Tercüman gazetesinde muhabir olarak başlayan Üstün İnanç, dergi ve gazetelerde çalışır. Tiyatro ve roman yazarlığı yapar. Aşağıda çalışma alanları kısaca verilmiştir.

Gazetecilik: Babıali'de Sabah, Bugün, Son Havadis, Tercüman, Zaman ve Yeni İstanbul gazetelerinde yazıları yayınlanır (Yardım, 2008: 239-242).

Dergicilik: Yelken, Durum, Sanatkâr ve Büyük Doğu dergilerinde yazıları yayımlanır (Yardım, 2008: 239). Necip Fazıl'ın çıkardığı Büyük Doğu dergisinde sinema ve tiyatro alanında düşüncelerini yansıtan makaleler yazar (Saruhan, 2014: s.81). Büyük Doğu'da yayınlanan makaleleri; İslam Davası Emrinde Sinema², Sinemanın Durumu³, Ve O Dâva⁴, Yeni Mektep⁵'tir.

Tiyatro: Üstün İnanç sanata önem veren bir yazardır. Bunun için tiyatro sahasında yazdığı oyunları bulunmaktadır: Kurt Kapanı, İlk Kurşun, Sultan Abdülhamid (Necip Fazıl Kısakürek'in aynı adlı eserine prolog), İbrahim Müteferrika, Ömer Seyfettin (Cancağızım), İhtisap Ağası, Bir Gül Macerası (Fetih).

Gazetecilik, roman ve oyun yazarlığının yanında tiyatro oyunculuğu da yapar. 1967–1969 yılları arasında Necip Fazıl'ın *Sultan Abdülhamit* isimli oyununu yönetir. 517 kez oynanan bu oyunun 300'ünün başrolünde kendisi vardır. 1970'de *Kurtkapanı* isimli oyununu da yönetir ve başrolünü oynar. 1974'de *İlk Kurşun* isimli oyununu da kendisi yönetir. Bunlarla birlikte İbret Sahnesi'nin *Çar Tabancası* oyununda çar rolü kendisindedir⁶ (Yardım: 2008: 239-242).

Roman: Yazar, roman yazmaya diğer türlere göre biraz geç başlar. İlk romanının birinci baskısı 51 yaşındayken yayımlanır. Bununla ilgili kendisine sorulan “*Roman yazmaya nasıl başladınız?*” sorusuna: “*Ben gazeteciyim. Tashihten sayfa sekreterliğine, yazı müdürlüğünden köşe yazarlığına, yayın yönetmenliğine kadar yaptım. O zaman böyle etli değildi gazeteler. En son Tercüman'da çalıştım. Ayrılmak zorunda kaldım. İş yok. Bulamayınca roman yazayım dedim*” (Saruhan, 2014: 76) şeklinde cevap verir. 1988 yılından sonra roman yazmaya başlayan

² Üstün İnanç, “İslam Davası Emrinde Sinema”, Büyük Doğu, S. 6, 23.08.1967, s. 8.

³ Üstün İnanç, “Sinemanın Durumu”, Büyük Doğu, S. 7, 30.08.1967, s. 13.

⁴ Üstün İnanç, “Ve O Dâva”, Büyük Doğu, S. 9, 13.09.1967, s. 9.

⁵ Üstün İnanç, “Yeni Mektep”, Büyük Doğu, S. 18, 15.11.1967, s. 9.

⁶Tiyatro çalışmaları ile ilgili bilgiler Üstün İnanç'tan alınmıştır. 24.03.2016, saat 11.03

yazarın, toplam yedi romanı vardır. Bunlarda fabrikalarda çalışan işçilerin sorunları, Türkiye'nin tarihi ve sosyal meseleleri konu olarak işlenmektedir.

Sinemaya Aktarılmış Senaryoları: Yalnız Değilsiniz (aynı adlı romanından sinemaya aktarım), İnsanlar Böyledir (aynı adlı romanından sinemaya aktarım), Kanayan Yara Bosna (Yardım: 2008: 239-242).

1.3. YAZI HAYATI VE SANAT KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ

Yazar Üstün İnanç, kendisiyle yapılan röportajlarda yazı hayatına başlaması, çalıştığı alanlar, sanat ve toplumsal meselelerdeki düşünceleri hakkında bilgiler verir.

Yazı hayatına şiir yazarak başlar. Şiirlerinin çeşitli dergilerde yayınlanması için girişimleri olur. O, şiire başlamasını ve daha sonra nesir alanında eserler vermesini şu şekilde anlatır. *“Yazmaya şiir ile başladım. O dönem arkadaşlarım ve çevrem şiirlerimi çok beğeniyordu, fakat ben kendi yazdıklarımı beğenmiyordum. Bir iki tanesini yayınladım. Nesir epeyce geç oldu, ama onda karar kıldım.”* (Saruhan, 2014: 80)

Dönemin ünlü şairlerinin edebiyat sohbetlerine katılır. Necip Fazıl Kısakürek'i ve onun şiirlerini tanıması da bu sohbetlere katılması dolayısıyla:

“Bir gün arkadaşımla Yahya Kemal'in çınar altında sohbetlerine gittik Emirgan'da. Çekingen bir şekilde oturduk. Sesler hiç duyulmuyor. Boşu boşuna geldik dedim. Tam gidecekken Ahmet Hamdi Tanpınar bir şiir okumaya başladı. ‘Ne hasta bekler sabahı, ne taze ölüyü mezar...’ Şiir bitti. İlk defa Yahya Kemal'in sesini duydum. ‘Fevkalade, fevkalade’ dedi. Arkadaşa ‘Yahya Kemal de tam döktürmüş.’ dedim. ‘O Yahya Kemal'in değil, Necip Fazıl'ın’ dedi. Kıpırmızı oldum. O zaman üstadın Çile kitabı yoktu. Sonsuzluk Kervanı'nı alıp okudum” (Saruhan, 2014: 80).

Mehmet Nuri Yardım “Romancılar Konuşuyor” adlı eserinde Üstün İnanç'ın roman ve romancılar hakkında görüşlerine yer verir. *“Roman gayet kıskançtır. Kendisiyle devamlı meşgul olunmasını ister. Başka bir iş tutmaya kalkıştınız mı, sizi asla affetmez.”* Türk romanını eskisi ve yenisiyle değerlendirir misiniz?” sorusuna da şu cevabı verir:

“Cumhuriyet döneminde romanımız kıvamına kavuşmak üzereyken dil tasfiyeciliği her şeyi mahvetti. İfade dağarcığımız köy romanları

hastalığıyla boşaltıldı. Romanımızın kilometre taşları olarak ben Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Türkçe zenginliği olarak Refik Halit Karay, Peyami Safa, Kemal Tahir'i sayabilirim. Yaşadığımız günleri ise çırpınış dönemi diye vasıflandırıyorum. Bu dönemde aklıma gelen en büyük isim de Mehmet Niyazi üstadımızdır” (Yardım, 2008: 239-242).

Sanat dünyasının olaylara bakışını ve yaklaşımını kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevaplardan anlamak mümkündür. Başörtüsü sorununun konu olarak işlendiği Yalnız Değilsiniz romanının sinemaya aktarımı sırasında yaşananları kendisiyle yapılan röportajda şu şekilde değerlendirir:

Emeti Saruhan'a verdiği mülakatta eserlerine dair soruları şu şekilde cevaplandırır.

Bu kadar ilgi göreceğini düşünmüş müydünüz? *“Hayır. Hatta başörtüsü olayları başlayınca bunu bir roman yazarı yazar herhalde dedim. Çünkü bu bir dramdır. Romancının işi de dramları yakalamaktır. Hâlbuki bizde ideoloji var. Öyle olunca bizden değildir diyorlar. Hâlbuki insan insandır. Birkaç kişiye bunu yazın dedim. Yapmadılar. Kendim yazdım. Hatta İnanç müsteardır, bir bayan yazmıştır bu kitabı dediler. İlk kitabı kendi imkânlarımla bastım” (Saruhan, 2014: 76).*

Peki, bu önyargılar varken nasıl bastırabildiniz kitabı? *“O ara ufak bir gazetede ufak bir ücretle genel yayın yönetmenliği yapıyorum. Yalnız Değilsiniz'i orada tefrika etmeye başladım. Tefrika ettikçe filmlerini kesip sakladım. Onları topladım, biraz da borç aldım. Uyduruk bir kapakla basturdum. Çok kötüdür o ilk baskının kapağı. Hatta Mehmet Niyazi “Kâbus gibi rüyalarım giriyor o kapak” dedi. Ne yapalım, para yok kapak tasarımı yaptırılmaz. Kitabı kendim bastım. Yayın piyasasını da bilmiyorum. 5000 tane bastım. Arkadaşlar “Ne yaptın 5000 tane bestseller satıyor” dediler. “Eyvahlar olsun” dedim” (Saruhan, 2014: 77).*

Nasıl sattı o ilk baskı? *“Posta kutusuyla satmaya başladım. 3000'e indi. Arkadaşım Almanya'dan aradı. “Elimize romanın geçti, kaç tane var, alalım” dedi. 2000 tanesini aldı. 1000 tanesi de burada satıldı. İkinci baskı güven sarsıcı bir yayınevinde oldu. Genç bir arkadaştı. Gelip gidiyorum “Kitap bitmedi abi, yenisini istiyorlar” diyor. Kurnazlığı görüyor musunuz? Yenisini yazacakmışım, eskisi öyle*

bitecekmiş. Hâlbuki sürekli basıp basıp satıyormuş. Neyse ki kitabı kurtardım oradan. Sabri Dereli arkadaşım, Tuğra Yayınevi'ni kurdu. O zaman rahatladık. Uzun zaman onla çalıştık, diğer romanlarım dâhil”(Saruhan, 2014: 77).

Romanın filme çekilmesi nasıl oldu? “Bir arkadaşım Yimpaş Marketler zincirinde Kırıkkale müdürüydü. Bana uğradı, ona bir kitap imzaladım. Bir tane de Dursun Uyar'a istedi, yönetim kurulu başkanı. Sonra Mesut Uçakan ona gitmiş. Yardım et de bir şeyler yapalım, demiş. Dursun Uyar da, ben bu işlerden anlamam; ama Yalnız Değilsiniz diye bir roman var. Onu çekersen para veririm” demiş. Mesut Uçakan da “O Üstün İnanç bizim abimiz” demiş. Böylece film oldu, arkasından da devamını, Sonsuza Yürümek'i çektik” (Saruhan, 2014: 77-78).

Çekimlere zorluk çıkarıldı mı? “Evet, Film oyuncularını tehdit edildi. Bir telefon zinciriyle oyuncularını arayıp kilitlemişler. “Bu filmde rol alırsan Yeşilçam'da bir daha iş yok sana, hayat yok” gibi tehditler. İsmimi fazla verme diyerek Metin Serezli yardımcı olmuş. Bir iki oyuncuyu o bulmuş.”

Film romanı yeterince yansıtılabildi mi sizce? “Hayır. O zaman anladım ki roman ayrı film ayrı. Kapris gibi geliyor insanlara ama. Anladım ki ortak noktası senaryo. Ondan sonra senaryoya daha çok eğildim”(Saruhan, 2014: 78).

1.4. ESERLERİ

1.4.1. Romanları

Yalnız Değilsiniz (Birinci Baskı 1988)

İnsanlar Böyleydi (Birinci Baskı 1989)

Ayıp Uşakları (Birinci Baskı 1989)

Yazıklar Çıkmazı (Birinci Baskı 1991)

Bir Kimlik Lütfen (Birinci Baskı 1994)

Makedonya Gamzesi (Birinci Baskı 2008)

Yağmur Kanla Başladı (Birinci Baskı 2014)

1.4.2. Tiyatro Eserleri⁷

Kurt Kapanı (1970): Türkiye'nin 1970'li yıllardaki sosyal bunalımlı yıllarını konu almaktadır. Oyunda; bir Çanakkale gazisinin, zamanın gençleri tarafından aşağılanması ve milli değerlerin önemsenmemesi anlatılır.

İlk Kurşun (1974): Mondros Ateşkes anlaşmasından sonra Anadolu'yu işgale başlayan Avrupalı güçlere karşı Türk halkının verdiği tepkiyi ele alır. Oyun adını İzmir'i işgal eden Yunanlılara karşı ilk kurşunu sıkarak direnişi başlatan Hasan Tahsin'in (Osman Nevres) bu eyleminden alır.

Sultan Abdülhamid: (Necip Fazıl Kısakürek'in aynı adlı eserine prolog) Necip Fazıl Kısakürek'in eserinin sahneye konmasıdır. Sultan Abdülhamit'i anlatır.

İbrahim Müteferrika: Osmanlıda matbaayı ilk kuran kişidir. Oyun, onun hayatını konu alır.

Ömer Seyfettin (Cancağızım): Tek kişilik oyundur. Ömer Seyfettin'i anlatan belgesel nitelikli oyundur.

İhtisap Ağası: Avangart bir oyundur. Bir nevi sokak tiyatrosudur. Eskiden bugünkü belediye başkanlarının yerine taşrada kasabayı "İhtisap Ağası" denen kişiler yönetirdi. Oyunda ihtisap Ağası adil bir yöneticidir. Hile yapan bir esnafın sokakta eşeğe ters bindirilerek halka teşhir edilmesi anlatılır.

Bir Gül Macerası (Fetih): Manzum bir oyundur. İstanbul'un fethi anlatılır. Fatih ve üst düzey yöneticilerin varlığı sadece sezdirilir. Kahramanlar büyük işler başarmış askerlerdir.

1.4.3. Sinemaya Aktarılmış Senaryoları:

Yalnız Değilsiniz: Aynı adlı romandan sinemaya aktarılmıştır. 1990 yılı yapımıdır. Türü dramdır.

İnsanlar Böyledir: Aynı adlı romandan senaryo haline getirilmiş ve dizi olarak yayınlanmıştır.

Sonsuza Yürümek: 1991 yılı yapımıdır. Türü dramdır. Konusu; Zengin ailesinin yaşamıyla uyum sağlayamayan ve uzun bir uğraş sonucu öz benliğini İslam'da bulan Tıp Fakültesi öğrencisi Serpil'in öyküsüdür.

⁷ Tiyatro eserlerinin kitap haline getirilmediğini belirten Üstün İnanç, oyunların konusu hakkında bilgiler vermiştir. 24.03.2016, saat 11. 03.

Kanayan Yara Bosna: 1994 yapımı dramdır. Konusu; kökleri 1940'lı yıllara dayanan iki kuşakın öyküsüdür. Hapse düşen baba Bosna cehennemiyle ilgili anılarını yazar. Yıllar sonra hatıra defteri oğlunun eline geçer. Anıları daha sonra kızı da okur. Batılı bir dünya görüşüne sahip kız, anıların etkisiyle bir değişim geçirir. O da Bosna'daki bağımsızlık hareketine katılır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÜSTÜN İNANÇ'IN ROMANLARI

2.1. ROMANLARININ KRONOLOJİK TANITIMI

Bu bölümde, Üstün İnanç'ın yazdığı yedi romanın yayın tarihleri dikkate alınarak kronolojik bir sıralama yapılmıştır. Romanların yayın tarihi ve yayınevlerinin isimleri verildikten sonra eserler; konu, olay, kahramanlar, anlatıcı, bakış açısı, mekân ve zaman yönünden tanıtılmıştır. Bu romanların yayın tarihine göre sıralaması: Yalnız Değilsiniz, İnsanlar Böyledir, Ayıp Uşakları, Yazıklar Çıkmazı, Bir Kimlik Lütfen, Makedonya Gamzesi ve Yağmur Kanla Başladı şeklindedir.

2.1.1. YALNIZ DEĞİLSİNİZ

Yalnız Değilsiniz'in giriş kısmında Üstün İnanç, bu romanı hakkındaki görüşlerini şu şekilde açıklar:

“Serpil'in anlattıkları bir sanat iddiası taşıyor. Bir olay, bir gerçektir. Ne var ki bu olay ve gerçeklerin roman üslubuyla anlatılması uygun görülmüştür. Zaman, mekân ve insanlar mümkün olduğunca değiştirildi ya da saklandı. Türkiye'de bir dram yaşanmaktadır; ne zaman biteceği ve nasıl çözümleneceği henüz belli olmayan bir dram... Bu dram inanç ve ibadetine bağlı olan Müslüman insanlara dönüktür. En çarpıcı görüntüsü de türban ve başörtüsüne yapılan saldırılardır. İşte Yalnız Değilsiniz, bu dramı dile getirdi. Kullandığımız roman üslubu bir araçtır. Fatih, 25.09.1988” (İnanç, 1988).

Üstün İnanç'ın ilk roman denemesidir. İlk olarak 1988 yılında yayınlanmıştır. 288 sayfadır. Timaş ve Tuğra Neşriyat yayınevleri tarafından yayınlanmıştır. Roman Serpil'in anılarından oluşmaktadır. Anlatıcısı da Serpil'in kendisidir.

2.1.1.1. Olay Örgüsü

Mehmet Tekin, olay unsurunu şöyle ifade eder:

“Vaka sözlük anlamı itibariyle ‘olup geçen şey’ demektir. Romancı, kaleme alacağı romanın ‘epik’ yapısını bu ‘olup geçen şeyle (hatta olması mümkün şeyle) kurar. Bu durumda vaka, roman denilen edebi türün vazgeçilmez ögesi olmaktadır. Aslında vaka, romana değil, hayata ait bir parçadır ve hayatta rastladığımız, yaşadığımız, yaşayabileceğimiz bir şeydir. Romancı sanatın (dar anlamda dilin) sağladığı imkânlarla onu ehlileştirir ve amacı doğrultusunda, onu yeniden biçimlendirir” (Tekin, 2002: 61).

Yalnız Değilsiniz romanında da rastlayabileceğimiz ya da yaşayabileceğimiz olaylar anlatılmaktadır.

Yalnız Değilsiniz, Serpil’in bir gün otobüste teyzesinin kızı ve çocukluk arkadaşı Füsün’la karşılaşması sonucu geçmiş yaşantısının bir bölümünü hayaliyle başlar. *“Bir film şeridi gibi gözümde canlanan hatıralar böylece bitiyordu. Zaten otobüs durağa gelmiş ve biz de inmiştik. Zaman su gibi akmış, aradan uzun uzun yıllar geçmişti. İki evladım vardı. Esra küçüğü, büyüğü de Ahmet”* (s. 286).

Serpil, Avrupalı bir yaşam sürdüren zengin bir ailenin çocuğudur. Babası içki içer, kumar ve at yarışı oynar. Annesi de arkadaşlarıyla kumar oyunları düzenler. Anneanesi ise mirasını kızlarına ve damatlarına bırakarak, onlarla beraber aynı evde yaşar. Dini konularda hassastır. Kuran okur, namaz kılar, oruç tutar, fakirlere yardım eder. Romanın ana kahramanı Serpil; annesinin, babasının ve anneanesinin bu yaşantılarını yakından görür. Anneanesinin diğerlerinden daha huzurlu ve mutlu yaşadığına şahit olur. Ancak kendisi de kumar ve içki gibi konulardan uzak durmasına rağmen İslam’a da yakınlık göstermez. Ta ki üniversitede Eczacılık bölümünde beraber okuduğu Abdullah’la ve onun nişanlısı Gülsen ve Abdullah’ın dedesi Mürteza Bey’le aralarında muhabbet başlayınca kadar bu böyle devam eder. Daha önceden anneanesinin ibadetleriyle tanıdığı İslam’ı, onların etkisiyle daha yakından tanır. Zamanla örtünür, namaza başlar, Kuran-ı Kerim’i okumayı öğrenir. Onun bu değişimi, ailesi ve çevresi tarafından hoş karşılanmaz. Serpil’in bir boşlukta olduğunu ve eski yaşantısına tekrar döneceğini düşünürler. Ancak zamanla Serpil’in ciddi olduğu ve daha da derinleştiğini görürler. Onu bu duruma getirenlerin dindar arkadaşları olduğunu ileri sürerek, kızlarını o çevreden ayırmaya çalışırlar. Bunu başaramayınca, kızlarının psikolojik sorunları olduğu gerekçesiyle, onu hastaneye yatırılırlar.

Bu sırada dindarlarla dindar olmayanlar arasındaki mücadele Serpil üzerinden devam eder. Felsefe bölümünü bitirip Fransa'da eğitim alan, Türkiye'ye döndükten sonra Feminist hareketler üzerine etkinlikler yapan Füsün; teyzesini, çeşitli basın yayın kuruluşlarını ve dernekleri istediği gibi yönlendirir. Amacı Serpil'in akli problemleri olduğunu ve tedavi edilmesi gerektiğini ispat etmektir. Bunu başararak Serpil'in hastaneye yatırılmasını sağlar. Bu durumu anlayan Serpil, Füsün'dan nefret etmeye başlar. Serpil'in yatırıldığı hastanenin sahibi, daha önce devlet kadrosunda çalışan ve olumsuz davranışlarından dolayı işten atılan Çetin Kartal adında, inançsız birisidir. Bu hastaneye yatırımlarının nedeni, onun psikolojik problemleri olduğuna dair hiçbir problemle karşılaşmadan, sorunsuz bir şekilde rapor almaktır. Ama Serpil'in arkadaşları bu oyunu bozar. Bu tedavinin ve verilecek raporun ancak devlet kuruluşlarında alınabileceğini gerekçe göstererek, onu o özel klinikten çıkarırlar.

Serpil devlet hastanesine yatırılır. Burada çıkarıcı ve paracı hastabakıcı Nazife hariç, daha çok iyi niyetli insanlarla tanışır. Dr. İlhami, Hatice Anne, Tülin Hemşire ve çeşitli rahatsızlıklarından dolayı hastanede yatan hastalar ona manevi destek olurlar. O da hastalardan Serap ve Kadriye'ye maddi destek sağlar. Annesi, Füsün, Abdullah ve Gülsen, onu sık sık ziyarete gelirler. Gazeteciler de hastaneye sık sık gelenler arasındadır. Füsün; gazetecileri, Serpil'i ve onun dindar çevresini kötü göstermeleri için yönlendirir. Bu arada Serpil, anneannesinin ona verdiği paralarla idare etmektedir. Annesi de para vermek ister. Almak istemezse de annesinin durumdan şüphelenmemesi için alır ve oradaki ihtiyaç sahipleri için bu parayı kullanır. Yapılan tedaviler sonucu, Serpil'in sağlık sorunu olmadığı raporu verilir ve hastaneden taburcu edilir. Başarısız olan annesi ve Füsün olayı kabullenmek zorunda kalırlar.

Abdullah ve Gülsen evlenirler. Düğünleri İslami kurallara göre yapılır. Davetliler, onların yaşantılarına uygun kişilerdir. Ancak düğüne Serpil'in annesi de katılır. Giyimiyle oradakilerden farklı olan tek kişi odur.

Füsün ve Mürteza Bey aralarında bir tartışma programı yaparlar. Programda toplumsal meseleler ve tarihi olaylar tartışılır. Salonda iki farklı fikirleri de destekleyen taraftarlar vardır. Mürteza Bey tecrübesi ve bilgisiyle Füsün'u mağlup eder. Bu tartışmadan sonra Füsün değişim sürecine girerek, İslam'ı araştırmaya

başlar. Ondaki değişimi fark eden Mürteza Bey, kendine ait olan kütüphanesini ona hediye eder.

Serpil'in anneanesi, mirasında Serpil'e de söz hakkı verir. Miras; annesi, teyzesi ve kendisi arasında paylaşılır. Serpil, hayır işleriyle meşgul olan bir vakıf kurar. Vakfın müdürlüğüne de Mürteza Bey getirilir. Kötü niyetli insanlar bu vakfın faaliyetlerini engellemek ve kötülemek için çalışırlar. Bu konuda gazeteciler yine ön plandadır.

Serpil, Dr. İlhami ile evlenir. Annesi ve Füsun İslam'ı yaşayan insanlarla tanıştıkça, onların yaşamlarını gördükçe, İslam'a ilgi duymaya başlarlar. Annesi kapanır ve dini kurallara göre yaşamaya başlar.

Serpil'in bir gün otobüste teyzesinin kızı ve çocukluk arkadaşı Füsun'la karşılaşması sonucu Serpil'in önceki yaşantısını hayaliyle başlayan olaylar, yine Serpil'in gerçek zamana dönmesiyle biter. Füsun, Serpil'i evinde ziyaret eder ve ona, İslam'ı yaşamaya karar verdiğini söyler.

2.1.1.2. Şahıs Kadrosu

Romanda çatışma ve çatışmanın işlenişi dikkate değer bir durumdur. Bu çatışma; İslam'ı yaşamaya çalışan ve bu yüzden çeşitli zorlamalarla karşı karşıya kalan Serpil, Mürteza Bey, Abdullah, Gülsen, Ayşe Teyze ile onların karşılarında olup onları engelleyen, küçümseyen Füsun, Serpil'in anne ve babası, Nevzat'ın babası, Çetin Kartal gibi kahramanlardan oluşan grup arasında yaşanmaktadır. Bu grup iyi bir şekilde örgütlenerek, hayat tarzını değiştiren Serpil'i, bu yaşantısından vazgeçirtmek için çeşitli planlar yaparlar. Onların bu planlarını Serpil şöyle özetler. *“Çalışıyorlardı işte. Boynuma bir de delilik yaftası takacaklardı”* (s. 57).

Serpil: Romanın ana kahramanıdır. Eczacılık fakültesinde okur. Zengin bir ailede, ailenin hayat anlayışına uygun bir şekilde yaşamaktadır. Ancak evde zenginliğin kaynağı olan, geleneklere ve dinine bağlı anneannenin, az da olsa etkisindedir. Üniversite yıllarında, üniversiten tanıdığı olan Abdullah'la ve onun nişanlısı Gülsen'le aralarında samimiyet başlayıncaya kadar dinini yaşamayan birisidir. Eczacılık Fakültesi hocalarından biri tarafından halk ilaçlarıyla ilgili bir araştırma ödevi verilir kendisine. Ödevi araştırırken Mürteza Bey adında bir doktorun ona, bu konuda yardımcı olabileceği söylenir. Mürteza Bey'i bulur ve

onunla tanışır. Mürteza Bey'in, üniversiteden arkadaşı Abdullah'ın dedesi olduğunu öğrenir. Mürteza Bey, Abdullah, Gülsen ve anneannesinin hayat anlayışı, yaşantıları ve söylemlerinin birbirine çok yakın olduğunu düşünür. Anneanesi ile bu kişilerin birbirini tanımamasına rağmen aynı hissiyatta olmaları onu etkiler ve bundan sonra onda hızlı bir şekilde değişim başlar. Onu iyi düşüncelere sevk eden, huzurlu ve mutlu kılan birinci aşamadır bu kişilerle tanışması. Serpil anneanesi ve Mürteza Bey arasında birbirlerini tanımadıkları halde duruşlarında ve kibarlıklarındaki bu benzerlik de onu etkiler. Tanıdığı Mürteza Bey ile ilgili *"Tıpkı anneannem gibiydi"* (s. 21) diyerek bu benzerliği tanımlar.

Arayış içerisinde olan Serpil, zaman zaman değerlendirmeler yapar. Çevresinde yaşananları gözlemler ve kendi yaşantısıyla kıyaslar. Bu sırada psikolojik gelgitler yaşar. İbadet yeri cami ile diskoyu karşılaştırır:

"Yürürken uzaktan ezan sesi duyulmaya başladı. Ne kadar içli ne kadar ne kadar güzel bir sestir bu... Sanki bu ses; yaşamayı, ölümü, mutluluğu, onuru bir öz gibi yansıtıyordu. Biraz önce çıktığım diskonun iğrenç dünyasıyla şu dinlediğim ezanın berrak ve temiz ne kadar çelişiyordu. Oraya, o sese doğru vazgeçilmez bir istekle çekiliyordum sanki. Füsün'a işim olduğunu söyleyerek ayrıldım. Ezan sesinin geldiği yöne doğru gittim. Camiyi buldum. İçeri girmeye utandım. Zaten girsem ne yapacaktım? Ne dua etmesini biliyordum ne de namaz kılmasını." (s. 39).

Yaşadığı çevrede kendini yalnız hisseder. Dertleşeceği, içini dökebileceği ve bu vesileyle rahatlayabileceği bir arkadaş arar kendine. Abdullah'ın yaşantısını beğenir. Onunla konuştuğu zaman rahatlar. Bunu da *"Keşke Abdullah gibi erkek kardeşim olsaydı."* (s. 12) diyerek açıkça ifade eder.

Serpil'i arayış içerisindeyken düşündüren şey "ölüm" dür. Çünkü bu zamana kadar yaşantısının etkiyle ölümü hiç düşünmemiştir. *"Ölümü Füsün bile düşünüp kendine göre değerlendirebiliyor. Bir ben mi düşünmüyordum, bir ben mi değerlendirmiyordum... Abdullah düşünüyor, değerlendiriyor... Anneannem düşünüyor, değerlendiriyor... Füsün düşünüyor, değerlendiriyor."* (s. 16)

Serpil, değişimini kabul etmeyen çevresiyle mücadele edemeyeceğini düşünür ve onlara teslim olur. *"Çaresizdim ve şu anda onlar güçlüydü. İki tumarhane hademesinin sürükleyerek götürmesindense kendim gitmeliydim"* (s. 77). Ancak bu

sırada Mürteza Bey ve Abdullah ile hastanedeki çalışanlar ve hastalar onun güçlü durması, mücadele etmesi için ona manevi güç olurlar. *“Hastanede Mürteza Amca oturuyordu. Elini öperken kendimi tutmayıp...”* (s. 80).

Hastanede yattığı sırada, annesinin kendine verdiği paraları harcamak istemez. Bunun sebebi de annesinin ona yaptığı kötülükler ve yaşam tarzıdır. *“Annemin verdiği paralardan nasıl bir önce kurtulacağımı düşünüyordum”* (s. 108).

Anneanesi vasiyetinde, onu da ortak gösterince, şirkette söz sahibi olur. Hastaneden tanıdığı Serap ve Kadriye’yi yanına alır. Doktor İlhami ile evlenir. Ahmet ve Esra isimli iki çocukları olur. Dinini yaşamaya ve arkadaşlarıyla vakıf kurarak iyilik yapmaya devam eder. Artık mutlu ve huzurludur.

Füsun: Serpil’in teyzesinin kızıdır. Üniversiteyi bitirinceye kadar aynı evde beraber yaşarlar. Felsefe bölümünü bitirir. Fransa’da eğitimini tamamlar. Türkiye’ye gelince arkadaşlarıyla beraber Kadınları Uyandırma Derneği adında feminist faaliyetler gerçekleştiren denek kurarlar. Serpil’in İslam’a yönelmesini kabullenemez ve onu bu değişiminden vazgeçirmeye çalışır. Dr. Mürteza Bey’le televizyon programında tarihi ve toplumsal olayları karşıt düşüncelerle tartışır. Dine ve dinini yaşayanlara karşı başta aşırı derecede karşı olmasına rağmen yaşadıkları ve çevresinin etkisiyle değişir. Bir zaman sonra da arayış içerisine girer. Serpil’in anlatımıyla Füsun’un öncesi ve sonrası kısaca şöyle tarif edilir:

Öncesi; *“Füsun işi iyice azdırdı. Sosyetedeki adı vampire çıkmıştı. Güya böyle yaparak kadınların intikamını alıyormuş”* (s. 45). Sonrası; *“Bana en kapalı elbiselerinden birisini emanet olarak verir misin Serpil?”* (s. 288).

Füsun’la kendini beğenmişliğin, hırsın ve nefretin bir insanı mahvedebileceği duygusu verilmekte birlikte insan isterse ya da karşılaştığı olayların etkisiyle olumsuz duyguların esiri olmaktan kurtulup alçakgönüllü, hoşgörülü ve maneviyatı güçlü biri olabileceğinin örneği görülmektedir. Füsun önceleri kendisi gibi düşünmeyenlere karşı olumsuz bir tavır takınır ve onları küçük düşürmek için çeşitli faaliyetlerde bulunur. Serpil’e yaptıkları bunun örneğidir. *“Ya Tülin hemşire de bana ‘irtica kurbanı olmuş bir ruh hastası’ diye bakmaya başlarsa... Füsun’un niyeti besbelliydi. Zehrini bu kanaldan akıtacaktı”* (s. 110). Ancak daha sonra hatalarını anlayıp pişman olur. Yaptığı kötülüklerden dolayı özür dileyebilme erdemini

gösterir. Bunu Serpil'e söylediği şu cümlelerden anlamak mümkündür. *“Beni affetme, büyük cezaları hak ettim ben”* (s. 288).

Serpil'in Annesi: Annesinden kendisine kalan mirasla zengin olan ve bu zenginliğini farklı çevrelere göstermeye çalışan birisidir. Bayanlar arasında oyun partileri düzenler. Mutlu bir evliliği yoktur. Serpil'in yaşantısında İslam'a yakınlık görünce yeğeni Füsun'la anlaşarak onu engellemeye çalışırlar. Daha sonra hastalıkları çıkar ve Serpil'in yaşantısına karışmaz ve o da daha sonra İslam'a yönelir.

Serpil'le bir insanın değişebileceği ve her değişimin kişinin çevresindekiler tarafından tepkiyle karşılanabileceği anlatılmaktadır. Ancak çevrenin de bir zaman sonra değişimi kabullenebileceği; hatta kendilerinin de önce karşı oldukları olay ve davranışları daha sonra benimseyip hayatlarında uygulayabileceği Serpil'in annesi ve teyzesinin kızı Füsun ile verilmektedir. Bu iki kahramanın İslam'ı yaşamaya başlamadan önce yaşama tarzları, inançlarını yaşamaya çalışan insanlara bakışları ve onları değerlendirişlerini Serpil şu şekilde anlatır. *“Annem konken partisine gitmek için hazırlanıyordu”* (s. 16). Yine bu iki kahraman, Serpil'in arkadaşlarına, Serpil'i etkiledikleri düşüncesiyle kötü davranırlar. Serpil'i evinde ziyarete gelen arkadaşlarına davranışları ve misafire ağırlama şekilleri Serpil'in çok sinirlendirir ve sinir krizleri geçirmesine sebep olur. *“Abdullah ve Gülsen çikolatalar ağızlarına atar atmaz olan olmuş. Meğer çikolatalar içinde konyak bulunan cinstenmiş”* (s. 54). Yaşananlar bu iki kahramanın düşüncelerinde ve davranışlarında değişikliklere sebep olacak ve daha önce yaptıklarından vazgeçerek farklı bir yaşama başlayacaklardır. *“Annem örtülüydü. Bu kıyafet öylesine yakışmıştı ki ona, sanki yüzüne nur gelmişti”* (s. 278).

Serpil'in Babası: Kumarbaz ve içkici bir adamdır. Evdeki işlere ve Serpil'in durumuna müdahale etmez. Silik bir kahramandır. Olayların içinde fazla yer almaz. Miras bölününce, kendine ait parası olunca daha da fazla değişir. Ailesini ihmal eder. Bir gün içkiliyken kaza yapar, yanında bulunan sekreteri ve dostu ile beraber ölürlar. *“Acı haber bomba gibi evimizin içine düşüvermişti. Babam sekreteriyle birlikte trafik kazası sonucu feci bir biçimde can vermişti. Gelen bilgiye göre içkiliyken arabasını kullanmaya kalkışmış ve hızla bir tırın altına girmiş”* (s. 286).

Teyzekızları olan Serpil ve Füsün'un, anne ve babalarına herhangi bir isim verilmemiştir. Sadece annem, babam, teyzem, eniştem şeklinde kahraman olarak yer almışlardır. Ancak kahraman olarak Serpil'in annesi diğerlerine göre olaylarda daha fazla yer almıştır. *“Teyzemle annem, eniştem ve babam da tam zıddıdır. Hepsinde aşırı derecede bir Avrupalılık tutkusu vardı”* (s. 6).

Serpil'in Anneannesi: Kızları, damatları, Serpil ve Füsün ile aynı evde yaşar. Kendine kalan mirası kızları ve damatları arasında bölüştürür. Atadan gördüğü şekliyle dinini yaşamaya çalışır. Torunu Serpil, onun bu yönünü sık sık takip eder ve onun bu yaşantısından etkilenir. Evde sadece Serpil ve anneanne arasında duygusal bir yakınlık vardır. Vefat edince, Serpil onun odasına taşınır.

Mürteza Bey: Aktarlık bilgisi de olan bir doktordur. Abdullah'ın dedesidir. Dinine ve geleneklerine bağlıdır. Serpil'in hastalığında ona manevi destek sağlar. Tutum ve davranışlarıyla, olumlu yönlendirmeleriyle daima yapıcı bir özelliğe sahiptir. Mesela; onu küçümseyen ve eleştiren Füsün hakkındaki söyledikleri ve yaptıkları buna en güzel örnektir. *“O kız hatalarını anlayacaktır. Bir gün gelecek benden de sizlerden de daha çok İslam'a sarılacaktır”* (s. 179). Füsün'la televizyonda tartışma programına katılır. Kütüphanesini Füsün'a bağışlar.

Nevzat: Baba parasıyla şımaran zengin bir züppedir. Arkadaşlarıyla girdiği bir iddia üzerine Füsün'u kendine âşık ettirecek, onunla evlenme bahanesiyle gönül eğlendirecek ve sonra da evlenmeyecektir. Ancak iddiayı kaybeder. Bunalıma girer. İçki ve uyuşturucuyu artırır. Sonra da aşırı dozdan ölür.

Akın, Necla, Taner: Nevzat'la benzer hayatı yaşayan arkadaşlarıdır.

Nevzat'ın Babası: Dini faaliyetleri engellemeye çalışan zengin birisidir.

Serpil hastanede tedavi sürecinde tanıdığı Profesör Yunus Şeker ve Profesör Şakir Olcan, Hemşire Tülin, Hastabakıcı Nazife, Hastabakıcı Hatice Anne, Serap, Kadriye romanın diğer kahramanlarıdır.

2.1.1.3. Anlatıcının Tipi ve Bakış Açısı

Şerif Aktaş bakış açısını şu şekilde tarif eder:

“Bakış açısı, anlatma esasına bağlı metinlerde vaka zincirinin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir” (Aktaş, 1984: 73-74).

Yalnız Değilsiniz romanında anlatıcı birinci tekil şahıs, “ben” anlatıcıdır. Yazar, eserinde *“İnsan hayatında bazı yıllar vardır ki, kapanmayan yaralar gibidir. Benim de öyle yıllarım olmuştu.”* cümlesini bir epigraf olarak kullanır. “Serpil’in anlattıkları” ifadesiyle eserine giriş yapar. Serpil, eserin başkarakteri ve anlatıcısıdır.

Yazar; bir eserde ya tamamen kenara çekilerek yaşananları gözlemleyerek anlatır ki buna gözlemci bakış açısı denir. Zaman zaman olayları ve kahramanların iç dünyasını detayları ile bilerek anlatır ki bu da hâkim bakış açısına girer. Romanda gözlemci bakış açısı kullanılmıştır. Romanın ana kahramanı Serpil’dir. Bütün olaylar onun gördükleri ve anlattıkları ile sınırlıdır. Romanda ben anlatıcı gözlemlediklerini anlatır, diğer kahramanların geçmişini ve düşüncelerini bilmez. Onların davranışları ve söylemleri ile onlarla ilgili bilgilerden haberdar olur. Bu da kahraman gözlemci bakış açısını ifade eder. *“Anneannem, anneme ve teyzeme verdiği vekâletnameleri iptal ettirmiş... Buna göre kendisi öldükten sonra miras bölüşmesi yapıncaya kadar mal ve bütün gelirlerinin yönetilmesinde annemin ve teyzemin yanı sıra benim de bulunmam şart koşulmuş”* (s. 182).

Romanda şahıslar farklı düşüncelere sahip kişiler olarak gruplandırılmıştır. Her grup kendi tarafında olan kişilerle güzel ilişkiler kurup birbirlerini korur. Başta güçlü olup diğer grubu gücüyle ezen ve zor durumda bırakanlar, bir zaman sonra diğer grubun daha iyi dayanışması ve haklılığını ispat etmesi dolayısıyla çatışmadan mağlup ayrılır. Ancak galip gelenler; diğer gruba hiçbir zaman kötülük yapmayı düşünmez. Onların da başkalarının yaşantısına saygı göstermeleri gerektiği fikrini ileri sürerler ve bir gün onların da yanlışlarını anlayacaklarını ifade ederler. Serpil’in, kendisine kötülük yapan teyzesinin kızı Füsun’a *“Ben seni çoktan affettim Füsun. Allah’ın da affetmesi için her zaman dua ediyorum, edeceğim de...”* (s. 288) diyerek onu affetmesi ve Mürteza Bey’in, Füsun hakkında *“O kız hatalarını anlayacaktır. Bir gün gelecek benden de sizlerden de daha çok İslam’a sarılacaktır.”* (s. 179) söylediği cümleler buna en güzel örneklerdendir.

Mehmet Narlı'nın, romandaki şahısların bakış açısı hakkında düşünceleri şu şekildedir:

“Bir romandaki şahıslar, aynı gerçekleri farklı algılayabilir. Olayların farklı yüzlerini görebilirler. Şahıslardan birinin gördüğünü diğeri görmeyebilir. Bu durumda olayın veya olgunun kendisi kadar, nasıl ve kim tarafından görüldüğü de önem kazanır. Metnin okuyucusu, bu farklı bakış açıları arasında kendi bakış açısını da yakalar ve bir sonuca ulaşır” (Narlı, 2002: 401).

Bakış açısıyla ilgili ele alınan diğer bir konu da yazarın bakış açısıdır.

“Philip Stewick edebiyatın varlığını, konu ve yazar arasındaki çatışmaya bağlar. (Stewick, 1988: 104) Bu temel belirleme, edebi metinde yazarın tasarladığı ve kurduğu dünya ile gerçek dünya arasındaki ilişkiyi nasıl bir bakış açısıyla yansıtmak istediğini işaret eden bir tespittir. Çünkü yazar problem olarak kabul etmediği bir konuyu alıp işlemez. Dolayısıyla bir vakada tematik güç etrafında buluşan şahısların bakışları da bir yanıyla kurmacadır. Oysa yöneldiği gerçekliğin içinde hangi öğelerin seçilmesine, bu öğelerin hangi temel ilişkiler içinde bir arada bulunacağına karar veren yazarın bakış açısı, gerçek dünyaya ait bir bakış açısıdır. Romandaki herhangi bir şahsın yazarı temsil edebileceğine dayanan birçok incelemeler yapılmıştır. Ancak romandaki şahıslardan en az birini idealize etmeyen bir yazarın, kendini bir şahsa temsil ettirmesi beklenemez. Bu durumda yazarın bakış açısı ya bütün şahıslara dağılmış durumdadır; ya da onu yapı-tema bütünlüğünde ortaya çıkan bir sonuç olarak anlamak gerekir.” (Narlı, 2002: 403)

Yazarın; romanlarında toplumsal durumu analiz edip, doğruları ve yanlışları ayırarak insanların yanlışların farkına varıp doğruya yönelmeleri için romanını bir eğitim ve propaganda amacı yaptığı romanlarında kullandığı cümlelerden çıkarılabilir. Anlatıcıya göre, kahramanların olumlu yönde değişimini sağlayan simgesel unsurlar vardır. Rüya, slogan ifade eden cümleler, tarihe mal olmuş önemli insanlar, araştırmacılar ve onların eserleri, konferanslar, okumak, renkler, dini

kavramlar bunlara örnek olarak verilebilir. Bu unsurları, romanda yücelttiği kahramanlara, özellikle Serpil ve Mürteza Bey'e söyleterek verir.

Mürteza Bey ve Füsün arasında televizyonda yapılan bir tartışma programında, Mürteza Bey'i, kendisine sorulan sorulara cevap verirken sakinliği, hoşgörülü davranması ve ünlü kişilerin düşüncelerinden yararlanarak cevaplandırmasıyla yazar kahraman anlatıcısı kullanarak Mürteza Bey'in yanında olduğunu; Füsün'un ise tartışma sonrasındaki durumunu olumsuz göstererek onun davranışlarına ve düşüncelerine katılmadığını hissettirir. Televizyonda yapılacak olan tartışma programı ile ilgili bilgi verilir:

“Bir yandan Mürteza Amca ve Füsün arasında televizyonda yapacakları tartışma gittikçe yaklaşıyordu. Nihayet program başladı. Mürteza Bey, kendisine sorulan sorulara verdiği cevaplarla Füsün'u zor durumda bırakıyordu” (s. 197).

2.1.1.4. Mekânlar

Yalnız Değilsiniz'de kişiler arası ilişkiler, ilişkilerin düzeyi, doğruluğu ve yanlışlığı üzerinde durulduğu için mekân unsuru ön planda değildir. Ancak kişilerin hayat anlayışına göre mekânlar verilmektedir. Bu mekânlar ise genellikle isim olarak geçer. İç veya dış çevrenin tasvirine fazla yer verilmez.

Serpil'in anne ve babasıyla beraber kaldığı ev, Mürteza Bey'in evi kısa bir şekilde tasvir edilir. Bu mekânlar genellikle olaylara dekordur. Kahramanların yaşadığı ve işleri gereği bulunduğu mekânlardır. Ancak zaman zaman kahramanların kişilerle yaşadığı olumlu veya olumsuz olaylardan dolayı mekânı değerlendirilmesine de yer verilir.

Bu romanda, ana mekân İstanbul'dur. Olaylar İstanbul'un çeşitli semtlerinde geçmektedir. Bu yerler: Karaköy, Sultanahmet, Bağdat Caddesi, Suadiye, Çamlık, Üsküdar, Etiler, Kanlıca, klinik, Fatih, Üniversite hastanesi gibi geniş alanlardır. Buralarda bulunan ev, hastane, vakıf, dergi basımevi, meyhane olayların geçtiği dar alanlar olarak değerlendirilebilir. *“Yürüyüşe çıktım, Bağdat caddesinde geziniyordum... Suadiye'ye doğru yürüdüm. Çamlığa çıktım”* (s. 18).

Romanda yaşanan olayların yer almadığı; ama kahramanların bir zaman bulunduğu vaka dışı mekânlarda vardır. Serpil ve Füsün'un okudukları okullar, *“Fransız Kız Lisesini beraber bitirdik. O Felsefeye girdi ben de Eczacılık*

Fakültesine girdim” (s. 6) şeklinde sadece isim olarak geçer. Oradaki hayatları, okulların tasviri ve yeri hakkında bilgiler verilmez. Yine anne ve babalarının gezdikleri ülkeler Fransa, Almanya, İsviçre, Montekarlo gibi yerler sadece isim olarak geçer. *“Teyzem başını alıp İsviçre’den Montekarlo’ya kadar uzun turlar attığı için...”* (s. 29).

2.1.1.5. Zaman

Roman; belli bir zaman içinde cereyan etmiş olayları anlatır. Olayların sıralaması ve süresi bu zaman dilimi içinde düzenlenir. Anlatıcı bu süreyi istediği şekilde verebilir. Alışılmış olanı kronolojik düzenlemelerdir. Mesela olaylar bir kişinin doğumundan itibaren başlar, ölümüne kadar ki hayatını sırayla anlatabilir. Ancak anlatıcı bu sırayı değiştirebilir. Sondan başlayarak geriye döner veya ileriye doğru gidebilir (Narlı, 2002: 78).

Yalnız Değilsiniz’de zaman; gerçek zaman, geri dönüşlerle anlattığı geçmiş zaman ve tekrar gerçek zamana dönüş olmak üzere üç şekilde kullanmıştır.

Gerçek zaman; bir otobüste Serpil ve Füsün karşılaşır. Aralarında kısa bir konuşma geçer. Tekrar görüşmek üzere ayrılırlar. *“İndi. Olaylar film şeridi gibi hafızamda canlanmıştı”* (s. 6). Serpil, 15-20 yıllık süreyi kapsayacak geçmiş hayal etmeye başlar.

Geçmiş zaman; burada anlatılanlar geriye dönüş tekniği ile verilir. Serpil, otobüsle iki çocuğu ile beraber evine giderken otobüste teyzesinin kızı Füsün’la karşılaşır. Aralarında kısa bir konuşma geçer ve Füsün otobüsten iner. İşte geriye dönüşler, yani geçmiş hatırlayış, bundan sonra ineceği durağa gelinceye kadar devam eder. Serpil’in; üniversite yılları ve üniversiteyi bitirdikten sonraki çalışma hayatı, yaşam tarzındaki değişimi, sıkıntılı günleri, arkadaşları ve evliliği gibi olayları hatırlayarak anlatmasını içermektedir. Serpil ve Füsün, aralarındaki anlayış farkından sonra küskün bir şekilde ayrılırlar ve uzun süre görüşmezler. Geriye dönüş tekniğinin kullanıldığı bu bölümde olaylar kronolojik olarak düzenlenir. Ancak iç konuşma tekniği ile kahramanların geçmişine ait bilgiler verilir. Hastanede hastabakıcı olarak çalışan Hatice Anne hakkında bilgiler bu duruma örnek gösterilebilir. *“Hatice anne İlhami Bey’in annesi sayılır. Onu okutan, yetiştiren Hatice Annedir”* (s. 139). Yine romanın diğer kahramanlarından Tülin Hemşirenin

geçmişi hakkında kısa bir bilgi verir. “Nişanı Tülin bozdu. Başka bir kadınla aldatmış onu. Tülin’in neden kısa bir zamanda Füsun’un etkisinde kaldığı şimdi anlaşılıyordu. Demek kızcağz nişanlısından ihanet görmüş bu yüzden erkeklere hasım olucu bir psikolojiye girmişti... Feminist olacak kız şimdi namaza başlamak istiyordu” (s. 129).

Serpil’in otobüs durağında inerek evine gelmesiyle gerçek zamana dönülür. Füsun, Serpil’i evinde ziyaret ederek ondan af diler. Serpil de onu affeder. Son olarak, Füsun’un yaşam tarzını İslamî kurallara göre devam ettireceğini söylemesi ile olaylar tamamlanır. “Bir film şeridi gibi gözümde canlanan hatıralar böylece bitiyordu. Zaten otobüs durağa gelmiş ve biz de inmiştik. Zaman su gibi akmış, aradan uzun uzun yıllar geçmişti. İki evladım vardı artık. Esra küçüğü, büyüğü de Ahmet” (s. 286).

Romanda olayların geçtiği zaman ise kesin olarak ifade edilmemiştir. Ancak Serpil ve Füsun’un üniversiteye başlama yaşları (17-18), üniversite yılları (en az 4 yıl), üniversiteyi bitirdikten sonra Serpil’in evlenmesi ve iki çocuğunun olması gibi bazı olaylar, zaman hakkında ipuçları verebilir. Serpil küçük çocuğuna; “Her neyse, sen şimdi üstünü değiştirip abdestini al bakalım” (s. 286) cümlesinden anlaşılacağı gibi bir çocuğun abdest almayı algılaması 9-10 yaşlarına denk gelir, diğer çocuk ondan büyük olduğuna göre, onun da 10-15 yaş arası arasında olduğu anlaşılabilir. Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda, romanda geçen süre, kesin olmamakla beraber yaklaşık yirmi yıl olarak söylenebilir. Yani Serpil’in 17-35 yaşları arası bir sürede, olayların gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Romanda, olayların geçtiği tarihle ilgili de kesin bilgiler yoktur. Ancak televizyon, başörtüsü meselesi ve romanın baskı yılı (1988), olayların geçtiği yıl hakkında çıkarımlarda bulunmaya katkı sağlayacak unsurlardır. Bunlardan da anlaşılacağı üzere olayların geçtiği yıllar 1970-1988 yılları arası olarak söylenebilir.

2.1.2. İNSANLAR BÖYLEDİR

Yazarın ikinci romanı olan İnsanlar Böyledir, ilk defa 1989 yılında Bekaş Yayınları tarafından yayınlanmıştır.

Roman, işçilerin; çalışma alanları ve ortamları, sendikalaşma mücadeleleri, duygusal ilişkilerini anlatmaktadır. Çalışmanın, emeğin, dayanışmanın ve

doğruluğun önemsendiği bir eserdir. Çalışan, doğru olan, işine ve sevdiğine sadakatle bağlı olanlar kazanmış; bunların aksine davrananlar ise kaybetmişlerdir.

2.1.2.1. Olay Örgüsü

Romanın ana kahramanı Halit, daha çocukken ailesi Çorum'dan gelerek İstanbul'a yerleşir. O, annesinin karnındayken Almanya'ya çalışmaya giden babası, trafik kazasında ölür. Annesi ona hem annelik hem babalık yapar. Evin tek çocuğudur. Halit, çocukken keskin bir metalin üzerine düşer ve yüzünde hayatı boyunca sıkıntı yaşayacağı büyük bir iz kalır.

Halit, büyür ve bir metal fabrikasında çalışmaya başlar. İşe gidip gelirken fabrikalarının yanındaki başka bir fabrikada çalışan çok güzel, anlayışlı, narin bir kız olan Gül'ü görür, ona âşık olur ve utangaç bakışlarla onu takip eder. Ancak yüzündeki yara nedeniyle, bu güzel kızın kendisini kabul etmeyeceğini düşünür. Ona karşı platonik aşk yaşar. Fakat onun mahcup ve masum bakışları Gül'ün dikkatini çeker. Gül de bu temiz yürekli, masum kişiye karşı ilgi duymaya ve onu tanımaya çalışır. Halit'i tanıdıkça ona âşık olur.

Bu durumu öğrenen Gül'ün ailesi hem basit bir işçi hem de yaralı yüzünü bahane ederek kızlarını Halit'e vermek istemezler. Bu sırada Gül'ü kendisiyle evlenmek isteyen bir mühendisin teklifini kabul etmesi için ikna etmeye çalışırlar. Ancak Gül'ün, Halit'i sevdiğini öğrenince bundan vazgeçerler.

Halit'in annesi Fadime Ana, tam bir Anadolu kadını, romanın ak saçlı bilgesidir. Oğlunu ve çevresindeki peşin hükümlü, kötü niyetli insanları davranışlarıyla ve sözleriyle etkileyerek onların olumlu düşünmesini sağlar. Romanın onu tanıyan bütün kahramanları, ona sevgi duyar ve saygı gösterir.

Halit'in çalıştığı fabrikada diğer çalışanlarla anlaşamayan ve onlara kötülük yapan iki kişi vardır. Bunlardan biri Sülük Naci'dir. O, yaptığı kötülüklerden dolayı işten atılır. İçki içer sürekli. Bir gün parkta yalnız başına otururken yanına adının Asiye olduğunu söyleyen bir kadın gelir. Asiye; kocasının öldüğünü ve beş çocukla parasız kaldığını söyleyerek ondan kendisine iş bulmasını rica eder. Naci, ona iş bulur, kısa bir zaman sonra da evlenirler. Ancak Naci kanserden ölür. Ustabaşı Suat ise romanın kötü niyetli kahramanlarından bir diğeridir. Bunu da fabrikada dedikodu yaparak, kişilerin arasını bozarak, işçileri patrona ispiyonlayarak yapar. Ancak bu

kötü davranışlarının cezasını da, çevresi tarafından dışlanması neticesinde, kendisini içkiye vererek düzensiz bir hayat yaşayarak çeker. Bir gün içkili iken araba çarpması sonucu ölür.

Fabrikada çalışanlar örgütlenir ve sendikalaşır. Sendikalar, çalışanların haklarını savunur. Çalışanlar arasındaki dayanışma dini içeriklidir.

Halit, yapmış olduğu çalışma ile fabrikanın üretimine katkıda bulunur. Bunun için kendisine para ödülü verilir. Para ile ameliyat olup yüzündeki yarıktan kurtulmak ister. Bunu duyan Gül, kendisi için ruh güzelliğinin önemli olduğunu söyleyerek, ona küser ve uzun süre onunla konuşmaz. Halit ameliyat olup yüzündeki yarıktan kurtulmak istemesine rağmen, Gül istemediği için ameliyat olmaz. Barışlılar ve kısa bir zaman sonra da evlenirler.

2.1.2.2. Şahıs Kadrosu

Halit: çocukluğunda geçirmiş olduğu bir kaza sonucu yüzünde büyük bir yara izinden dolayı çirkin görünmektedir. Ayrıca fakir bir işçidir. Ancak doğruluğu, çalışkanlığı ve alçakgönüllülüğü ile çevresi tarafından takdir edilir ve bu özelliğinden dolayı değer kazanır. Bu da onun çalışma azmini, kendine olan güvenini ve başarısını artırır. Yaptığı çalışmanın karşılığını alır. *“Buluşunu patenti kendisinde kalmak şartıyla, fabrikamız otuz milyon lira ödül sunacaktır”* (s. 148).

Halit’in yüzündeki yarıkla ilgili bir kaza sonrası olduğu, onu çirkin gösterdiği ve sevmeyenleri tarafından bu yarıktan dolayı ‘Yaralı Suratlı’ diye arkasından konuşulduğu ifade edilir. Halit de kendisine takılan bu lakaptan rahatsız olur. Kazandığı para ödülüyle estetik ameliyatı olarak bu yaradan kurtulmak ister:

“Bu arada Halit, yüzüne estetik ameliyatı yaptırmaya karar vermişti. Sonunda bir profesörde kara kılmıştı. Adam altı milyon lira istiyordu” (s. 153).

Ancak çevresindeki insanların ve sevdiği kız Gül’ün bu konudaki düşünceleri, onun, ameliyat olmaktan vazgeçmesine neden olur.

Gül: Halit’le evlenir. Fabrikada çalışır. Emekli bir babanın kızıdır. Babası, annesi ve kardeşi Murat’la beraber aynı evde yaşar. Roman okumayı, güzel giyinmeyi ve arkadaşlarıyla gezmeyi sever. İşçilerin sendikalaşması için uğraşır ve bunu da başarır. Arkadaşlarıyla beraber kitap okumak için roman kulübünü kurarlar.

“(Gül) Bir de roman okumaya bayılırdı. Çoğunlukla aşk romanlarını tercih ederdi, arada sırada polis romanı da okurdu” (s. 30).

Murat: Gül’ün Teknik üniversitede Makine bölümünde okuyan kardeşidir. Halit’e Yaralı Yüzlü lakabını takan kişidir. Ablasının onunla evlenmesini istemez. Ancak zamanla Halit’i, zekâsını ve iyiniyetli annesini tanıdıkça fikirleri değişir. Halit’in çalışmalarında faydalandığı kitaplar vardır. Bunları gören Murat’ın nefret ettiği Halit’e karşı bakışı değişir:

“Murat, sehpalara konmuş kitapları görmüştü. Hepsi de makine tekniğine ait ağır kitaplardı. Birçoğunu kendisi bile okumamıştı. Kitaplara uzanarak teker teker eline aldı ve hepsi hakkında bilgiler verilmeye başladı. Açıklamaları uzadıkça Murat’ın ağzı açık kalıyordu. İşçi diye küçümsediği bu adam, kitapların hepsini okumuş ve anlamıştı. Ezildiğini hissetti” (s. 140).

Eserde yaşantısıyla, konuşmalarıyla ve yönlendirmeleriyle geleneği yansıtan **Fadime Ana** vardır. Halit’in annesidir. Fadime Ana; dindar, doğru, iyiliksever ve oğlunun üzerine titreyen biri olarak verilir. “Sigarası yoktu. Anasıyla o konuşmalarından bu yana içki de içemiyordu” (s. 28).

Romanın kötü davranışlar sergileyen üç kahramanı vardır. Bunlar: Fabrika sahibi, Sülük Naci ve Çürük Suat’tır. **Sülük Naci:** fabrikadaki işçileri sürekli patrona ispiyonladığı ve dedikodu yaparak fitne çıkaran; **Çürük Suat** da yetkilerini kullanarak işçilere kötü davrandığı ve fabrikada çalışan kadın işçilere sarkıntılık eden kişilerdir. Naci yanlış davranışları neticesinde arkadaşları tarafından dışlanır ve kendisine lakaplar takılır. “Sülük Naci’nin adı işverenin ispiyonuna çıkmıştı” (s. 13). Yine Naci gibi kötü davranışlar sergileyen Suat’ın sonu da işten kovulmak olur. Bunun üzüntüsüyle kendisini içkiye verir. Bir gün sarhoş bir haldeyken araç yoluna çıkar ve baba parasıyla şımarık yaşayan bir gencin kullandığı bir aracın çarpması sonucu hayatını kaybeder. “Hızla gelen B.M.W. şiddetle Suat’a çarparak havaya savurdu” (s. 102).

2.1.2.3. Anlatıcının Tipi ve Bakış Açısı

Yazar işçi sınıfının dayanışmasını, dürüstlüğünü ve azmini anlattığı bu romanda üçüncü tekil şahıs anlatıcıyı kullanır. Kahramanların iç dünyasına müdahale etmez, gözlemlediklerini ifade eder. “Kız arkadaşlarını çatlatacak ölçüde güzel olmasına karşılık, iyice alçak gönüllüydü. Güzel giyinmeyi, imkânları ölçüsünde

modayı izlemeyi severdi” (s. 29). Ancak anlatıcının, sadece gördüklerini anlatmaktan vazgeçtiği, kendi yetkilerini kullanarak “hâkim-ilahi” durumda olduğu da görülür. Mesela; anlatıcı, kahramanlardan Halit’in cenaze sonrası ruh halini bilir. “Halit, cenaze dönüşünde Suat’la Naci’nin akıbetlerini düşünerek, anasının sözlerini hatırladı: “Haksızın, adaletsizin yuvası olmaz yiğidim. Bir gün, yere konamayan, hep havada uçmak zorunda kalan kuş gibi olur; ya düşer ya vurulur!” (s. 135).

Romanda yer alan her kahramanın bir bakış açısı vardır. Davranışlarını ve eylemlerini bu bakış açısına göre gerçekleştirirler. Bu konuda onların yönlendiren anlatıcı vardır. Mehmet Narlı anlatıcının kahramanların bakış açısına etkisini şu şekilde ifade eder:

“Birincisinde anlatıcı, kendi bakışı dışında bir bakışın etkili olmasına müsaade etmez; şahıslar, anlatıcının bakışı çevresinde genellikle “iyiler ve kötüler” şeklinde kategorize edilirler. İkincisinde ise anlatıcı, şahısların bağımsızlığına kıymet verir. Vakada önemli derecede rol alan şahıslar, kendi gerçeklerini sergileyebilirler; karşılıklı veya iç konuşmalarla bakış açılarını ortaya koyabilirler” (Narlı, 2002: 400).

İnsanlar Böyledir romanında, iyiler ve kötüler arasında çatışma vardır. Anlatıcı, burada iyi olanların yanındadır. İyi tarafta olanlar birbirlerini sevip kollarken; kötü olanlarla işleri gereği iletişimleri hariç fazla muhatap olmazlar. Kötü olanlar ise tamamen kendilerini düşünen tiplerdir. Üstlerine iyi görünmek ve onların tarafında olduklarını göstererek onlardan para ve makam kazanma peşindedirler. Bu özelliklerini fazla sürdüremezler. Kısa bir zaman sonra yaptıkları kötülüklerden dolayı ya işlerinden kovulurlar ya da hayatlarını kaybederler.

Anlatıcı şahısların bakış açılarını karşılıklı diyalog ve iç konuşmalarla verir. Örneğin; Halit’in yüzünün yaralı ve basit bir işçi olduğunu düşünerek, ablasıyla evlenmesini istemeyen ve *“Ablamın bir işçiyle evlenmesini istemiyorum.” (s. 139)* diyen Murat, Halit’in zekâsını ve çalışmalarını görünce fikri değişir. Şaşkınlığı şu şekilde anlatılır:

“Kitapları teker teker eline aldı ve hepsi hakkında bilgiler vermeye başladı. Açıklamaları uzadıkça Murat’ın ağzı açık kalıyordu. İşçi diye küçümsediği bu adam, kitapların hepsini okumuş ve anlamıştı. Ezildiğini hissetti...” (s. 141).

Romanda 1980’li yılları anlatan yazar Üstün İnanç, işveren ve işçiler arasındaki problemlerin düzeltilmesi fikrini ön plana çıkarır. Bu düzenin bozulmasında ise gelişen teknolojiye ayak uyduramamak ve ekonomik sıkıntılar vardır. Bu durumu da yazar, bir fabrika ortamında çalışan işçiler arasındaki ilişkilerle, somut bir şekilde anlatır. Sendikalaşma, işçiler arası problemler, psikolojik bunalımlar, eylemler ve eylemler neticesinde meydana gelen sonlar ortaya konulur.

Naci ve Fuat kötü; Halit ve Gül iyi karakterli kahramanlardır. Ancak iyi kahramanların aile yapısı hakkında bilgi vererek onların iyi olmasındaki etkenleri ortaya koyan yazar, Fuat ve Naci’nin sadece kötü davranışlarının üzerinde durur. Onların kötü olmasında çevrenin, ailenin ya da çalışma ortamının etkisi olup olmadığını anlatmaz.

Yazar-anlatıcı, yaralı yüzlü çocuğun yanındadır. İşçi, fakir olmasına ve yaralı yüzünden dolayı çirkin görünmesine rağmen, zaman zaman aşkına karşılık bulamamak korkusuyla, anlatıcıya göre olumsuz davranışlar sergiler. Ancak anlatıcı; annesinin telkinleri, sevdiği kızın ona yaklaşması ve fabrikadaki çalışmalarında başarılı olmasıyla mutlu bir hayat yaşatır ona. Sevdiği kızla evlendirir. Fabrikada üretimi artıracak olan buluşuyla yüklü miktarda para kazandırır. Yine kazandığı parayla ameliyat olarak değişime girmek isteyen yaralı yüzlü çocuğu, yapacağı yanlışlardan diğer kahramanların onunla olan diyalogları ile onu vazgeçirtir:

“Ferhat Bey’in neyi kastettiğini anlamıştı... Yüzündeki Bu yara sebebiyle horlanmasaydı, belki o kadar başarılı olamaz, hatta şu buluşunu bile gerçekleştiremezdi... Ferhat Bey bunu söylemek istiyordu” (s. 156).

Romanın içeriğine bakıldığı zaman yazarın, romanı, eğitim ve propaganda amacı için kullandığı söylenebilir. Bu da kahramanların toplumsal meselelerdeki düşünceleri ile desteklenebilir. Ferhat Bey’in kimlik tamiri hakkındaki düşünceleri bu duruma örnek olarak verilebilir:

“Bir bakıma haklısınız. Fakat şartların alt yapısına göz atacak olursa, durum açıklığa kavuşur. Birincisi, babasını alkolik ve kaba olması, Şerife’nin kimliğini sarsmış. Lütfen dikkat, yok etmemiş, sarsmış diyorum. İkincisi, Gül’le samimi olup, şu meşhur “Roman Kulübü” nün en hızlı sıfatıyla kimlik tamirine geçmiş. Lütfen yine dikkat, kimlik arayışı değil, kimlik tamiri...” (s. 161).

2.1.2.4. Mekânlar

Eserde daha çok eylemleri ön planda tutan yazarın, mekân ve çevre tasvirlerine fazla yer vermediği, mekândan genellikle eylemlerin gerçekleştiği yer olarak bahsettiği görülmektedir. Ancak seçilen mekânlar, kahramanların sosyal ve ekonomik statüsüne göre seçilmiş mekânlardır. Olaylar daha çok işçiler arasında geçtiği için kahramanların ortak buluşma mekânı fabrikadır. Halitlerin ev, meyhane, kahve ve Halit'in anası Fadime Ana ile Murat arasında geçen konuşmanın yeri sokak ise diğer mekânlardır. *“Sigarası yoktu. Anasıyla o konuşmalarından bu yana içki de içemiyordu. Ne meyhane ne kahve; evde fabrikaya, fabrikadan eve”* (s. 28). Olayların geçmediği; ama bir vesile ile kahramanların o mekânlarda bulunduğu olay dışı mekânlar, geriye dönüş tekniği ile sadece isim olarak vardır. Bunlar; Çorum, Almanya, Teknik Üniversite'nin makine bölümü ve işçileri taşıyan servis minibüsüdür. *“Çorum'daki tarlalarından üç beş kuruş gelmese, aç bile kalırlardı”* (s. 16). *“Babasını görmeden, bir kaza sırasında Almanya'da kaybetmişti”* (s. 46). *“Demek minibüsler Gülsüz gideceklerdi artık!”* (s. 19).

Eser, 'çalışkanlık, emek ve doğruluk' temaları üzerine kurulmuştur. Bunun için çevre tasvirleri, zaman ve mekân unsurları fazla önemsenmemiştir. İşçilerin çalıştığı fabrikadan 'Halit'in çalıştığı fabrika', bu fabrikanın yanındaki fabrikadan 'Gül'ün çalıştığı fabrika', Halitlerin evinden 'Halitlerin ev', Gül'ün kardeşi Murat'ın okuduğu üniversiteden sadece Teknik üniversite, Naci ve Suat'ın içki içtikleri meyhaneden 'meyhane' olarak bahsedilir. Fabrikaların, evlerin, üniversitenin ve meyhanenin yerleri, çevreleri, binaları hakkında bilgi verilmemiştir.

Okumanın önemini her fırsatta dile getiren yazar; kahramanlarına da kitap okutturur. Bu romanda okuyan kahramanlar roman kulübü kurarlar. Ama kulübün sadece adı geçer. Belli bir mekânı yoktur.

Naci ve Asiye arasındaki konuşma parkta geçer. Fakat parkın nerede ve nasıl bir görüntüye sahip olduğu hakkında bilgi verilmez.

2.1.2.5. Zaman

Vakalar kronolojiktir. Dolayısıyla vaka zamanları belli bir anda başlar ve ileriye doğru akarlar. Vakalarda, geriye dönüşler yok denecek kadar azdır. Şahısların iç dünyalarında meydana gelen akışlar, küçük hatırlayışlarla, anlatıcının geriye

dönük anlatımları ise özetlemelerden ibarettir. Roman; fabrikada çalışan Halit'in hikâyesidir genellikle. Halit'in sente makinesi yapma çalışması ve makineyi bitirmesi, sevdiği kızla evlenmesinin konu olarak işlendiği romanda zaman, üç dört yıllık bir süreyi kapsamaktadır.

Açıkça ifade edilen bir zaman yoktur. Ancak eserdeki bazı olaylar, zaman hakkında tahminde bulunmaya yardımcı olabilir. Fabrikalarda çalışma dönemleri, patron ve işçi ilişkileri, sendikalaşma, işçi olarak Almanya'ya gitmek gibi olaylar; zaman hakkında çıkarımlarda bulunmaya yardımcı olabilecek unsurlardır. Bu unsurlardan anlaşılacağı üzere, olayların gerçekleştiği zamanın 1980'li yıllar olma olasılığı vardır.

2.1.3. AYIP UŞAKLARI

Ayıp Uşakları, yazarın üçüncü romanıdır. Ayrıca arayış romanlarının ikincisidir. Birinci arayış romanı Yalnız Değilsiniz'de Serpil'in hayat hikâyesi anlatılırken, Ayıp Uşakları'nda da Serpil'le aynı evde yetişen Füsun'un; üniversite yılları, Fransa'daki eğitim yıllarının ardından tekrar Türkiye'ye dönüşü sonrası feminist derneklerindeki çalışmaları ve tanıştığı insanların etkisinde kalarak İslam'a yönelişi anlatılmaktadır. Yazarın üçüncü romanı olan eser ilk defa 1989 yılında Tuğra Neşriyat tarafından yayınlanmıştır.

2.1.3.1.Olay Örgüsü

Romanda; Yalnız Değilsiniz romanında da yer alan Füsun'un hikâyesi anlatılır. Füsun Fransa'da eğitim görür. Türkiye'ye dönünce orada öğrenmiş olduklarından yola çıkarak feminist hareketler içinde yer alır. Arkadaşlarıyla beraber Kadınları Uyandırma Derneği'ni kurarlar. Gazetecilik ve dergicilik yapar. Yalnız Değilsiniz romanındaki ana kahraman Serpil'in teyzesinin kızıdır. Serpil; İslami kurallara göre yaşamaya başlayınca, Füsun ona tavır alır ve onun değişimini çeşitli yollarla engellemeye çalışır. Mürteza Bey ile tartışma programları düzenler. Mürteza Bey bilgisiyle ve tecrübeleriyle onu yenilgiye uğratar. Mürteza Bey; kendisini eleştiren, küçük düşürmeye çalışan ve İslam'a karşı olumsuz tavır almasına rağmen Füsun'a kütüphanesini hediye eder.

Füsun'un arkadaş çevresinde değişim başlar. Figen, Necla ve Nermin de İslami kurallara göre hayatlarını devam ettirmeye başlarlar.

Teyzesinin kızı Serpil'in değişiminden, Mürteza Bey'le arasındaki sohbetlerden ve arkadaşlarının değişiminden etkilenen Füsün; arayış içerisine girerek, kendi yaşantısını ve çevresindeki insanların yaşantısını karşılaştırır. Bu sırada gelgitler yaşar. Rüyasında sık sık tabutlar ve cenaze törenleri görür. Psikolojik haplar kullanır, ancak bunalımlı günleri devam eder. İçki içmeyi artırır ve uyuşturucu haplar kullanmaya başlar. Hapçılarının ağına düşer. Hapçılar onu soymaya çalışırken Cabbar onu kurtarır. Daha önceden de tanıdığı olan Cabbar'la aralarında aşk başlar. Mimar Ateş'ten onun hakkında bilgi toplar. Ateş; Cabbar'ın, İslami kurallara göre hayatını devam ettirdiği sırada karısını bir trafik kazasında kaybettiğini ve bu yüzden psikolojik bunalımlar yaşayarak içkiye başladığını; ancak kısa süren bu yaşantıdan sonra tekrar İslam'a yöneldiğini anlatır.

Tanıdığı çevrelerin yardımıyla olumlu düşünmeye ve davranmaya başlar. Derneği kapatırlar. Bir gece arkadaşından eve dönerken, çöpleri karıştıran bir adam görür. Ona para vermek ister, ancak o, parayı kabul etmez. Adamın tavrı ve konuşmaları onu derinden etkiler. Sülalesinin İkinci Abdülhamit dönemi asilzadelerinden geldiğini ve İttihatçıların, ailesini yokluğa sürüklediğini söyleyerek kendini tanıtır. Adının Ziya olduğunu söyler. Aralarında sıkı bir dostluk başlar. Evine birkaç defa yemeğe davet eder. Bu durumu öğrenen ailesi, bir dilenci ile arkadaşlık kurduğu için kızlarından bu arkadaşlığa son vermesini isterler. Buna rağmen o, arkadaşlık etmekten vazgeçmez. Ziya'nın kaldığı, dıştan çok köhne gözükmesine rağmen içten çok temiz olan barakaya birkaç defa gider. Bunu da öğrenen Füsün'un ailesi kızları ile arkadaşlık yapmaması için Ziya Amca'yı tehdit ederler, bu dostluktan vazgeçirtmek için para da teklif ederler. Fakat arkadaşlıkları devam eder. Bu sefer Ziya Amca'yı barakasında İslami toplantılar yapıyor diye şikâyet ederler. Polisler Ziya Amca'yı alıp götürürler. Ancak suçsuz olduğu anlaşılınca serbest bırakılır. Füsün'un ailesi bu sefer araya başkalarını sokarak yüklü para vermek ister. O da çöpten kazandıklarını zaten fakirlere dağıttığı için bu parayı fakirlere dağıtmak koşuluyla kabul eder. Ziya Amca, daha önce yardım ettiği bir kişi tarafından öldürülerek, üzerindeki paralar gasp edilir. Cenazesini Eyüp mezarlığına defnedilir. Füsün, Ziya Amcadan kalan namazlık, tespih, Kuran-ı Kerim'i satın alır.

Bunalımdan kurtulmak için kendisine uğraş olarak turist rehberliğini bulur. Turistlere Ürgüp, Marmaris ve Topkapı Sarayı gibi yerleri tanıtır. Bir Fransız

kafileye rehberlik yaparken, İslam'ı araştıran Fransız bir kızla aralarında sohbetleri olur. Bu durumdan rahatsız olan kafiledeki yaşlı Fransız bir kadın onların yakınlaşmasını engellemeye çalışır. Çünkü bu kadının amacı Türkiye'de Hristiyanlık misyonerliği yapmaktır. Kadını deşifre ederler. Böylece bu kadının çalışmaları engellenir.

Serpil'in kurduğu vakıfta, İslami unsurlara göre çalışmalar yapılır. Mürteza Bey ve Tülin Hemşire burada çalışan kişilerdir. Vakfın çalışmalarını kötü göstermeye çalışan bazı çevreler, bunun için gazeteci Erman Yanık'ı kullanırlar. Bunu haber alan Füsün, bu planı vakıfla paylaşır. Böylece vakıf hakkında olumsuz bir haber yapamazlar.

Füsün'la evlenme hazırlığı yapan Cabbar, ortaklarıyla beraber işyerinde otururken daha önce, Füsün'u kurtarıırken dövdüğü hapçı adamlardan biri tarafından silahla vurularak öldürölür. Füsün, bunu duyunca sinir krizleri geçirir. Kendine zarar verir. Uzun süre hastanede kalır. Hastaneden çıkışı sırasında saçı, kaşı ve kirpikleri bembeyaz olur. Aynaya bakınca durumunu yadırgar, ama zamanla alışır. Necla ve Cevat da kalmaktan vazgeçer, yeni bir ev tutarak oraya yerleşir. Serpil'in evine giderek ondan özür diler ve İslam'ı yaşamaya karar verdiğini ona söyler.

2.1.3.2. şahıs Kadrosu

Füsün: Bu romanda 'Yalnız Değilsiniz' romanının anlatıcısı ve ana kahramanı Serpil'in teyzesinin kızı Füsün'un hayatının bir bölümü anlatılır. Nasıl Yalnız Değilsiniz romanında bütün olaylar Serpil'in etrafında gelişmişe bu romanda da bütün olaylar Füsün'un etrafında gelişir. Ayıp Uşakları'ndaki çoğu kahraman daha önce yazılan 'Yalnız Değilsiniz'de geçen kahramanlardır. İki romanın ortak kahramanları: Füsün, Serpil, Mürteza Bey, Abdullah, Gülsen, Tülin Hemşire, Serpil'in ve Füsün'un anne ve babalarıdır

Yalnız Değilsiniz'de yaşam tarzını değiştiren Serpil'in değişimini kabullenemeyen, onu bu değişiminden vazgeçirmeye çalışan, feminist hareketler içerisinde olan, Dr. Mürteza Bey'le televizyon programında tarihi ve toplumsal olayları karşıt düşüncelerle tartışan, dine ve dinini yaşayanlara başta aşırı derecede karşı olan ve romanın sonlarına doğru bu konularda yumuşayan Füsün vardı. Bu

romanda ise onun kendini, toplumu ve arkadaşlarını tekrar gözden geçirmesi, arayış içerisine girmesi ve huzuru dine sarılmakta bulması anlatılır.

Arayış içerisinde olan Füsun bir müddet bocalar, yanlış eylemler içerisinde bulunur. Psikolojik ilaçlar kullanır, ilaçlar onu kesmez. Uyuşturucu almaya başlar. Bu bunalım zamanlarında rüyasında sık sık cenazeler ve tabutlar görür. Âşık olur. Aşk için hayatını değiştirme gereği duyar. Kötü alışkanlıklardan vazgeçer. Bu sefer de kimlerle duygusal iletişim kurmuşsa ölümlerine sebep olur ve bu durum onun psikolojisini daha da bozar. Bu durumdan kurtulmak için paraya ihtiyacı olmamasına rağmen kendisine turist rehberliği gibi farklı uğraşlar bulur.

Kendisiyle çatışma halindeyken ve arayış içerisindeyken kendisine yardımcı olan kişiler olduğu gibi karşısında olan ve onu eleştiren kişiler de vardır. Derneği beraber kurup beraber kapatan arkadaşları Nermin, Necla, Figen; karşıt görüşlerde olmalarına rağmen ona değer verip tartışma programına katılan ve kütüphanesini ona miras bırakan Doktor Mürteza Bey; dindar olmasına rağmen eşini trafik kazasında kaybetmenin hüznüyle kendini içkiye vuran, sonra bütün bunlardan vazgeçen ve onunla evlilik hazırlıkları yaparken öldürülen Cabbar; sülalesi İkinci Abdülhamit'in asilzadelerine dayanan ve bu yüzden hükümet tarafından iş verilmediği için kendi imkanlarıyla geçinen ve çöplerden topladıkları ile fakirlere yardım eden Ziya Amca Füsun'a her konuda yardımcı olan ve onu psikolojik olarak rahatlatan kahramanlardır. Ziya Amca ile ilgili düşüncelerini şöyle anlatır:

“Birbirimize ne kadar benziyorduk... Onu sık sık ziyaret etmeye karar verdim” (s. 68).

Daha sonra bir tesadüf sonucu tanıdığı Cabbar'ın onun değişimini etkilemesini ise şu şekilde özetlenir:

“Şimdi karşıma hayatımın erkeği çıkmıştı. Ona ulaşmam için tek yol inanmam, iman etmem, her Müslüman gibi olabilmem şarttı” (s. 104).

Ancak Füsun'un anne ve babası değişim içerisinde olan kızlarına yardımcı olmazlar, onu tekrar eski yaşantısına döndürmek için uğraşırlar. Onların bu tutumu bunalımlı bir dönem yaşayan Füsun'u iyice üzer.

Hayatına olumlu yönde etki eden kahramanların ölümüne çok üzülür. Dr. Mürteza Bey'in ölümü, ölümlerinde kendisinin etkisini düşündüğü kahramanlar Ziya Amca ve Cabbar'ın ölümleri onu psikolojik olarak derinden etkiler. Bunlar onunla

tesadüfen tanışan ve hayatında olumlu yönde değişimlere vesile olan kahramanlardır. Ziya Amca'ya Füsun'la arkadaşlık etmemesi için para veren Füsun'un babası, bu yüzden onun ölümüne neden olur. Çünkü Ziya Amca'ya para verildiğini gören biri ondan parayı almak için onu öldürür. Füsun'un uyuşturucu kullandığı dönemde ondan daha fazla para koparmak isteyen ama başaramayınca onu döverek bunu elde etmek isteyen hapçıdan, Füsun'u, hapçıyı döverek kurtaran Cabbar, dövdüğü hapçı tarafından öldürülür. Bütün bu yaşananların Füsun'un psikolojisine etkisi şöyle ifade edilir:

“Demek hala insanlara zarar vermeye devam ediyordum. Cabbar benim yüzümden öldürülmüştü. Paşazade Ziya da... Şimdi de en yakın arkadaşlarımı derinden üzüyordum” (s. 212).

Hatta sevdiği ve evlenmek üzere olduğu Cabbar'ın öldürülmesi onda derin travmalara sebep olur. Kendine zarar verir. Hastaneye yatırılır ve uzun süre burada tedavi görür. Hastaneden çıkışı sırasında fiziki görüntüsünün durumu onda çok derin bir üzüntü yaşadığının izlerini taşır:

“Bir ayna istedim. Saçlarım, kaşlarım ve kirpiklerim olduğu gibi ağarmıştı” (s. 209).

Füsun bu durumundan da rahatsız olur. İnsanlar içerisinde bu görüntüsünü gizlemek için farklı yöntemler kullanır. Kendisine geçmişini unutturacak uğraşlar bulur:

“Hastaneden çıktım. Başıma bir peruk edinmiştim. Neclalarda kalıyordum. Turizm şirketine giderek yetkililerle konuştum. Bana geniş imkânlar sağlıyorlar, nerede istersem çalışabileceğimi söylüyorlardı” (s. 209).

Füsun'un Anne ve Babası: İsimleri Füsun'un annesi ve Füsun'un babası olarak geçer. Anneanneye kalan yüklü bir miras sayesinde zengin bir hayat yaşarlar. Dine ve dini kurallara göre yaşamaya çalışanlara karşı olumsuz düşünürler ve hem bu düşünceleri hem de yaşam tarzları hiç değişmez. Babasının arkadaş ilişkilerinde Füsun'a söyledikleri Füsun'un içinde derin yaralar açar ve ailesinden uzaklaşmak ister.

Nermin: Feminist, Kadınları Uyandırma Derneği üyelerinden olup, çalışkan ve üretken birisiyken sonra değişir. İslam'ı yaşamaya başlar. Serpil'in ve arkadaşlarının kurduğu vakıfta yöneticilik yapar.

Figen: TRT' de çalışır. Burada erkeklerle aynı ortamda çalıştığı için bu durumun İslami kurallara göre uygun olmadığını düşünerek buradan ayrılır.

Necla Tanyol: Güzel Sanatlar mezunudur. Tiyatro ve Kadınları Uyandırma Derneği etkinliklerinde görev alan biridir. Sonra bu yaşamın İslam'a uygun olmadığını düşünerek bu faaliyetlerden vazgeçer.

Mürteza Bey: Abdullah'ın dedesidir. Doktor ve aktardır. Dinine ve geleneklerine bağlıdır. Serpil'in hastalığında ona manevi destek sağlar. Serpil'in kurduğu vakıfta müdür olur. Kütüphanesini Füsun'a bağışlar. Olayların bir bölümünde yer aldıktan sonra ölür.

Cabbar Okçumusaoglu: Başarılı bir mimardır. Gece âlemlerinde boy gösterirken sonra İslami kurallara göre yaşamı seçer. Füsun'la evlilik hazırlıkları yaparken daha önce dövdüğü bir genç tarafından silahla vurularak öldürülür.

Ateş: Mimardır. Hareketli birisidir. Füsun'u ve Cabbar'ı ortak tanıdığıdır. Füsun, Cabbar hakkında öğrenmek istediği bilgileri ondan alır.

Rimbo: Fransız şair. İsmi geçer, bazı konulardaki fikirleri paylaşılır.

Mine, Yelda, Birsen ve Fuat: Gece âlemlerinde bir arada bulunan kahramanlardır.

Ziya Amca: Sülalesi İkinci Abdülhamit dönemi asilzadelerinden gelmektedir. İttihatçılar onları da yokluğa sürüklemiştir. Çöplerden topladıklarını satarak yoksullara yardım eder. Çöpleri karıştırırken Füsun onu görür, oradaki konuşmalarından sonra aralarında sıkı dostluk başlar. İyiniyetli, temiz ve dindar birisidir. Üzerinde bulunan paraları gasp etmek isteyen biri tarafından öldürülür.

Erman Yanık: Gazetecidir. Vakfı kötülemek için Vakıf hakkında bilgi toplayıp gazetede yayınlanması görevi verilir. Başarısız olur.

Serap: Füsun'un kitap okumak için gittiği kütüphanede görevlidir. Güzel Sanatlar mezunudur.

Tülin Hemşire: Yalnız Değilsiniz romanında da kahramanlardan biridir. O romanda hemşireyken bu romanda Füsun'un kurduğu vakıfta çalışmaya başlar. Nişanlıyken nişanlısının onu aldatması sonucu ondan ayrılır, bir daha evlenmez.

Fransız Kız ve Fransız Yaşlı Kadın: Füsun'un turist rehberliği yaptığı sırada tanıdığı kişiler. Fransız kız İslamiyet'i araştırırken, Fransız yaşlı kadın misyonerlik faaliyetlerinde bulunur.

3.1.3.3. Anlatıcının Tipi ve Bakış Açısı

Romanda anlatıcı birinci tekil şahıs ‘ben’ kahraman anlatıcıdır. Yazarın dediği gibi Füsun’un anlattıklarıdır. *“Kahvaltı boğazıma tıkanı. Mektup ve gazeteleri yanıma alıp çıktım. Arabamı gelişigüzel sürüyordum. Kafam sanki benimle değildi. Nereye gittiğimi bilmeden gidiyordum işte... Birden bire farkına varıp şaşırđım. Köprüyü geçmiş, Bağdat Caddesine girmiş, Suadiye’ye yaklaşmışım. Buralarda ne işim vardı. Hayret!”* (s. 42).

Bakış açısı ise gözlemci bakış açısıdır. Bütün olaylar romanın ana kahramanı Füsun’un gördükleri ve anlattıkları ile sınırlıdır. *“Kenarda çocuklar top oynuyorlardı. Düşe kalka, ite kaka bir oyun tutturmuş, dünyayı unutmuşlardı. Yüzlerine zaman zaman güneş vuruyor, birer melek görüntüsü veriyordu. Onların oyununa dalıp giderken kendi çocukluk günlerim de gözümün önüne gelmeye başladı. Evet, bir zamanlar ben de çocuktum.”* (s. 96)

Philip Stewick, *“Herhangi bir eseri okurken, yazar, anlatıcı, öteki şahıslar ve okuyucu arasında bir diyalog var sayılır. Bu dördü, eserdeki herhangi bir bakış açısı veya değere göre birbirleriyle çakışan bakış açılarını paylaştıkları gibi birbirine tamamen zıt, tamamen ters düşen bakış açlarına kadar değişik durumları temsil ederler”* (Stewick, 1988: 92) der. Ayıp Uşakları’nda da bunu görmek mümkündür. Çünkü romanın kahramanlarının olaylara bakışı ve olayları değerlendirışı birbirinden farklıdır.

Romanda farklı düşüncelere sahip insanların oluşu tartışmalara zemin hazırlar. Kahramanların hepsi, kendi düşüncesinin doğruluğunu sürekli birbirine kabul ettirmeye çalışır. Eski hayatını anımsayıp o hayatından pişman olanlar da vardır. Bunlar yeni bir hayata, yani İslami kurallara göre hayatı yaşamak gerekliliğine inanan kişiler olurlar. Kadınları Uyandırma Derneği’nin kurucularından olan ve daha sonra bundan vazgeçip İslami kurallara göre yaşam sürdüren Figen, Füsun’a geçmişteki yaşantısından utanç duyduğunu söyler:

“Çok pişmanım, o günleri hatırladıkça utanç duyuyorum... Gerçekten utanç duyuyorum o günlerden” (s. 32).

Bunların karşısında olan ve İslami faaliyetleri eleştiren kahramanlar da mevcuttur:

“Efendim insan öyle gafillere rastlıyor ki kızmamak elde değil... Dünya bilgi çağına girdi, biz hala ortaçağ kafasındayız, diye söze başladı. Boyuna cami yapılıp duruyormuş” (s. 181).

Geçmişindeki yaşamından tamamen vazgeçen ve yeni yaşam tarzını seçen Füsun’a ailesinin bakışı değişir. Onun değişimini yanlış bulurlar. Bu zamana kadar onun yaşantısına müdahale etmeyen, onun dinden uzak, istediği gibi yaşamasına karışmayan ailesi sanki aniden onun farkına varır ve onu pek çok konuda uyarmaya başlarlar. *“Annemi çok üzüyorsun... Odanı tekkeye çevirmişsin”* (s. 141).

Romanın tamamına bakıldığı zaman yazarın bakış açısını aslında bütün kahramanlara yansıttığı görülür. Yazar, analiz ettiği toplumsal hayatı bütün kahramanları üzerinden ortaya koyar.

İslam’a ve İslami unsurlara verdiği değeri roman kahramanı Ziya Amca ile insanın önceki yaşantısının izlerini kolay kolay silemeyeceğini ve bunun zaman alabileceğini de Füsun vasıtasıyla ifade eder:

“Ziya Amca’nın Kuran’ı, seccadesi, tespahi, rahlesi ve neyi öyle güzel bir manzara sergiliyordu ki. Fakat bunları şu an görmeye tahammül edemezdim. Hepsini siyah bir örtüyle kapattım” (s. 95).

Dinin ve dini unsurların insana huzur verdiğini Füsun aracılığıyla anlatır. Füsun ezan sesiyle duyduğu mutluluğun tadını şu şekilde verir:

“Camiden gelen sabah ezanı sesini huşu içinde dinliyordum” (s. 105).

3.1.3.4. Mekânlar

Ayıp Uşakları’nda olaylar; İstanbul’un çeşitli semtlerinde, Türkiye’nin turistik bölgelerinde ve Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde geçmektedir.

İstanbul (Beşiktaş, Piyer Loti, Nişantaşı, Eyüp Sultan, Etiler, Taksim, Sarıyer, Karaköy), Uludağ, Marmaris, Ürgüp, Fransa olayların gerçekleştiği mekânlardır. Ancak buralarda geçen kafe, hastane, dernek, vakıf, Güzel Sanatlar Fakültesi, kulüp, Topkapı Sarayı, TRT Binası, kumarhane gibi yerler olayların gerçekleştiği yerler olarak verilir. Ancak mekânların tasviri üzerinde durulmaz. Sadece olayların gerçekleştiği yerler olarak adları geçer.

Düşünce ve hayat tarzı birbirinin tam tersi olan iki zıt grup, kendilerine uygun mekânlarda bulunur. Bunun en güzel örneğini, Füsun’un kişiliğinde görmek

mümkündür. Füsün'un, hareketli ve eğlence âlemlerindeki hayatı ile daha sonra arayış içerisinde olduğu hayatı sırasında bulunduğu mekânlar bu zıtlığı vermeye en güzel örnektir. O değişim öncesi; *“Bir taksi çevirip Maçka'ya geçtim. Burada küçük bir 'disko' vardı. Sosyetenin sel gibi para döktüğü 'paçavra' isimli bir butiği vardı. İsmi Mine idi. Fransız Kız Lisesinden arkadaşlık. Yanındaki arkadaşlarını da tanıttı, ikisi de mankenmiş.”* (s. 57) gibi mekânlarda bulunurken, değişim sonrası; *“Okumalarım arada bir ara veriyor, düşünüyordum. ...Gittiğim kütüphanede...”* (s. 106) gibi mekânları tercih eder.

Günümüzde de turizm açısından önemini kaybetmeyen ve ziyaretçilerin uğradığı mekânlar vardır. Buralar; Ürgüp, Marmaris, Uludağ, Eyüp Sultan, Piyer Loti gibi turistik özelliği olan yerlerdir. *“Şu iki Fransız kız kafamdaydı. Gezmek istiyorlardı. Topkapı Sarayına gittik. Onlardan çok ben çarpılmışım. Çünkü buraya ayağımı ilk defa atıyordum”* (s. 139).

Mekân olarak isimleri geçmesine rağmen, mekân dışı unsurlar bu romanda da vardır. Fransa, Güzel Sanatlar Fakültesi, Uludağ, cami gibi. Sadece isim olarak geçer. Buralarda herhangi bir eylem gerçekleşmez:

“PiyerLoti' ye çıkıp çay içelim.” (s. 78), *“Baba, Uludağ'a gidip biraz dinlenmek istiyorum... Arabamla gideceğim.”* (s. 84), *“Camiden gelen sabah ezanı sesini huşu içinde dinliyordum.”* (s. 105), *“Müjdat Bey Fransa'da doktora tamamlamıştır”* (s. 179).

Eğlence düşkünü gençlerin gittiği kafe, bar, disko gibi yerler de bulunmaktadır:

“Bizim entellerin takıldığı kafe bu saatlerde تنها olurdu... Müzik istediğim gibiydi.” (s. 10), *“Bir taksi çevirip Maçka'ya geçtim. Burada küçük bir 'disko' vardı”* (s. 57).

3.1.3.5. Zaman

Yalnız Değilsiniz romanında olayların anlatıcısı Serpil'in hayatının bir bölümü (17-35 yaşları arası) anlatılır. Ayıp Uşakları'nda ise onun teyzesinin kızı Füsün'un hayatının bir bölümü üniversite yılları sonrası ve Serpil'le aralarının bozulması ile başlar, yaşantısının bir bölümü verilir ve tekrar Serpil'le barışması ile biter (25-35 yaşları arası). Füsün'un, bu yıllar arasındaki iş ve sosyal hayatı

anlatılmaktadır. Fransa'dan dönmesi, arkadaşlarıyla beraber feminist fikirleri savunan dernek kurmaları ve tanıştığı insanlar vasıtasıyla büyük bir değişim göstererek farklı bir yaşama başlaması üzerinde durulur. Derneği kapatırlar, psikolojik sıkıntılar yaşar, bir dönem uyuşturucu kullanır. Âşık olur ve evlilik hazırlıklarına girer. Turist rehberliği yapar. Bu olaylarda geçen süre de Füsün'un yaklaşık olarak 25-35 yaş aralığına denk gelmektedir.

Romanda, hayatın belli kesimi kronolojik olarak anlatılmaktadır. Ancak zaman zaman kahramanların önceki hayatlarıyla ilgili bilgiler, kahramanlar vasıtasıyla anlatılmaktadır. Hayatının belli bir bölümü kronolojik olarak verilen ana kahraman Füsün'un, geçmiş yaşantısının bir bölümü, onun hatırlamalarından ibarettir. Bu hatırlamalar ayrıntılı bir şekilde verilmez. Özetlenerek geçilir. Örneğin derneği nasıl kurduklarını şöyle hayal eder:

“Derneği birlikte kurmuştuk. Hatta adını bile Nermin bulmuştu. Taksimde yine böyle bir kafede oturmuş, kafa patlatıyorduk. Ben amazonlara takmıştım. Sayılan hiçbir ismi beğenmiyordum... Çok güzel, derneğin adı tamamdır. Gülüşerek birbirimize elden gel deyip aramızdaki özel tokalaşmayı yapmıştık. Dergide şefimdi. Serpil hakkında verdiğim bütün haber ve yazıları kullandırmıştı” (s. 10).

Cabbar'ın geçmişinin tanıtımı kahramanların biri olan Mimar Ateş adlı kişi tarafından yapılır:

“Eşine araba çarpmış ve ölümüne neden olmuş. Sonra Cabbar da... Cevat isimli biriyle tanışması ve tekrar dini hayatına geri döner” (s. 48).

Ziya Amca'nın geçmişiyle ilgili bilgiler, onun, Füsün'a kendini tanıtırken verdiği cevaplarla sunulur:

“Babam Sultan Abdülhamit'in paşalarındandı. Ben doğmadan çok önce Hürriyet ilan edilince alaşağı etmişler. Malı, mülkü neyi varsa ittihatçılar tarafından gasp edilmiş, aylığı da kesilmiş...” (s. 63).

Romanda zamanı ifade eden belli bir tarihi gösteren zaman yoktur. Ancak kahramanların eylemlerinden ve yaşanan tarihi olayların isimlerinden yola çıkarak zaman hakkında çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Yaşlı Ziya Amca'nın şu sözleri, zamanı belirlemeye yardımcı olur:

“İkinci Dünya Savaşı patlamıştı. Bizi terhis etmediler ve dört yıldan fazla askerlik yaptık” (s. 64). İkinci Dünya Savaşı 1939 yılında başladığına ve Ziya Amca'nın da o zamanlar yirmili yaşların başında olacağı düşünülürse Ziya Amca 1910'lu yıllarda doğmuş olabilir. Ziya Amca romanın anlatma zamanında yaşlıdır. Ziya Amca yaşlı ve romanın da yayın yılı 1989 olduğuna göre vaka zamanının 1980'li yıllar olma olasılığı vardır.

2.1.4. YAZIKLAR ÇIKMAZI

Yalnız Değilsiniz ve Ayıp Uşakları'ndan sonra arayış ve kuşak çatışması romanlarının üçüncüsü ve sonuncusu olan Yazıklar ÇıkmaZI yazarın dördüncü romanıdır. İlk baskısı 1991 yılında Turan Neşriyat tarafından yapılan eserin ikinci baskısı 2014 yılında Babıali Yayınları tarafından yapılmıştır.

Eserde olaylar bireysel, sosyal, siyasal ve ekonomik çatışmalar şeklinde anlatılmaktadır. Bu çatışmalar; konak hayatı ile apartman hayatı yaşamak isteyenler (*“Mediha Hanım'ın arkadaşları Şişli'de, Maçka'da lüks apartmanlarda otururlarken onun bu konağa takılıp kalması çok ağrına gidiyordu.”* (s. 24)), Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Parti taraftarları (*“Seçim seçim diye tepinmiştiler de ne oldu. 1957 Ekiminde de yapılarak bir yıl erkene alınan seçimde de millet Halk Partisine yüz vermemişti. 270 Demokrat Partiliye karşı CHP ancak 180 mebus çıkarabilmişti.”* (s. 246)), hovarda ve bencil tipler ile dürüst ve duyarlı tipler (*“Sonraki olaylar yıldırım hızıyla gelişti ve Şükrü'den boşandı. Çünkü onu Billur'la zina halindeyken yakalamıştı.”* (s. 277)) ve Kıbrıs olayları dolayısıyla İstanbul'da meydana gelen olaylarda Rumların kendilerine, ev ve işyerlerine karşı yapılan saldırılar sonrası Rumlar ve Türkler arasında yaşanmaktadır (*“Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacak... Önde yürüyenlerin ellerinde İstanbul Ekspres Gazetesinin ilk sayfası sallanıyordu: Atanın evi bombalandı”* (s. 171)).

Romanda, 1908-1990 yılları arasının analizinin yapılır. Hayat anlayışları, zenginlikleri ve meslekleri birbirinden farklı kahramanların eylemleri, üçüncü tekil şahıs anlatıcı tarafından anlatılmaktadır. Bölüm bölüm ayrılarak bu kahramanların eylemleri verilir. Ali Mahir Bey, karısı Mediha, kızları Feyza, konakta hizmetli Ayşe Teyze ve kızı Hatice, zengin ve dul olan İnci, Kenan, Şükrü, Serap, Sezai Bey, Zalim Rüştü, karısı ve kızları Suzan romanda eylemler içerisinde bulunan kahramanlardır.

2.1.4.1. Olay Örgüsü

Romanda; Ali Mahir Bey, karısı Mediha, kızları Feyza, Kenan, Şükrü, Serap, Zalim Rüştü, kızı Suzan ve Billur adlı kahramanların hayatlarından kesitler sunulur. Bu kahramanlar romanın ana kahramanları konumundadır.

Ali Mahir Bey; karısı Mediha, kızları Feyza ve hizmetli Ayşe Teyze ve onun kızı Hatice ile beraber babadan kalma konağında yaşamaktadır. Osmanlı hayranı, dindar, gelenekçi, çalışkan, samimi, işine bağlılığı ile tanınan bir doktordur. Konakta yaşayan herkesin geleneklerine bağlı, dindar, davranışlarını kontrol edebilen, saygılı kişiler olarak yaşamasını ister ve bu yönde telkinlerde bulunur. Kızı Feyza, hizmetli Ayşe Teyze ve kızı Hatice, Ali Mahir Bey'in istediği şekilde yaşam sürerken; karısı Mediha başlangıçta normal bir yaşam sürse de değişen şartlarla, konak hayatından sıkılır ve çeşitli arayışlara girer. Dönemin özelliği olan apartman dairelerinde ve zengin muhitlerinde yaşamak ister. Ali Mahir Bey, konaktan ayrılmak istemez. Ancak karısını konağa bağlamak ve memnun etmek için kadınlar arasında gün tertip etmesini sağlar ve zaman zaman onu sayfıyeye çıkarır. Karısı bunlarla memnun olmaz. Kadın arkadaşlarının etkisiyle siyasete atılır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin kadın kollarında görev alır. Ali Mahir Bey ile burada da farklı düşünür. Çünkü Ali Mahir Bey Demokrat Partilidir. Karısı Mediha Hanım, Cumhuriyet Halk Partisi'ne oy kazandırmak için mahalle mahalle dolaşarak insanlardan oy ister. Evdeki hizmetli Ayşe Teyze'yi de ikna etmeye çalışır. İkna edemeyince ona çeşitli kötülükler yaparak konaktan ayrılmasını sağlar. Çalışmalarına devam ederken arkadaşı İnci'nin hem şoförü hem de dostu olan Kenan'la arasında ilişki başlar. Bu yüzden ailesinden soğur. Bir zaman sonra da evdeki değerli eşyaları alarak Kenan'la beraber Antalya'ya kaçar. Kadın düşkünü Kenan, burada da bu davranışlarına devam edince Mediha onu, orada bırakarak sessizce İstanbul'a döner ve parti çalışmalarını sürdürür.

Mediha'nın kendisini terk etmesiyle Antalya'da parasız kalan Kenan da İstanbul'a döner. İstanbul'da Samatya'da oturan ve beş dolmuşu olan Zalim Rüştü'nün arabalarından birinde, yüzde onluk payla şoförlüğe başlar. Patronun kızı Suzan ile evlenme bahanesiyle beraber olur. Bu sırada Kıbrıs meselesi patlak verir. İstanbul'da Kıbrıs'ta yaşananları protesto eden mitingler düzenlenir. Rumlara ait ev ve işyerleri hedef alınır. Bu boşluktan yararlanmak isteyenler, Rumlara ait işyerlerini

ve evlerini yağma etmeye başlarlar. Yağmaya denk gelen Kenan bir Rum kuyumcuyu soyar. Zenginliğinin soygundan olduğu anlaşılmasın diye altınları Adana, Antalya ve Gaziantep'te bozdurur. Dönüşünde de Yalova'da yaşayan halasından miras kaldığını söyler. Ancak kasayı alırken orayı soymaya gelen diğer bir kişi olan Günay, onu görür. Bir zaman sonra, onun zenginliğinin bu soygundan olduğu anlaşılır. Zalim Rüştü ve Günay, onu tehdit ederek çaldıklarına ortak olurlar. Kenan ortaklarıyla zenginliğine zenginlik katar. İyice şımarır. Zalim Rüştü'nün kızı Suzan ve Antalya'da tanıştığı ve Mediha'nın onu terk etmesine sebep olan şarkıcı Necla ile gönül ilişkisine devam eder. Necla ile evlenmesine rağmen Suzan'ı hamile bırakır. Kenan, Antalya'da kendisini parasız bırakarak terk eden Mediha'yı bulup, zenginliğini ona göstererek intikam almak ister. Arabaya binerler. Arabada Mediha'ya söyledikleri Mediha'yı kızdırır. Tartışırken kaza yaparlar. Bu olay günlerce gazetelerde yer alır. Zaten karısının kaçışıyla rezil olan Ali Mahir Bey ve kızı Feyza, bu haberle daha da utanç duymaya başlarlar. İyice kendi kabuklarına çekilirler.

Annesinin onları terk etmesiyle psikolojik bunalıma giren Feyza ise, kurtuluş olarak evdeki işlerle meşgul olmayı seçer. Yemek, temizlik ve alışveriş işlerini takip eder. Bu sırada evlerine sık sık babasının arkadaşları misafirlğe gelir. Yemekler yenir, ülke meseleleriyle ilgili sohbetler olur. Yemeğe ve sohbetlere katılan Şükrü ile evlenir.

Şükrü babası belli olmayan biridir. Yetiştirme yurtlarında büyür. İyi bir insan olan Niyazi Bey, onun okumasına yardımcı olur. Şükrü de Cumhuriyet Halk Partisi'nin iyi bir taraftarıdır. Hukuk fakültesini bitirir. Orada Cumhuriyet Halk Partililerin desteğiyle önce doçent, sonra profesör olur. Şükrü aslında Feyza'ya fazla ilgi duymaz. Amacı Osmanlıdan gelen soylu ve zengin bir aileye damat olarak, kendi geçmişini unutturmaktır. Ayrıca davranış ve fikir olarak Feyza ile tam zıt karakterlerdir. Feyza bunun farkına varır ve babasından Şükrü'yü daha iyi tanımak için düğünün ertelenmesini ister. Böylece düğün bir müddet ertelenir. Şükrü'nün tutarsızlığını gören Niyazi Bey de Feyza ile Şükrü arasındaki evlenme girişimine önayak olduğu için pişmanlık duyar.

Zalim Rüştü'nün kızı Suzan, Kenan'dan bir kız doğurur. Adını Billur koyar. Anne ve babasından saklayarak yaşlı bir kadının bakıcılığına verir onu. Kenan'ın onu

çocuğuyla beraber ortada bırakması zoruna gider. Hem kendini hem de Kenan'ı öldürmek için plan kurar. Bir gün onunla konuşmak istediğini söyleyerek arabasında buluşurlar. Arabada arbede yaşanır, beraber denize uçarlar ve ölürlür. Bu ölüm neticesinde kızları Billur da deşifre olur. Zalim Rüştü ve karısı mecburen torunlarını kabul ederler. Zalim Rüştü'nün önce karısı, sonra da kendisi ölür. Ölmeden önce torunları Billur'a bakması karşılığında tüm servetini Şükrü'ye bırakır. Zaten düşük yaptıktan sonra çocukları olmayacak olan Feyza da bunu kabul eder. Billur; çok şımarık, söz dinlemez ve başına buyruk bir kızdır.

Şükrü hem kayınbabasının işyerinden ve konağın satışından hem de Zalim Rüştü'nün ona bıraktığı mirasla çok zengin olur. İyice şımarır. Kenan'ın dostu Necla ve çok sayıda kadınla ilişki yaşar. Durumu fark eden Feyza, önce çok aldırmaz; ama evlatlık edindikleri Billur ile de beraber olduklarını görünce, ondan boşanır. Şükrü çok da önemsemez bu durumu.

Şükrü'ye üniversitede kariyer basamaklarını bir bir tırmandıranlar, ondan bunların karşılığını beklerler. Üniversitedeki dindar öğrencilere zorluk çıkarmasını isterler. Üniversitede ideolojik çatışmalar yaşanır. Başörtüsü yasağı getirilir.

Olaylar içerisinde fazla yer almasalar bile o dönemi, o dönem fikri ve sosyal durumunu vermek için bazı çevrelerin kişilerinden örnekler verilmiştir. Bunlardan biri Sezai Bey'dir. Demokrat Partili ve Ali Mahir Bey'in evinde Şükrü, Serap'ın da bulunduğu sohbet toplantılarında, dönemi ve geçmişi değerlendiren konuşmalara katılır. Diğerleri ise Nevzat, Yavuz, Metin'dir. Bunlar da Cumhuriyet Halk Partilidir. Daha çok eğlence mekânlarını tercih ederler.

Sezai Bey, Semra ve Şükrü arasında, Ali Mahir Bey'in evinde zaman zaman ideolojik sohbetler geçer. Sezai Bey, gayet sakin ve düzgün cümlelerle düşüncelerini belirtirken; Şükrü sıkışınca saldırgan ses tonuyla hem düşüncelerini kabul ettirmeye hem de kendini baskın göstermeye çalışır. Ancak sohbetlerin galibi Sezai Bey olur.

Olayların sonlarına doğru Ali Mahir Bey, Feyza'nın evlendiği gün konağı ateşe verir, karısı Mediha'yı öldürür, hapse atılır ve kısa bir zaman sonra da orada ölür.

Billur ve Feyza bir gecekondu mahallesinde birer ev kiralarlar. Feyza babasından kendisine kalan emekli parasıyla geçimini sürdürür. Şükrü, zaman zaman Billur'u ziyarete gelir. Bir gece bu mahallede sokak ortasında Şükrü gözleri patlamış, ağzı eğilmiş, ağzından salyalar akmış şekilde ölü bulunur. Ölüm normal ölümdür.

Polisler gelir, Billur ve Feyza da oradadır. Feyza şahit olarak polisler tarafından karakola götürülür. Giderken “*Hey gidi Şükrü Bey hey, neydin, ne oldun*” cümlesi birkaç defa tekrarlanır.

2.1.4.2. Şahıs Kadrosu

Toplumsal bozulma birkaç kahraman vasıtasıyla anlatılmaktadır ve bu bozulmaya direnenlerin sayısı; yozlaşmış, kötü niyetli kahraman sayısından oldukça azdır ve bunlar çaresizdir. Fazla direnemeyecek ve sonunda da kaybedeceklerdir.

Ali Mahir Bey, Feyza, Ayşe Teyze, Hatice, Serap, Sezai Bey gibi kahramanlar direnen; ama fazla dayamayan taraftadırlar.

Mediha hanım, İnci Hanım, Kenan, Suzan, Necla, Zalim Rüştü, Şükrü, Günay, Billur ise ihtiraslarının peşinde koşan kahramanlardır. Bunlar kötülüklerinin neticesinde hem rezil olurlar hem de bir kısmı bu kötülüklerinin karşılığını hayatlarıyla öderler.

Ali Mahir Bey: Romanın ana kahramanlarından. İstanbul Tıp Fakültesini bitirir. Fransa’da da beş yıl tahsil yapar. Gelenekçi bir yapıya sahiptir. Demokrat Partilidir; ama siyasete fazla girmez. Başarılı, meşhur ve zengin bir doktordur. Babadan kalma konakta yaşamaktadır.

Mediha Hanım: Ali Mahir Bey’in karısıdır. Evliliğinin ilk yıllarında mutlu ve huzurludur. Ancak değişen sosyal yapı ve arkadaşlarının etkisiyle farklı bir kişiliğe bürünür. Konak hayatı ve Ali Mahir Bey ona sıkıcı gelmeye başlar. Cumhuriyet Halk Partisi’nin kadın kollarında görev alır. Şoför Kenan ile aralarında ilişki başlar. Ancak bir müddet sonra anlaşamayıp ayrılırlar. Babasından Ankara’da kalan ev ve dükkânın kirası, evden kaçarken yanına aldığı değerli eşyalar ile geçimini sürdürür. Yaptıklarını hazmedemeyen kocası Ali Mahir Bey tarafından öldürülür.

Feyza: Ali Mahir Bey’in ve Mediha’nın kızlarıdır. Konakta iyi bir terbiye alarak yetişir. Bu terbiyede babası ve evin hizmetlisi Ayşe Teyzenin etkisi fazladır. Liseyi bitirir. Ancak annesinin bir şoförle kaçarak onları terk etmesiyle içine kapanır. Babasının yönlendirmesiyle Şükrü adında biriyle evlenir. Mutsuz bir evlilik olur bu, daha sonra da boşanırlar.

Ayşe Teyze: Ali Mahir Bey konağının hizmetlisidir. Feyza'nın yetişmesinde önemli rolü vardır. Ev halkı onu evin bireylerinden biri sayarken Mediha Hanım'la particilik konusunda ters düşünce konaktan ayrılmak zorunda kalır. Başka bir mahalleye taşınır. İnek, tavuk bakar. Fakir; ama huzurludur.

Hatice: Ayşe Teyzenin kızıdır. Çocukluğu konakta geçer. En yakın arkadaşı Feyza'dır. Konaktan ayrılınca da bu devam eder. Kuran kursuna gider. İyi bir eğitimden sonra Kuran kursu hocası olur.

Niyazi Bey: Ali Mahir Bey'in iş ortağıdır. Cumhuriyet Halk Partilidir. Feyza'nın Şükrü ile evliliğine vesile olduğu için vicdan azabı duyar.

Şükrü: Babası belli olmayan birisidir. Yetiştirme yurtlarında büyür. Niyazi Bey üniversite yıllarında ona yardımcı olur. CHP'liler üniversitede kariyer basamaklarının yükselmesinde, doçent ve profesör olmasında ona yardımcı olurlar. Feyza ile evlenir. Elde ettiği zenginlik ve makam onu şımartır. Hovardalıklar yapar. Dindar insanlara kötülük yapar. Ölümü normal olmasına rağmen ölümü sonrası çirkin bir görüntüsü olur.

Semra: Feyza'nın yakın arkadaşıdır. Annesi hastadır. Fakir bir ailede yetişen ve hasta annesine bakmak için çalışmak zorunda kalan Semra, öğretmen olur. İstanbul'a yakın yerlerde çalışır. Ama şartların zorlamasıyla işinden istifa eder, annesiyle beraber yaşamaya devam eder. Daha sonra da evlenir.

Kenan: Genç, yakışıklı ve yaşlı kadınların şoförlüğünü yapan ve çapkınlığı ile tanınan birisidir. Bir müddet taksi şoförlüğü de yapar. İstanbul'da yaşanan Kıbrıs mitingleri sırasındaki kargaşadan yararlanarak bir Rum kuyumcuyla soyar ve zengin olur. İyice şımarır, çapkınlıklarına devam eder. Kandırıp hamile bıraktığı ve terk ettiği Suzan'ın kurduğu bir komplo sonucu beraber ölürler.

Zalim Rüştü: Samatya'da Rumlardan satın aldığı evde karısı ve kızı Suzan ile beraber oturur. Parayı çok sever. Beş taksisi vardır. Kıbrıs mitinglerinde evi ve arabaları kullanılamaz hale getirilir. Şoförü Kenan'ın nasıl zengin olduğunu öğrenir. Tehditle ona ortak olur. Tekrar zengin olur. Bir zaman sonra hastalanır. Kızı Suzan'ın Kenan'dan olma gayrimeşru kızı Billur'a bakması karşılığında tüm servetini Şükrü'ye bırakır. Kısa bir zaman sonra da ölür.

Suzan: Zalim Rüştü'nün kızıdır. Kenan ile aralarındaki gayrimeşru ilişki sonrası bir kız doğurur. Kenan kendisini kandırmasını hazmedemez. Kenan'la beraber bir kaza sonucu ölür.

İnci: İnci Hanım'ın Maçka'da dillere destan lüks bir apartmanı vardır. Kocas, İkinci Dünya Harbi'ndeki yokluk yıllarında her türlü vurgunu yapmış karaborsacılardandır. Kocas genç yaşta ölür. Çocuğu ve başka mirasçısı olmadığından bütün serveti İnci Hanıma kalır. Mediha Hanım'la samimi arkadaş olurlar. Cumhuriyet Halk Partilidir. Şoförü Kenan'la dost hayatı yaşar.

Billur: Kenan'la Suzan'ın gayrimeşru kızlarıdır. Önce Suzan onu gizler. Ancak Suzan ölünce varlığı anlaşılır. Dedesi ve anneanesi ona bakar. Onlar ölünce de Feyza ve Şükrü evlatlık alır. Şımarıktır. Meşhur olmak ister. Şükrü ile gayrimeşru ilişkisi vardır. O da anne ve babasının izinden gider, zengin olma ve rahat yaşama hayaliyle uygunsuz işler ve uygunsuz ilişkiler yaşar. Sonunda pişmanlıklar yaşar ve psikolojik bunalımlara girer.

Serap: Billur'un sınıf arkadaşıdır. Yetimhanede büyümüştür. Saralıdır. Dürüştür. Anlatıcı, bazı davranışların doğruluğunu veya yanlışlığını ortaya koymak için Billur ile Serap'ı karşılaştırır.

Necla: Barlarda şarkı söyler. Servet avcısı bir kızdır. Önce Kenan'ın dostu ve karısı olur. Kenan ölünce de Şükrü'nün dostu olur.

Sezai Bey ve Ablası: Sezai Bey bilgili birisidir. Demokrat Partilidir. Ali Mahir Bey'in taşındığı apartmanda oturur.

2.1.4.3. Anlatıcının Tipi ve Bakış Açısı

Yazıklar Çıkmazı'nda yazar, üçüncü tekil şahıs (o) anlatıcı ve gözlemci bakış açısını kullanmıştır:

“Kenan hastaneden taburcu edildikten sonra tekrar işlerine dalmıştı. Daha çok yeni türeyen semtlerde tarlalar satın alıyor, onları parselleyip büyük paralar kazanıyordu... Bu arada gemide tanıdığı Necla'yı bularak dost tutmuştu” (s. 254).

Ancak bazı bölümlerde ara tutumlar takınarak hâkim bakış açısını da kullandığı söylenebilir. Bu da daha çok kahramanların yalnız kaldıkları ve kendi durumlarını değerlendirdikleri bölümlerde görülür:

“O sırada içi hüüzünle doldu. Yalnızlığı ve hayata yenilişi haşin bir gerçek gibi aklına gelmişti” (s. 15).

Percy Lubock’a göre romancı; kişilerini yan tutmadan ya da tutarak bir gözlemci gibi dıştan anlatabilir. Onlara ilişkin her şeyi bilen, gören tanrısal bir tutum takınarak içten anlatabilir ya da kendini romandaki kişilerden birinin yerine koyarak bütün öteki kişilerin davranışlarının gerisinde yatan nedenleri bilmezlikten gelebilir ya da bir takım ara tutumlar takınabilir (Akt. Forster, 1985: 119-120).

Buradan anlaşılabilir ki; yazar romanında ya tamamen tarafsız ya tamamen taraflı ya da bazı olay ve kahramanların tarafında, diğerlerinin karşısında olabilir. Her şeyi bilebileceği gibi hiçbir şey de bilmeyebilir ya da kısmen bilebilir.

Yazıklar Çıkmazı’nda; yazarın taraf tutarak, bazı kahramanları düşünce ve davranışlarından dolayı yücelttiğini, bazı kahramanları da beğenmediğini, onları tanıtırken kullandığı cümleler dikkate alınarak söylenebilir. Örneğin Ali Mahir Bey’i ve Şükrü’yü tanıttığı ifadelerde, Ali Mahir Bey ile ilgili olumlu; Şükrü ile ilgili olumsuz cümleler kullanır. Ayrıca Şükrü’nün ölümü ve ölüm şeklini de sunuş şekli onu beğenmediğini gösterir. Ali Mahir Bey; *“Yalnız hastanenin değil İstanbul’un en parlak mütehasıslarından biriydi. Gerek bilgisiyle gerek çalışkanlığıyla meslektaşlarının hayranlığını kazanmıştı. Çok hızlı ve dikkatli bir çalışma temposu vardı. Yanında ihtisas yapan gençler bile ona ayak uyduramazdı”* (s. 30) cümleleriyle tanıtılır. Şükrü ise; *“Hani toplumun ‘piç’ dediği cinstendi Şükrü”* (s. 252), *“Polisler korkunç bir manzara görmüş olmanın dehşetiyle başlarını çevirdiler. Ölünün ağzı yamulmuş, dili köpükler içinde dışarı sarkmıştı”* (s. 9) cümleleriyle hayat anlayışından dolayı sanki yazar tarafından cezalandırılır.

Zengin bir hayat yaşamasına rağmen yaşam tarzını ve çevresini beğenmeyen Mediha, *“Sen bakma konağın dış görünüşünün güzelliğine. İçi pis ve çürüktür. İçindekiler de...”* (s. 84) diyerek konak ve orada yaşayanları olumsuz değerlendirir. Ancak yazar *“Bütün bunlar Mediha’nın alafranga düşkünlüğünden doğmuştu...”* (s. 84) cümlesiyle Mediha’nın bu değerlendirişindeki sebebi açıklayarak kendi bakış açısını da verir.

Yazar; Şükrü’nün gayrimeşruluğunu, kahramanlar arasındaki diyaloglarla vermeye çalışır. Yüceltilen kahramanlar Ali Mahir Bey ve Sezai Bey Demokrat Partili; kötü işler yapan ve babası belli olmayan Şükrü ise Cumhuriyet Halk

Partilidir. Bu da kahramanlar arasındaki diyaloglarla açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır:

“Evet, Şükrü Halk Partisi’nin aşırı uçlarından edindiği çevreye sınıksız sarılmak istiyordu. Niyazi bu gerçeği çok iyi anlamaktaydı. Çünkü onun gayrimeşru bir çocuk olarak dünyaya geldiğini biliyordu. Hani toplumun ‘piç’ dediği cinstendi Şükrü... Niyazi de bir zamanlar ‘hümanist’ meraklısı olduğundan Şükrü’yü himayesine almıştı... Ne demekmiş piç, öyle doğan çocuğun suçu ne? Bu sözleri diline pelesenk etmişti o sıralarda” (s. 252).

Vaka zamanında yaşanan dini baskıları ve bu baskıları değerlendirişini kahramanlardan Ayşe Teyze vasıtasıyla okuyucuya aktarır:

“Ayşe Hanım daha yedi sekiz yaşlarında İnebolu’da Kuran öğrenirken polis baskısıyla rahlelerinin paramparça edildiğini, elifba yazmaya uğraştıkları defterlerinin yırtılışını, hocalarının tekmelenerek götürülüşünü nasıl unutabilirdi?” (s. 49).

Yardım etme konusunda oldukça duyarlı kahramanlar vardır. Bunlardan biri de Ali Mahir Bey ile ortak klinik kuran, Şükrü’yü büyüten ve eğitimine destek olan Niyazi Bey’dir. Aslında Niyazi Bey de Şükrü gibi Cumhuriyet Halk Partilidir. Ama partinin zamanla asıl çizgisinden uzaklaştığını düşünerek desteklemekten vazgeçer. Şükrü’nün de bencil ve davranış bozukluğu sergilediğine şahit olunca, Şükrü hakkındaki düşüncelerinde de değişim olur. Onu büyüttüğü ve Feyza ile evlenmesine vesile olduğu için pişmanlık duyar. Anlatıcı, Niyazi Bey’in bu sırada ruhi durumunu, şu cümlelerle verir:

“Şükrü’nün düzelmesini yıllarca boşu boşuna beklemişti Niyazi. Hele öyle bir kusuru vardı ki hatırladıkça sanki beynine kıymık batıyordu. Şükrü’nün Feyza ile evlenmesine önyak olması, bu affedilmez kusuruydu onun” (s. 253).

Yazar; anlatıcıyı kullanarak hırslı olan, şımarık davranışlar sergileyen ve güzelliği ile ün kazanma peşinde koşanların akıbetlerinin kötü olacağı mesajını, hafifmeşrep bir kız olan Billur karakteriyle ortaya koyar:

“Bu sırada arabalar dönmüştü. Öndeğinde genç bir kadın da vardı. Endamı ve yüzü fevkalade güzeldi. Menekşeye çalan gözleri yuvalarından çıkar gibi büyümüştü. Dehşet içinde kaldığı her halinden belli oluyordu. Kendiliğinden dalgalı

ve sarı saçları en küçük bir esinti ile yüzüne vuruyordu. İnce yapılı ve uzun boyluydu” (s. 12).

Zamanı, tarihi ve toplumsal meselelerin değerlendirilmesinde; roman kahramanları arasında geçen diyaloglarda, özellikle edebiyatçıların sanat anlayışından, eserlerinden ve fikirlerinden faydalanır. Sezai Bey, Semra ve Şükrü arasındaki konuşmalarda bu açıkça görülür.

Aynı düşünceye ve hayat anlayışına sahip kişiler; birbirleriyle iyi ilişkiler kurup anlaşırken, kendisi gibi düşünmeyen ve yaşamayanlara karşı olumsuz tavır takınırlar.

Kahramanların birbirlerine ve gruplara bakışları da romanda şahısların birbirine bakışlarını ifade eden atışmalar da vardır. Siyasal parti liderleri ve taraftarları arasında çatışmalar söz konusudur:

“Feyza onların CHP ile Demokrat Parti yandaşları olduğunu hemen anlamıştı. Halk partililer dalga dalga yükselen sesle slogan atıyorlardı:

- *Hırsızlar hırsızlar! Soydunuz milleti!*

Demokrat Partililer hemen karşılık veriyorlardı:

- *Hırsız değil, halkız biz! Halkın hizmetindeyiz! Asıl hırsız sizsiniz! Asıl hırsız sizsiniz!*

Halkçılar tekrar bağıyordu:

- *İrtica uşakları! İrtica uşakları!*

Demokratlardan da karşılık geliyordu:

- *Komünist yuvaları! Komünist yuvaları!”* (s.214).

2.1.4.4. Mekânlar

Yalnız Değilsiniz ve Ayıp Uşakları romanlarında olduğu gibi, Yazıklar Çıkamazı’nda da mekân olarak genellikle İstanbul’un çeşitli semtleri kullanılmaktadır. Bu semtler: Maçka, Şişli, Üsküdar, Samatya, Karagümrük, Fatih, Zeytinburnu, Galatasaray, Tokatlıyan gibi semtlerdir. Olayların mekânı; Konak, apartmanlar, oteller, Sormagir Lokantası ve fakirlerin kaldığı gecekondu mahalleleridir:

“Feyza odanın ışığını açtı. Burası antikacı dükkânını andırıyordu. Kapının tam karşısında neredeyse duvarı boydan boya kaplayan yağlıboya bir ayet levhası asılıydı” (s. 15).

Kısa olayların yaşandığı mekânlar olarak da Anadolu'nun Antalya, Ankara, Gaziantep, Yalova, Bolu gibi şehirleri geçer. Bu şehirlerden sadece Antalya'da olaylar yaşanır. Mediha ailesini ve zenginliği terk ederek, şoförü Kenan'la Antalya'ya gider. Burada yaşadıkları karşılıklı diyalog halinde verilir:

“Bu sırada Mediha Hanım onları görünce çekildi ve gizlenerek seyretmeye başladı. Kenan, Mediha Hanım'ın kamarada karanlığa büzülmüş, bütün konuşmaları nefretle dinlediğinden habersizdi” (s. 118).

Diğer şehirlerde ise yaşanan olaylar hakkında bilgiler verilir. Mediha'nın, Ankara Ulus'ta babasından kalma ev ve dükkânı olduğundan, Kenan'ın kuyumcudan çaldığı altınları bozdurmak için Antalya, Adana, Gaziantep'te bulunduğu ve zenginliğinin çaldığı altınlardan değil de halasından miras olarak kendisine kaldığını söylerken Yalova'dan, isim olarak bahsedilir. Ayrıca Bolu hakkında, orada öğrencilik yapan Semra tarafından bazı bilgiler verilir:

“Aradan kocaman iki yıl geçti. Mektubunu geç de olsa almaktan... Yatılı hayatı çok değişiktir. Bolu'da iki sinema var. Filmler sık değişmiyor... Güzel bir de parkı var Bolu'nun... Elimde bir roman var. Okudukça sizleri hatırlıyorum” (s. 94).

2.1.4.5. Zaman

Olayların akışından, romanda olayların 1908-1990 yılları arasında geçtiği anlaşılmaktadır. Romanın ana kahramanlarından olan Ali Mahir Bey'in geçmişi hatırlamalarından, kızı Feyza'nın ortaokula başlaması, liseyi bitirmesi, evliliği, yaşlılığı gibi ifadelerden bu zaman çıkarabilir:

“Mahmut Şevket Paşa tertiplenen cenaze alayı bahanesiyle suikasta kurban gider. Komployu Prens Sabahattin, avukat Fehim ve arkadaşları tertip etmişlerdi... Hanımı Ali Mahir'e yeni hamileydi. Ve kısa bir aradan sonra Beyazıt Meydanında asılmıştı. Babası masumdu, ama idam edilmişti” (s. 64).

Bu paragrafla Ali Mahir Bey'in babasının 31 Mart Vakası (1908) sırasında öldürüldüğü anlatılmaktadır.

“Yıllar yılları kovalamış 1980 sonrasında Billur lise sondayken iyice hafif bir kız olduğunu sergilemeye başlamıştı” (s. 276) bu cümlede geçen 1980 sonrası da olayların bitiş zamanını ortaya koyar.

2.1.5. BİR KİMLİK LÜTFEN

Yazarın beşinci romanı Bir Kimlik Lütfen'dir. Romanın ilk baskısı 1994 yılında Tuğra Neşriyat tarafından yapılmıştır.

Türkiye'de işçi sınıfının dayanışması ve sendikalaşmayı, İslami unsurları da ekleyerek işlenen bir eserdir. İnsanlar Böyledir ile olay örgüsü ve tema bakımından ortak özellikler gösteren eser işçi sınıfını konu alan romanların ikincisidir.

Romanda, fabrika sahibi ve burada çalışan işçilerin, hayatlarının bir bölümünde yaşadıkları olaylar anlatılmaktadır.

2.1.5.1. Olay Örgüsü

Romanın ana kahramanı Hüseyin'dir. Hüseyin, daha küçükken yerde duran bir baltanın üzerine düşer ve yüzünde derin bir çizik oluşur. Bu çizik yüzünden insanlardan, aşktan kaçır ve kendini çalışmaya verir. Çalışkanlığı ve dürüstlüğü ile hem mahalle arkadaşları hem de iş arkadaşları tarafından sevilen Hüseyin bir metal fabrikasında başarılı bir işçi olur.

Fabrikalarda sendikalaşma faaliyetleri başlar. Bu durumdan en fazla işverenler etkilenir. Fabrikada çalışan işçiler arasında yaşanan bu tür dayanışmalar ve sendikalaşma hareketleri hakkında kendine bilgi verecek ispiyoncular bulurlar. Bu da işçiler arasında huzursuzluğa ve kıskançlığa sebep olur.

Hüseyin, çalıştığı fabrikanın yanında başka bir fabrikada çalışan güzel, alımlı ve terbiyeli bir kız olarak gördüğü Serap adlı kıza âşık olur. Yüzündeki büyük çizikten dolayı reddedileceğini düşünür ve teklifte bulunamaz; ama onun masum bakışlarının farkına varan Serap, onun hakkında bilgi toplar. Daha önce yaralı yüzlü çocuk dediği Hüseyin'in kalbinin temizliğinden, çalışkanlığından ve masumluğundan etkilenir ve ona ilgi duymaya başlar. Bu ilgi; Kazım denen bir mühendisin, kendisini istemesi üzerine, tercih etme düşüncesi ile daha da artar. Serap'ın ailesinin de Hüseyin'i değil de mühendisi tercih etmesi konusunda ona baskı yapması, Serap'ı iyice zor durumda bırakır. Sonunda mühendisle evlenmeyeceğini söyleyerek bahsi kapatır. Hüseyin, bu olaylar yaşanırken kendini bir boşlukta hisseder. Eve geç gelir,

içki içmeye başlar. Annesi ve arkadaşları onun bu durumunun sebebini öğrenir. Annesi; “sen iyi bir insan ol” o sana zaten gelecektir, diyerek oğluna telkinlerde bulunur. Annesini her zaman dinleyen Hüseyin, kendine çekidüzen verir. Serap ona olan ilgisini yakın arkadaşı olan Rabia ile paylaşır. Bu konu birkaç arkadaşı arasında yayılır. Hüseyin’e kadar ulaşır ve aralarında yakınlaşma başlar.

Çürük Safi, fabrikanın yeni genel müdürü Yahya Bey tarafından sevilmediğini bildiği için, işten kovulacağını düşünmesine rağmen çalışmaya devam eder. Hastadır. Bir gün eve giderken, beş çocuklu dul bir kadın, ondan yardım ister. Safi, onu, amcasının kızı olan Serap’ın yanına götürerek işe alınmasını ister. İlk başta Safi’nin tanıdığı Safi gibidir diye işe alınması için uğraşmazlar, ancak daha sonra kadın işe alınır ve bekledikleri gibi çıkmaz. Çalışkan ve dürüst birisidir. Kısa bir zaman sonra da Safi ile evlenir. Safi düşünce olarak düzelmiştir. Safi’nin hastalığı Şemsi Edincikli’ye söylenir, Şemsi de onu adaya götürür.

Düztaban Fuat, fabrikada ustabaşı iken sert ve uyumsuz hareketlerinden dolayı sevilmez. Ara sıra işçi kadınlara sarkıntılık eder. Sevmediği kişilere iftiralara atarak işten atılmalarına sebep olur. Bir zaman sonra, kendi hakkında da şikâyetler olur. Haksız davranışları kesinleşince işten atılır. Kendini içki ve sigaraya verir. Sarhoş bir haldeyken araba çarpması sonucu ölür. Cebinden bir mektup çıkar. Mektupta; üniversiteden arkadaşı, İzmir’de bulunan fabrikasında, ona iş vereceğini yazmaktadır.

Fabrika sahibi Şemsi Edincikli, zengin olmasına rağmen karısının ve kızının fahişe, oğlunun ise sapık olmasından dolayı huzursuzdur. Karısı; onu daha çok sakallı ve göbekli erkeklerle aldattığı için, bu şekilde olanlara nefretle bakar ve verimli çalışamaz diye fabrikadaki işine hemen son verir. Fabrikada Şemsi Bey olan Şemsi Edincikli’ye; kumar masalarında Şemsi, gıyabında ise boynuzlu dendiğini duyduğu zaman bunalıma girer. İşten ve hayattan nefret eder. Arayış içerisine girer. Daha önce başkalarının ispiyonlarıyla işten attığı, maneviyatı güçlü olan Yahya Bey’i bulur ve tekrar işe alır. Beraber Ankara’ya bir iş gezisine giderler. Seyahat sırasında Şemsi, aile yapısını ve geçmişini anlatır ona. Varlıklı olmasına rağmen huzursuz olduğunu söyler. Oradan döndüklerinde, şirketin bütün işlerini Yahya Bey’e bırakıp, 49 yıllığına kiraladığı adada yaşamaya başlar. Burada, İslami kurallara

göre yaşar. Zamanla tanınır, değerli bir zat olur, çok sayıda ziyaretçisi olur. Mutlu ve huzurlu bir şekilde hayatını devam ettirir.

Yahya Bey ile beraber fabrikada dayanışma, çalışma, üretim ve kâr da artar. Hüseyin üretimi daha da artırmak ve hızlandırmak için bir teknik buluş üzerinde çalışır. Üretimi artıracak makineyi yapabilmek için çok sayıda kitap inceler, deneyimli mühendislerden yardım alır. Çalışmalarının sonunda makineyi tamamlar. Böylece hem fabrikadan hem Şemsi Edincikli'den hem de sendikadan yüklü miktarda para ödülü kazandığı gibi ünü de hızlı bir şekilde yayılır.

İlk zamanlar Hüseyin'i, sıradan bir işçi ve yüzündeki yaradan dolayı kabullenmeyen Serap'ın ailesinin; Hüseyin'in efendiliği ve buluşuyla beraber kazandığı şöhret sayesinde düşüncelerinde değişiklik olur. Hüseyin'i sevmeye başlarlar.

Yahya Bey; fabrika sahibi Şemsi Edincikli'nin değişiminden etkilenerek onun yaşantısını ve insanlara yol göstericiliğini konu alan bir kitap yazar. Kitaba 'Deniz Feneri' ismini verir. Kalabalık ortamlarda, kitabın özelliğinden bahseder ve kitaptan bölümler okur. Kısa zamanda kitap meşhur olur. Bütün baskıları satılır. Piyasada yeni baskısını bulamayanlar, daha önce satın alanlardan ödünç alıp okurlar.

Olaylar Hüseyin'in fabrikada üretimi artıracak makine buluşu sonucu para ödülü kazanması ve Serap'la evlenmesiyle biter.

2.1.5.2. Şahıs Kadrosu

Hüseyin Topraksever: Romanın ana kahramanıdır. Yüzünde derin bir yarıktır. Fabrikada çalışır. Çalışkan, üretken, dürüst, merhametli, anlayışlı ve zeki biridir. Yapmış olduğu bir makine ile fabrikanın üretimini artırır. Bu yüzden büyük bir ödül alır. Serap ile evlenir.

Serap: Emekli bir babanın kızıdır. Fabrikada çalışır. Etkileyici, çalışkan ve sosyal biridir. Sendikal faaliyetlere katılır. Kitap okumayı da sever. Hüseyin ile evlenir.

Döne Ana: Hüseyin'in annesi, dul bir kadındır. Tek çocuğu olan Hüseyin'in mutluluğu için gayret gösterir. Tam bir Anadolu kadını ve romanın ak saçlı bilgesidir. Oğlunu ve çevresindekileri peşin hükümlü ve kötü niyetli olmaktan,

davranışlarıyla ve sözleriyle etkileyerek onların olumlu düşünmesini sağlar. Romanın onu tanıyan bütün kahramanları ona sevgi duyar ve saygı gösterir.

Selçuk: Serap'ın kardeşidir. Teknik Üniversitede okur. Gül'ün işçi ve yaralı yüzlü olan Hüseyin'le değil de Mühendis Ahsen'le evlenmesini ister. Ama ablasının da Hüseyin'le gönlü olmasından ve Hüseyin'in başarılı çalışmalarından dolayı fikri değişir. Evlenmelerine razı olur.

Yamuk Safi: Gül'ün amcasının oğludur. Halit ile aynı fabrikada çalışır. İşçileri patrona ispiyonladığı için lakabı Yamuk Safi'ye çıkar. Ona meyli olan Şerife de ondan vazgeçer. Dışlanır. Yalnızlığa düşer. İçkiyi ve sigarayı fazlalaştırır. İşe alınmasına yardımcı olduğu ve beş çocuklu dul bir kadın olan Asiye ile evlenir. Kısa bir zaman sonra da hastalanır; ama Şemsi Edincikli'nin yardımıyla iyileşir.

Basri ve Salih: Hüseyin'le beraber fabrikada çalışan arkadaşlarıdır.

Rabia: Serap'la beraber fabrikada çalışır ve onun yakın arkadaşındır.

Yahya Bey: Fabrikanın başmühendisidir. Fabrika sahibinin güvenini kazanır ve daha sonra patron tarafından bütün sorumluluk ona verilerek fabrikanın genel müdürlüğüne getirilir. Fabrika sahibi Şemsi Edincikli'yi anlatan “Deniz Feneri” adlı bir kitap yazar.

Alfa Romeo Arabalı Züppe: Zengin bir züppedir. Baba parasıyla hava atar. İsmi Alfa Romeo Arabalı Züppe olarak geçer. Serap'ı taciz eder. Hüseyin ve arkadaşlarından dayak yer ve Serap'ın peşini bırakır. Düztaban Fuat'a çarparak onun ölmesine sebep olur.

Şemsi Edincikli: Fabrika sahibidir. Zengin olmasına rağmen karısının ve kızının fahişe, oğlunun ise sapık olmasından dolayı huzursuz birisidir. Sülalesi ocaklıdır. Kendisi de çocukluğunda bu ocakta dini eğitim almıştır. Huzursuzluğunu gidermek için fabrika işlerini bırakıp dini yaşama döner.

Bahattin: Sendika temsilcisidir.

Meliha: Serap ve Rabia'yla aynı fabrikada çalışır. İçkici, işsiz ve zorba bir babanın kızıdır. İlk başlarda Yamuk Safi ile evlenme planları yaparken sonraları onun dalavereci biri olduğunu anlayıp, ondan vazgeçer. Serap'la evlenmek isteyen ama evlenemeyen Mühendis Ahsen'le evlenir.

Mühendis Ahsen: Serap'la evlenmek isteyen mühendistir. Serap'ın ailesi de bu evlilik teklifine olumlu bakmaktadır. Ancak Serap onunla evlenmek istemeyince o

da Meliha ile evlenir. İnsanlar Böyledir romanında aynı roldeki kahramanın adı Mühendis Kazım'dır.

Düztaban Fuat: Fabrikada Ustabaşıdır. Kadınlara sarkıntılık eder. Çalışanları ezmeye çalışır. Olumsuz davranışları neticesinde fabrikadan atılır. İçki ve sigarayı fazlalaştırır. İçkiliyken yola fırlar ve bir araba çarpması sonucu ölür. Cebinden İzmir'de fabrikası olan bir arkadaşının ona yazmış olduğu işe alınma mektubu çıkar.

Şadiye: Hüseyin'le aynı fabrikada çalışır. Düztaban Fuat'ın sarkıntılık ettiği ve işten atılmasına sebep olan kadındır.

Yahya Bey'in Kızı: Evlilik yapar. Kocasını onu aldatır; ama tekrar barışmalar ve beraber yaşamaya devam ederler.

Yahya Bey'in damadı ve damadın annesi: Kısa bir bölümde yer alırlar. Damat hakkında bilgiler Yahya Bey tarafından verilir. Damadın annesi ise oğlu ve gelininin ayrılmasından sonra onları tekrar bir araya getirmek için Yahya Bey ile kısa bir konuşmaları vardır.

Gülsüm Bollukçu: Beş çocukla dul kalan ve paraya ihtiyacı olan çalışkan, dürüst ve güvenilir birisidir. Yamuk Safi'nin yardımıyla Serap'ın fabrikasında çalışmaya başlar. Bir zaman sonra Yamuk Safi ile evlenir.

2.1.5.3. Anlatıcının Tipi ve Bakış Açısı

Toplumsal hayatta kişilerin düşüncelerinin, davranışlarının ve birbirleriyle olan ilişkilerine yansıyan hayat anlayışlarının, bir fabrikada çalışan işçiler aracılığıyla ortaya konulduğu romanda, üçüncü tekil şahıs anlatıcı (o) ve gözlemci bakış açısı kullanılır:

“Safi bu konuşmaya şahit olmuş, olayı patrona ispiyonlamış, karşılığında da ücretle ödüllendirilmişti. Fazla bir bahşiş de verilmemişti. Sonraları patrandan aldığı bahşişler artmış ama bu sefer de haftalığı düşürülmüştü. Belki yanlış bir ödeme olmuştur diye muhasebeciye durumu hatırlatınca aldığı cevap biliyoruz olmuştur” (s. 60).

Duygulardan çok eylemlerin ön planda olduğu bölümlerde, kahramanların ruhi durumu üzerinde fazla durulmaz. Ancak yer yer kişiler arası yaşanan ilişkilerle

kişilerin birbirini değerlendirişî sırasında hissettiklerini, anlatıcı, ilahi bakış açısını kullanarak verir. Hüseyin'in sevdiği kız için hissettikleri, bu bakış açısı ile verilir:

“Nereye baksa, tutulduğu kızın gözleri gözlerine değiyordu” (s. 5).

Philip Stewick, edebiyatın varlığını, konu ve yazar arasındaki çatışmaya bağlar (Stewick, 1988: 104). Mehmet Narlı ise bu cümleden hareketle düşüncelerini şu şekilde ifade eder: Bu temel belirleme, edebi metinde yazarın tasarladığı ve kurduğu dünya ile gerçek dünya arasındaki ilişkiyi nasıl bir bakış açısıyla yansıtmak istediğine işaret eden bir tespittir. Çünkü yazar, problem olarak kabul etmediği bir konuyu alıp işlemez. Dolayısıyla bir vakada tematik güç etrafında buluşan şahısların bakışları da bir yanıyla kurmacadır. Oysa yöneldiği gerçekliğin içinde hangi öğelerin seçilmesine, bu öğelerin hangi temel ilişkiler içinde bir arada bulunacağına karar veren yazarın bakış açısı, gerçek dünyaya ait bir bakış açısıdır. Başka bir ifade ile roman veya hikâye, bir bakış açısının ürünüdür (Narlı, 2002: 403). Bir Kimlik Lütfen'de de yazarın toplumsal sorunları kendine problem edindiği söylenebilir. Bunları romanın kurgusal yapısı içerisinde kendi bakış açısına göre değerlendirir. Yalanlar, iftira ve dışlanmak gibi olumsuz davranışlar neticesinde ortaya çıkan kötü tabloyu aktarır. Dayanışma, sevgi, saygı ve çalışkanlık gibi kavramları önemser.

Romanda, kişilerin aralarındaki ilişkilerine göre birbirlerini değerlendirdikleri görülür. Ortak hedefleri olanlar iyi anlaşırken; çekememezlik yüzünden birbirinden nefret eden ve anlaşılamayan kişiler vardır. Ancak davranışlarından dolayı gülünç duruma düşen ve dışlanan bazı kahramanlarda değişim görülür. Safi ve Fuat, diğer işçiler tarafından davranışlarından dolayı dışlanır, kendilerine güvenilmez ve gaddar oldukları için kötü lakaplar takılır. Safi, Yamuk Safi; Fuat ise Düztaban Fuat'tır. Bu iki kahraman çoğunluk tarafından dışlandıklarını görünce hatalarını anlarlar. Bu olumsuz izlenimleri üzerlerinden atmak için diğer işçilere yaklaşırlar:

“Yani sahipsizdi Safi: tek yapabileceği artık haber taşımayı bırakmaktı” (s. 61).

Selçuk, Hüseyin'in yüzünün yaralı ve basit bir işçi olmasından dolayı ablasının onunla evlenmesini istemez. *“İlle de şu mühendisle evlen diye*

tutturuyordu” (s. 137). Fakat Hüseyin’in zekâsını ve çalışmalarını görünce fikri değişir. Şaşkınlığı şu şekilde anlatılır:

“Kitaplara uzanarak teker teker eline aldı ve hepsi hakkında bilgiler verilmeye başladı. Açıklamaları uzadıkça Murat’ın ağzı açık kalıyordu. İşçi diye küçümsediği bu adam, kitapların hepsini okumuş ve anlamıştı. Ezildiğini hissetti... Selçuk eve dönerken, Hüseyin hakkındaki tam düşünceleri değişmişti. İlk işi ablasının gönlünü almak olacaktı” (s. 171).

Romadaki herhangi bir şahsın yazarı temsil edebileceğine dayanan birçok incelemeler yapılmıştır. Ancak romadaki şahıslardan en az birini idealize etmeyen bir yazarın, kendini bir şahsa temsil ettirmesi beklenemez. Bu durumda yazarın bakış açısı ya bütün şahıslara dağılmış durumdadır; ya da onu yapı ve tema bütünlüğünde ortaya çıkan bir sonuç olarak anlamak gerekir (Narlı, 2002: 403).

Bir Kimlik Lütfen’de; yazarın bakış açısını hemen hemen bütün kahramanlar aracılığıyla vermeye çalıştığı söylenebilir. Kahramanların davranışlarıyla ve onların toplumun nazarındaki değerlendirilişi ile bunu ifade eder. İyi olanlar daima değer görür ve ödüllendirilir. Kötü olanlar ise hem dışlanır hem de cezalandırılırlar. Bu da yazarın iyi ve kötü davranışlar sergileyenlere bakışını ortaya koyar. Önceleri sadece kendini düşünen ve kumar oynayan Şemsi’yi “boynuzlu, üçkâğıtçı, rüşvetçi, kumarcı ve içkici” diye tanıtırken; onu İslam’ı yaşamaya ve işçilerin hakkını vermeye başladıktan sonra yol gösterici olarak “Deniz Feneri” olarak değiştirir:

“Deniz feneri diye kastettiği Şemsi Edincikli’ydi. Zaten kitapta onun gençlik yıllarını değil olgunluk dönemindeki fikirlerini anlatıyordu” (s. 173).

Yahya Bey; insanları etkilemek ve onları olumlu yönde değiştirmek için kitap yazar ve romadaki bazı kahramanlarda bu eseri okur, beğenir, tavsiye eder. Buradan da yazarın kitap yazmanın ve okumanın önemini vurgulamak düşüncesinde olduğunu söylemek mümkündür. Kahramanlardan Yahya Bey, yazdığı Deniz Feneri adlı eserinde, gençliğe şu şekilde seslenmektedir:

“Yetmiş yıl boyunca, nesillerimize abuk sabuk şeyler öğretildi... İslam’dan fersah fersah uzaklaşmaları için, elden gelen yapıldı... Ey genç, seni bıraktıkları bu bataktan kurtulman çok basit: hemen İslam’ı öğren ve ona bağlan... Bağlan ki, yalnız bu geçici dünyanı değil, ebedi hayatını da kurtarmış ol... Sen bir mutsuzluk denizine atılmışsın... Deniz Feneri’nin ışığını rehber edin de kurtul...” (s. 184).

Yazar, kimlik meselesinin tanımını kahramanlardan Yahya Bey'e yaptırır. Yahya Bey kimlik sorununu Şemsi Edincikli'nin olgunluk dönemi anlattığı 'Deniz Feneri' adlı kitapta şu şekilde tanımlar:

“Artık insanları kimliksiz bırakmamalı, bu yüzden girdikleri bunalımlardan kurtarmalıyız. O zaman toplumun aradığı ortak ahlak unsurlarına kavuşabiliriz.” (s. 199-200).

2.1.5.4. Mekânlar

İnsanlar Böyledir romanının genişletilerek tekrar yazıldığı Bir Kimlik Lütfen romanında fabrika, ev, meyhane, sokak gibi mekânlara Ankara, ada, tren, Fransa, İngiltere ve ocak gibi mekânlar eklenmiştir.

Ana olayların geçtiği şehir İstanbul'dur. Fabrika, ev, meyhane, sendika, ada olayların üzerinde gerçekleştiği mekânlardır. *“Şemsi Bey'i hazineden 49 yıllığına kiraladığı küçücük adaya uğurlarken Yahya Bey'in gözlerinden de yaşlar boşanmıştı”* (s. 110).

İngiltere, Fransa ve ocak gibi mekânlar, kahramanların geçmiş yıllarını hatırlamaları sırasında sadece isim olarak geçer.

2.1.5.5. Zaman

Vakalar kronolojik karakterlidir. Dolayısıyla vaka zamanları belli bir tarihsel an'da başlar ve ileriye doğru akarlar. Vakalarda geriye dönüşler yok denecek kadar azdır. Şahısların iç dünyalarında meydana gelen akışlar, küçük hatırlayışlarda anlatıcının geriye dönük anlatımları ise özetlemelerden ibarettir. Bu özetlemeye fabrika sahibi Şemsi Edincikli'nin tanıtımı örnek olarak verebilir:

“Hey gidi Şemsi Bey diye geçirdi içinden. Oysa daha çocukluğunda ona Kuran okumayı öğretmişlerdi. Babası oğlum fen öğrensin gelsin, memleketin kalkınmasına hizmet etsin, diye olanca masraflarla İngiltere'ye göndermişti onu. Gerçi fen öğrenmişti ama yanında içki ve kumar tahsili de yapmıştı! Önceleri devlet memurluğu yapmıştı. Evlendikten sonra rüşvetle elde ettiklerinin hepsi maaşını da peşine takarak yele gitmişti. Karısının kumar tutkusu anlatır gibi değildi. Devletten ayrıldığında cebinde sadece maaşı vardı. Oturdıkları ev bile kiraydı. Azimle çalışmış, borçla harçla kurduğu

avuç içi kadar atölyeyi fabrikaya dönüştürmüştü. Artık memleketin sayılı iş adamlarındandı” (s. 133-135).

Romanda; fabrikada çalışan Hüseyin’in, fabrika sahibi Şemsi Edincikli’nin ve fabrika müdürü Yahya Bey’in hayatından kesitler sunulur. Hüseyin’in sente makinesi yapma serüveni, sevdiği kızla evlenmesini; Şemsi Edincikli’nin geçmişiyle beraber yaşamı ve Yahya Bey’in fabrikada çalıştığı, genel müdür olduğu, kızının evlilik yıllarını ve Deniz Feneri kitabını yazma süreci konu olarak işlenir. Fabrikaya müdür olan Yahya Bey’in hatırlamaları da olayların zamanı hakkında bilgi verir. *“Bu koltuğa oturalı neredeyse üç yıl oluyordu”* (s. 142). Öncesi ve sonrasıyla beraber bu süre yaklaşık olarak dört beş yıllık bir süreyi kapsar.

Romanlarda açıkça ifade edilen zaman yoktur. Ancak eserdeki bazı ipuçlarından yola çıkarak zaman belirlenebilir. Fabrikalarda çalışma dönemleri, patron ve işçi ilişkileri, sendikalaşma, televizyonun orta gelirli aileler tarafından kullanılması, işçi olarak Almanya’ya gitmek, helikopter, uçak, dolar gibi kavramlar, romanda geçen olayların zamanı hakkında çıkarımlarda bulunmaya yardımcı olabilecek unsurlardır. Bu unsurlardan anlaşılacağı üzere vaka zamanı 1980’li yıllardır.

2.1.6. MAKEDONYA GAMZESİ

Makedonya Gamzesi yazarın altıncı romanıdır. Birinci baskısı Nisan 2008, ikinci baskısı Şubat 2014 yılında Babıali Kültür Yayıncılık tarafından yapılmıştır.

Romanda; 31 Mart Olaylarının başlangıcı, İkinci Abdülhamit’in tahttan indirilişi ve İttihatçıların entrikaları anlatılmaktadır. Ayrıca aşk, istihbarat eylemleri, suikastlar, Jön Türklerin Avrupa’daki çalışmaları, dönemin ekonomik hareketliliği gibi konular romanda önemli yer tutmaktadır. *“Lakin herkesin bağrına bastığı; arkadaş, dost diye kucakladığı Enver Efendi şimdi Jön Türklerle, Yahudi ve Masonlarla kol kola girmiş, İttihatçılık türküüsü tutturmuş, bunun dışında gözü hiçbir şey görmez olmuştu!”* (s. 20) cümlesi ile dönemde yaşanan entrikalar, hırs ve eylemler anlatılmaktadır.

Eser ismini Fehmi’nin aşkı olan ve evlenmek üzere hazırlık yaparken bir suikast sırasında ölen Makedonyalı kız Gamze’den alır. *“Fehmi odada yalnızdı. Belki de bu konakta bulunmasının tesiriyle Gamze aklına geliverdi. Kapkara gözlü,*

esmer, kısa boylu, çıtı pıtı bir kızdı. Onu, kumandanının konağında yemeğe davetli olduğu gün ilk defa görmüştü” (s. 117). Makedonya Gamzesi, gizli görevde olan Fehmi ve arkadaşlarının arasında kullandığı paroladır. “Parolamız ‘Makedonya Gamzesi’dir” (s. 139).

2.1.6.1.Olay Örgüsü

Osmanlı imparatorluğunun girdiği savaşlarda yenildiği ve çok toprak kaybettiği dönemdir. Toplumsal, askeri, siyasi ve ekonomik alanlardaki yapılan yenilikler de hiçbir işe yaramaz. İmparatorluğun içerisindeki azınlıklar da isyan etmeye başlarlar. Bu durumu gören bazı aydınlarımız, parçalanmayı engellemek için çareler ararlar ve çeşitli politikalar geliştirirler. Bu durumu yakından takip eden İngiltere, Fransa, Almanya gibi Avrupa ülkeleri Osmanlı ülkesinin içerisindeki bu aydınları kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirerek kendi emellerine ulaşmaya çalışırlar. Bu ülkeler; İttihat ve terakki, Hürriyet ve İtilaf Fırkası gibi siyasi oluşumları ve asker arasında alaylı ve mektepli çatışmasını kendi çıkarları doğrultusunda kullanırlar.

Askerin içerisinde bölünme büyür, alaylı ve mektepli çatışması başlar. Çatışmalar o kadar şiddetlenir ki, sonunda Selanik’te bulunan Hareket Ordusu, İstanbul’a gelerek duruma el koyar. Padişah İkinci Abdülhamit’i tahtan indirir ve İttihat ve Terakki’yi yönetime getirir. Ancak İttihat ve Terakki’nin uygulamaları da başarılı olmaz ve kargaşa devam eder.

Bu dönemde İstanbul’da borsa, ticaret ve eğlence yerlerindeki yaşamdan da kesitler sunulur.

İkinci Abdülhamit’in padişahlığının yanında, özellikle marangozluğu gibi özel uğraşları hakkında da bilgiler verilir.

Romanın ana kahramanı Fehmi’dir. Fehmi istihbaratçıdır. Görgülü, bilgili ve cesur birisidir. Ancak arkadaşları tarafından (Selanikli İttihatçılar) kendisine, İkinci Abdülhamit’in jurnalcisi olarak iftira atılır ve öldürülmesine karar verilir. Bunun farkına varan Fehmi, görevinden izne ayrılır ve bir müddet kılık değiştirip dolaşarak, kendisini ispiyonculukla suçlayanları bulmaya çalışır. Bu sırada ona, arkadaşı Remzi yardımcı olur. İzini kaybettirmek için Alyanak Sıtkı adıyla kabadayı olur. Bu kimliğiyle İstanbul’un çeşitli semtlerinde istihbarat toplamak için dolaşır. Bir gün,

ünlü kabadayı Bıçakçı Pedri'yi kötü bir şekilde pataklar. İsmi, kabadayı dünyasında hızla yayılır.

Fehmi'nin hatırlamaları ile geçmişte yaptıkları ve iletişim halinde olduğu kişiler hakkında da bilgiler verilir. Onun talebelik yılları, Makedonya'da görev yaparken âşık olduğu kız Gamze ve onun bir bombalama sonucu ölümü ile Gamze'nin arkadaşı olan Şahende hakkında bilgi verilir. Fehmi, istihbarat çalışmalarında parola olarak sevdiği kız olan Gamze ismini kullanır. Gamze Makedonyalı olduğu için şifre de Makedonya Gamzesi olarak belirlenir. Şahende ise aslen Makedonyalıdır. Avukat Hüsnü Bey'le evlidir. Avukat, çıkarları için hanımını başkalarına peşkeş çeker. Şahende bu durumdan rahatsız olur ve psikolojik sıkıntılar yaşar. Zaman zaman daha önce âşık olduğu Fehmi'ye yaklaşır. Ancak Fehmi'den ummadığı tepkiler alır. Bir zaman sonra Fehmi, onun kocası tarafından başkalarına ikram edildiğini duyunca, ona karşı içinde acıma hissi duyar. Şahende'nin kocası Avukat Hüsnü'nün, Fehmi'nin Abdülhamit'in ispiyoncusu olduğu iftirasını çıkardığı anlaşılır. Bir kargaşa sırasında öldürülür.

Fehmi, sosyal ilişkileri sayesinde arkadaş çevresi oldukça genişler. Arkadaşlarıyla yeni bir istihbarat ekibi kurarlar. Kendisi de başkan seçilir. Yapmış olduğu çalışmalar neticesinde kendisini de temize çıkarır. 31 Mart olaylarını gözlemlerken, Panica adındaki kişi tarafından bıçaklanır.

2.1.6.2. Şahıs Kadrosu

Romanın ana kahramanı Fehmi'dir. Bütün olaylarda Fehmi vardır. Onun askeri görevleri, öğrencilik yılları, aşkı ve arkadaşlarıyla ilişkileri anlatılmaktadır.

Kahramanlara adlarına doğdukları yer adları eklenerek hitap edilir. Fehmi Aksaray, Mürteza Kadıköyü, Şemsi Beşiktaş, Süha Beykoz, Mustafa Kemal Selanik gibi. “*Son sınıftan Murtaza Kadıköyü*” (s.16). “*Az kalsın Paşa'nın emriyle Erkânıharp Kolağası Mustafa Kemal Selanik'i de vuruyordu!*” (s. 155).

Roman tarihi bir olayı konu olarak aldığı için hareket ön plandadır. Kahramanların ruhi durumu üzerinde fazla durulmaz. Ana kahraman Fehmi'dir. Genellikle Fehmi'nin psikolojik durumu ve fiziksel özellikleri verilir. Diğer kahramanlar Fehmi'nin çalışmaları sırasında meydana gelen olaylarda ya Fehmi'nin

yanında ve onun destekçileri ya da karşısında olup çatışan kahramanlardır. Bu kişiler de daha çok fiziksel özellikleri tanıtılmıştır.

Asker ve Siyasetçiler

Fehmi: Ana kahramandır. Askeri liseden mezun olmuştur. Zeki, çalışkan ve cesur bir askerdir. Selanik'te görev yapar. Asker arasındaki alaylı ve mektepli çatışmasında kendisine İkinci Abdülhamit'in ispiyoncusu iftirası atılır. Kendisini, bu konuda arkadaşlarına karşı temize çıkarmak için askerlik görevinden ayrılarak, bu iftirayı atanları tespit etmeye çalışır. Arkadaşlarıyla beraber küçük bir istihbarat ekibi kurarak araştırmalar yaparlar. Sonunda kendisine bu iftirayı atan kişinin Avukat Hüsnü adında biri olduğunu öğrenir. Bir arkadaşı tarafından Hüsnü öldürülür. Geriye dönük hatırlamalarıyla Gamze ile olan aşkı kısaca anlatılır.

Şemsi Ohri: Fehmi'yi öldürmekle görevli kişidir. Fehmi'yi tanıdıktan sonra Fehmi'nin ispiyoncu olmayacağını anlar ve öldürmekten vazgeçer, sonra onunla aynı grupta yer alırlar. Fehmi'nin adını jurnaleci diye çıkaran avukat Hüsnü'yü öldürür.

Remzi Etyemez, Zehir Ali, Mürteza Kadıköyü, Doktor Fuat, Kostak Rıza, Sırım Kamil, Aygır Rüstem, Süha Beykoz, Resneli Niyazi, Ahmet Beşiktaş, Kırçıl Süleyman, Selim Sırrı, İhsan Bey, Yakup Cemil: Fehmi ile beraber hareket eden kahramanlardır.

Enver Manastır ve Talat Bey: Tarihten bildiğimiz meşhur Enver Paşa. İkinci Meşrutiyet sırasında ve sonrasında, İttihatçıların çalışmalarında aktif rol oynar.

Nazım Bey: Selanik merkez kumandanıdır. Enver Bey'in eniştesidir.

Jön Türkler: İttihat ve Terakki grubunu kurarlar. Komitacılar olarak da adlandırılır. Bazıları Kuleli Askeri Lisesi mezunudur. Jön Türkler bir zaman sonra gruplaşırlar ve aralarında çatışma başlar. Bunlar;

Selanik Bloku; Yahudi ve masonların etkisi fazladır. Talat, Enver Paşa bu gruptandır.

Manastır Bloku; Arnavut ve Melami-Bektaşilerin etkisi fazladır. Nakşi'dirler. Bu grupta askerlik, ibadet ve tasavvuf önemlidir.

“Avrupa'daki Jön Türkleri Fransız Maşrık-ı Azamı, Selanik'tekileri ise İtalyan maşrık-ı azamı idare ediyordu... Bu arada Jön Türklere para yağdıran Mustafa Fazıl, Abdülhamid'le anlaşarak yardımı kesmiş, Jön Türkler de ortada kalmıştı. Bu sefer Sultan Abdülhamid'in yağdırdığı çil çil

altınlara dayanamayıp pek çoğu dize gelmiş, başta Mizancı Murad olmak üzere memlekete dönmüşlerdi. Tabii ıslah olduklarını söyleyerek” (s. 21).

Tulumbacılar: İstanbul’da o dönemde itfaiyecilere verilen isimdir. Onları bazı birkaç yangına müdahale ederken, bazı bölümlerde ise tertip edilen bir oyunun ara oyuncularını olarak görülmektedir.

Rüştü Bey: Remzi’nin dayısının oğludur. Maliye memurluğundan emekli olmuştur. Gençliği İslami yaşamdaki uzak olmasına rağmen hacca gitmiş ve sonrasında İslami bir hayat yaşamaya başlamıştır. Konağı vardır ve bu konağı toplama yeri olarak kullanır.

Arabacılar: İstanbul’da faytonla yolcu taşıyanlara denir. Fehmi ve arkadaşları bazen bu arabaları kullanırlar. Yolculuk ederken de arabacılarından bazı kişi ve olaylar hakkında istihbarat yaparlar.

Mustafa Kemal: Kahraman olarak yer almaz. Sadece isim olarak geçer.

Miralay Bahri Bey: Emeklidir, köşkü vardır. Köşkünü dergâh yapar.

Mustafa İzzet Efendi: Önce Manastır dergâhında yer alırken daha sonra buradan ayrılır. İki farklı kişilik olarak tanıtılır.

Hüsnü Bey: Avukattir. Önemli devlet adamlarına yalakalık yaparak şöhret ve para kazanan birisidir. Şahende’nin kocasıdır. Şahende’yi emellerine ulaşmak için pazarlar. Zengin olur. İki erkek çocukları olur. Daha sonra bir kargaşa sırasında öldürülür. Hemen hemen her romanında kötü eylemler içerisinde olan kahramanları cezalandıran yazar; bu romanda da zengin olmak ve yüksek makamlar kazanmak için her türlü dalavereyi çeviren avukat Hüsnü’ye kazandıklarının refahını yaşatmaz. Hüsnü borsa önünde yaşanan bir kargaşa sırasında aldığı bir bıçak darbesiyle ölür.

Ali Fikri Bey: Gamze’nin babasıdır. Üsküp’te Osmanlı kumandanıdır. Fehmi bir müddet onun emrinde askerdir. Hakkındaki bilgiler Fehmi’nin geçmiş yaşantısıyla ve Gamze ile arasındaki aşkı hatırlaması ile verilir.

Abdülhamit: Kargaşayı önlemeye ve Osmanlı’yı güçlü duruma getirme çabaları vardır. Tarihi ve şahsi özellikleri hakkında bilgiler verilir.

Prens Sabahattin: Eylem içerisinde bulunmaz. Jön Türklere sağladığı maddi destekten bahsedilir.

Kabadayılar

Alyanak Sıtkı: Fehmi'nin askerlikten ayrıldıktan sonra kendini, İkinci Abdülhamit'in ispiyoncusu iftirasından temize çıkarıncaya kadar kullandığı takma adıdır. Fehmi bu isimle İstanbul'un çeşitli semtlerinde kabadayılık yapar ve şöhret kazanır. Tatavlı Petri'yi bu sırada alt eder. “Çünkü Sırım Kâmil, Alyanakzade Sıtkı'nın Fehmi olduğunu bal gibi biliyordu.” (s. 71). Kendini temize çıkarınca bu kılıktan vazgeçer Fehmi.

Soyguncular: Arabacıların yolunu kesip onları haraca bağlayan kabadayılar.

Tatavlı Petri: Rum kabadayıdır. Bıçağı iyi kullanır. Fehmi, onu kötü bir şekilde döver. Ellerini kullanamaz hale getirir. Dilenci olur.

Fehmi'ye bazı konularda yardımcı olur.

Kara Abdullah: Kendisine ait hileyi kullanarak Tatavlı Petri'yi dövdüğü için Fehmi'nin peşine düşer. Devamında Fehmi ile karşılaşmaz.

Çingenerler: İttihatçı Talat Paşa'nın orduya aldığı gruptur.

Ermeni ve Rum Çeteleri: Kaos ortamından faydalanarak suikastlar gerçekleştirirler.

Kadın Kahramanlar

Gamze: Fehmi'nin sevdiği kızdır. Evlenme hazırlığı yaparlarken bir suikast sonrası ölür.

Şahende Hanım: Gamze'nin arkadaşıdır. Fehmi'ye âşık olmasına rağmen karşılık bulamayınca Hüsnü adında bir avukat ile evlenir. Hüsnü makam atlayabilmek için karısı Şahende'yi önemli devlet adamlarına pazarlar. Bu durumda Şahende psikolojik bunalımlar yaşar. Fehmi ile yakınlaşmaya çalışır.

Gazeteci ve Edebiyatçılar

Ali Kemal: Basın yoluyla kargaşa çıkararak birisi olarak verilir.

Feylesof Rıza Tevfik: Osmanlının durumu ile ilgili yorumlarda bulunur.

Halide Edip: Yazar. Osmanlının durumu ile ilgili yorumlarda bulunur.

Mizancı Murat: Jön Türk olarak tanıtılır. Bir müddet Mustafa Fazıl ve Prens Sebahattin'in maddi desteği ile İngiltere'de bulunur. Daha sonra İstanbul'a döner.

Derviş Vahdeti: Gazetecidir. Volkan adlı gazetesi vardır. İttihatçıların karşısındadır. İkinci Abdülhamit tarafını tutar.

Hüseyin Cahit: Yazar. Gazetecilik yapar. Alaylılar, onu din düşmanı olarak görür ve öldürmek isterler.

Ayrıca Ahmet Mithat Efendi, Mizancı Murat, Tevfik Fikret, Mehmet Akif ise diğer kahramanların sohbetlerinde adı geçen isimlerdir.

2.1.6.3. Anlatıcının Tipi ve Bakış Açısı

Yazar; 1907-1914 yılları arasında, İttihatçıların İkinci Abdülhamit’le olan mücadelesini, onu tahttan indirmelerini ve sonrasındaki yönetim anlayışlarını konu alan bu eserinde, üçüncü tekil şahıs anlatıcılığı kullanır. Yani vaka dışı anlatıcıdır. Yazar; bazı bölümlerde kahramanların geçmişi ve iç dünyası hakkında bilgiler vererek hâkim bakış açısını kullanmasına rağmen romanın genelinde gözlemci bakış açısı kullanıldığı söylenebilir:

“Zaten iki yerden doğru dürüst iş çıkar bize. Bir denizden gelen yolcular daha çok Suadiye, Selami taraflarındaki esnaflardır. Dükkânları için mal getirirler. Cömert adamlardır, para esirgemezler. Bir de hamam yolcuları aralarında para toplayıp verirler. Onları de bereketlidir. Şimdi arabacılık yapıyorum; ama ben aslında tarih hocasıydım” (s. 45).

Gamze’ye aşkını itiraf eden Fehmi’nin o anki psikolojisi, hâkim bakış açısı kullanılarak verilir:

“Öyle ya; ne vaziyet muhakemesi yapabiliyordu ne de soğukkanlılıkla cevap verebiliyordu. Gönlünün sancısı, vücudunun yavaş yavaş kasılmasına sebep oluyordu. Elleri ve ayakları uyuşmuş gibiydi. Devamlı kendi kendine ‘sakin ol’ telkininde bulunuyordu” (s. 123).

Makedonya Gamzesi’nde kahramanlar; milliyetleri, meslekleri ve gelecekle ilgili düşüncelerinden dolayı birbirleriyle çatıştılar. Aynı amaç için bir araya gelenler birbirlerini kollayıp korurken, karşı tarafta olanlara iyi gözle bakmadıkları gibi onları ortadan kaldırmak için her şeyi yapmaktadırlar.

İttihatçıların; İkinci Abdülhamit’i değerlendirmesi ve onu ortadan kaldırmak için yaptıkları, şahısların birbirine bakışını ifade eder. Abdülhamit ve taraftarları için kullandıkları sıfatlar bu duruma örnektir. *“İttihatçılık meselesi... Sonunda adımı ‘Pinti Hamit’in jurnalcisi’ çıkardılar”* (s. 11).

Romanın ana kahramanı olan Fehmi’nin, sevdiği kızı değerlendirmesi ise olumludur. *“Fehmi, o müthiş güzelliğinin yanı sıra, gayet zeki de olan sevdiceğine, laf yetiştirmekte bayağı zorlanıyordu”* (s. 127).

Fehmi'nin, Şahende'yi değerlendiriş i iki şekilde olur. Birincisi daha önceden Üsküp'ten tanıdığı ve kendisine âşık olan Şahende'yi, onunla İstanbul'da karşılaşınca evli olmasına rağmen, yılışık davranmasından dolayı kötü değerlendirir:

“Hanemize mutlaka bekliyoruz Fehmi! Zaten Hüsnü kendisine mahsus meşgalelere fazlasıyla dalmıştır. Ben yalnızlık çekiyorum, anlayabileceğiniz her manada. Fehmi, hiddet ve şiddetle bağırdı: İffetsiüz!” (s. 101).

İkincisi ise, Şahende'nin yaşantısını öğrendikten sonra bu düşüncelerinin değişmesidir:

“Fehmi'nin yüzü öğrendiklerinin tesiriyle bembeyaz olmuştu. Kadıncağız hekimine, kocası Hüsnü tarafından başkalarına ikram edildiğini ağlaya ağlaya anlatmıştı... Başkaları çoklukla ecnebler. Sefirler filan” (s. 133).

Hatta romanın devamı olan Yağmur Kanla Başladı'da evlenirler.

2.1.6.4. Mekânlar

Yazarın tarihi olayları konu alan romanlarından ilki olan Makedonya Gamzesi'nde aksiyon vardır. Kahramanlar sürekli hareket halindedir ve kendilerine verilen görevleri yerine getirmeye çalışırlar. Dolayısıyla sürekli değişik mekânlarda bulunurlar. Buldukları bu mekânlar, genellikle eylemlerin gerçekleştiği yerler olarak geçer ve kahramanların ruhi durumuna olumlu ya da olumsuz bir etkiye bulunmazlar.

Makedonya Gamzesi'nde; olayların geçtiği şehir İstanbul'dur. İstanbul, tarihi özelliği ve Osmanlının başkenti olması dolayısıyla yerleşim geniş bir alana yayılmıştır. Konu; 31 Mart Olaylarının yaşandığı yıllar olduğu için; kargaşanın, çatışmaların ve suikastların çok sık yaşandığı bir zamandır. Kendilerine pek çok görev verilmiş kahramanlar, bu görevlerini yerine getirmek için semt semt dolaşırlar. Bunun için İstanbul'un pek çok semti romanda mekân olarak geçmektedir. Dergâhlar, kahveler, lokantalar, ev, konak, borsa binaları bu semtlerde geçen yerlerdir. Ayrıca İstanbul'da gerçekleşen olayların gelişimine etki eden mekânlar da vardır. Erzurum, Üsküp, Selanik, Manastır bu özelliği olan mekânlardır. Buralardaki olaylar kahramanların hatırlamaları şeklinde verilir.

İstanbul'un çeşitli semtleri: İcadiye, Çamlıca, Çengelköyü, Kuleli Askeri İdadisi, Kapalı Çarşı, Kapılar, İç Fener, Kumkapı, Örucüler Çarşısı (terziler), Kuzguncuk, Beylerbeyi, Beşiktaş, Nişantaşı, Galata, Mısır Çarşısı, Etyemez, Samatya, Sirkeci, Cadıboşanı (Fehmi'nin gizlendiği evi buradadır), Bağdat Caddesi, Kadıköy, Galata (Dirink Galata ve Mayer zenginlerin bulunduğu semtlerdir).

Kahramanların eylemleri anlatılırken gerçekleşen ya da gerçekleşmesi planlanan eylemlerin geçeceği mekânlarda yaşayan toplulukların, ekonomik durumu ve milliyeti hakkında bilgiler verilmektedir:

“İcadiye, çoklukla Ermeniler'in oturduğu bir yer. Ziyan değil iyilik hâsıl olur onlardan. Müsterih ol! Osmanlı Ermeni'si onlar” (s. 9).

“Anlayacağını anlamıştı. Talat'ın ısrarıyla İttihatçıları, zaptiyeye bolca ‘Çingene’ tabir edilen insanlardan aldığını, bunların pek çoğunun da Edirneli olduğunu işitmişti” (s. 110).

“Balkanlar'da kumanda ettiği askerler ‘a’ dan ‘z’ ye kadar Arnavut'tu. Tek İstanbullu Türk Fehmi'ydi...” (s. 33).

Ticaretin yoğun olduğu mekânlar vardır. Buralarda hem alış veriş işleri hem de borsa ile ilgili işlemler yapılır. Burası Galata'dır:

“İstanbul Esham ve Tahvilat Borsası'nın önünde durdu. Burası dünyanın sayılı borsalarından birisiydi. İçeride Türklere pek tesadüf edilmezdi. Osmanlı'nın sanayi ve bankacılığı olsun, ticareti olsun, yabancı veya yerli Tathisu Frenlilerinin elindeydi. Esham borsasında Havyar hanı isimli binada ise zahire borsası vardı. Eskişehir'in ilerisinden İstanbul'a buğday getirilmezdi. Sebep olarak da tiren navlunlarının yüksek olması gösterilirdi. Şehirde daha ziyade Romanya ve Besarabya buğdayları bulundurulurdu” (s. 57).

Sanatsal eserlerin sergilendiği mekânlar vardır. Özellikle tiyatrodan bahsedilir. Yazar, Osmanlı topraklarında hem Avrupa hem de Amerika tiyatrosundan bahseder. *“Avrupa Tiyatrosu ile Amerika Tiyatrosu.”* (s. 57)

2.1.6.5. Zaman

“Bir roman, asıl itibariyle bir takvim zamanına yerleştirilmiş olay hareket ve durumları anlatır. Her anlatıcı, nakledeceği hikâyeyi, bu takvim zamanı içinde sıralı

veya sırasız düzenleme yetkisine sahiptir. Vakayı sonradan öğrenen bir anlatıcı, anlatma ile vaka arasında doğal olarak bir mesafe koymak zorundadır. Bu mesafeden sonra hikâyeyi nakledecek olan anlatıcı, vakayı baştan sona doğru anlatabileceği gibi sondan başa doğru da anlatabilir. Vakayı herhangi bir noktadan alıp ileri geri götürmek de mümkündür”(Narlı, 2002: 406).

Makedonya Gamzesi’nde; 31 Mart Olayı (1909) hadisesine sebep olan olayların başlangıcı ve olayın yaşandığı zaman anlatılmaktadır. Romanda olaylar, kronolojik olarak verilir. Ancak bazı bölümlerde geriye dönüşlerle kahramanların geçmişiyile alakalı kısa bilgiler, yine kahramanların hatırlamalarıyla anlatılır. Buna örnek olarak ana kahramanlardan Fehmi’nin öğrencilik yılları verilebilir. “*Fehmi’yle dostlukları ta Çengelköyü Kuleli Askerî İdâdisinde başlamıştı. “kadim dost” İkisi de “zadegân” sınıfındaydılar. Doğru ismi ‘sınıfımahsus’tu. Güreşmeye meraklıydı. Son sınıfta müsabakalara girerek birinci olmuştu*” (s. 13) ve Gamze’ye olan aşkı ile ilgili olaylar, onun hatırlamalarından ibarettir:

“Fehmi odada yalnızdı. Belki de bu konakta bulunmasının tesiriyle Gamze aklına geliverdi. Kapkara gözlü, esmer, kısa boylu, çıtı pıtı, bir kızdı. Onu, kumandanının konağında yemeğe davetli olduğu gün ilk defa görmüştü. Ali Fikri Bey’in oturduğu konak berhava edilmişti. Gamze evde yalnızdı. Parçalanan cesedi yerlerden toplanmıştı...” (s. 117).

Diğer bir kahraman Remzi’nin Erzurum’daki yaşantısı ve ailesi ile ilgili bazı kesitler, yine onun hatırlamalarıyla verilir. “*Aynı hastalıkla kaybettiği biricik kız kardeşi! Öbür tarafta yakın akrabalarının hepsinin moskoflar tarafından Erzurum’da katledilmeleri!*” (s. 98).

2.1.7. YAĞMUR KANLA BAŞLADI

Arayış ve kuşak çatışmasını, işçi meselelerini ve tarihi konuları işleyen toplam yedi roman yazan Üstün İnanc’ın son romanı olan Yağmur Kanla Başladı, bir önceki romanı olan Makedonya Gamzesi’nin devamıdır. Romanın, 2014 yılında Babıali Kültür Yayıncılığı tarafından ilk baskısı yapılmıştır.

Makedonya Gamzesi'nde İttihatçıların; İkinci Abdülhamit'i tahttan indirip yönetime el koymaları üzerinde durulurken, Yağmur Kanla Başladı romanında onların devlet yönetimindeki basiretsizlikleri ve ülkeyi nasıl felakete sürükledikleri anlatılmaktadır. Acımasızlık, yargısız infazlar, suikastlar ve bütün bunların sonunda sıkıntılı günler yaşayan devleti Almanya'nın yanında Birinci Dünya Savaşı'na sokmaları gibi yıkımın daha da hızlanacağı faaliyetlerde bulunmuşlardır. Ayrıca Balkanlarda çete kurup oradaki Türklere işkence yapan azınlık çetelerinin baskınları ve bu çetelerle mücadeleler de Teşkilat-ı Mahsusa faaliyetleri ile anlatılmaktadır. Yapılan yanlışlıklar roman kahramanlarından Feylesof Rıza tarafından şöyle değerlendirilir:

“Feylesof Rıza Tevfik'in suratına bir donukluk oturmuştu: "31 Martı tertiplemekle hatanın daniskasını yaptık, daniskasını! " Gözleri dolu dolu olmuştu. Ha ağladı, ha ağlayacaktı...” (s. 39)

Üstün İnanç, romanın konusunu, yine aynı romanın son sayfasına aldığı paragrafla şöyle ifade eder:

“Birinci Cihan Harbine giden yolda, dönemin siyasi ve sosyal şartlarını bir arada anlatan bir eserdir. Talan edilen yüce Devlet! 31 Mart olaylarını tertipleyen ve Sultan Abdülhamit'i tahttan indiren politikacıların pişmanlıkları! Trablusgarp hezimetini! İkinci Balkan Bozgununun acı yüzü! Ordusuna siyaset bulaşmış Osmanlının çaresizliği! Osmanlı aydınlarının güçleri ve zaafı!”

2.1.7.1. Olay Örgüsü

Roman, Makedonya Gamzesi'nin devamıdır. Makedonya Gamzesi'nde olaylar, 31 Mart Vakası ile biter. Bu romanda ise olaylar; İkinci Meşrutiyet'in ilanı ile başlayıp Osmanlının Birinci Dünya Savaşı'na, Almanya'nın yanında katılma kararı almasıyla biter. Bu dönemde Osmanlı devlet yönetimi, tamamen İttihatçıların elindedir. Romanda da onların yönetim yılları anlatılmaktadır. Ayrıca bu dönemde müzik, basın ve edebiyat alanındaki çalışmalara da yer verilir.

İkinci Meşrutiyet ilan edildikten sonra, İkinci Abdülhamit tahttan indirilir ve İttihatçılar yönetimde etkin hale gelir. Fehmi ve arkadaşları, İttihatçılar namına istihbarat çalışmalarına devam ederler. Osmanlı toplumuna ve Müslümanlara zulmeden zararlı çetelerin elebaşı elemanlarını öldürürler.

Osmanlının iç karışıklığı devam eder. Bu durumdan faydalanmak isteyen devletler harekete geçer. İtalyanlar, Trablusgarp'a saldırır. Balkan devletleri Osmanlıyı zor durumda bırakırlar. Bu durumda İttihatçıları destekleyenler olduğu gibi, onların karşısında olanlar da bulunur. Bunlar basın ve parti yoluyla düşüncelerini yaymaya çalışırlar.

İkinci Abdülhamit'in tahttan indirilmesinde etkili olanlar, bundan dolayı pişman olurlar. İstanbul sokaklarında suikastlar yaşanır. Bu sırada sık sık sadrazam değişiklikleri olur.

Teşkilat-ı Mahsusa kurulur. Reisliğine Süleyman Bey getirilir. Teşkilatın, İstanbul ve Balkanlarda çalışmaları olur. Fehmi ve arkadaşları bu teşkilat içerisinde yer alırlar.

Devletin yönetim durumuyla ilgili konularda yazarlar ve askerler zaman zaman bir araya gelerek fikir alışverişinde bulunurlar.

Şahende, Hüseyin Cahit'in Tanin gazetesinde yazarlığa başlar. Yaptığı bu işten mutluluk duyar. Serdar ve Cafer adlarında iki oğlu vardır. Fehmi ile evlenir.

Serdar, Avrupa'da müzik eğitimi alır. Türkiye'ye döndükten sonra müzikle ilgilenmeye devam eder. Kendisine ney dersleri verecek bir eğitmen arar. Ona, Neyzen Tevfik önerilir. Neyzen Tevfik ciddi birisidir. Serdar'ın müziğe bakışını öğrenince ona ders veremeyeceğini söyler. Ancak Serdar, Neyzen Tevfik'in istediği gibi işini ciddiye alınca, ney dersleri almaya başlar ve iyi bir neyzen olur. Hatta ney üflerken iğnenin harekete geldiğini görür. Bu durumu, hocalarından Hüseyin Efendi'ye anlatır. O da bunu kimseyle paylaşmaması gerektiğini söyler. Fakat o, sabredemez ve bu olayı kardeşi Cafer ile paylaşır. Hüseyin Efendi'den şiddetli bir tepki görür. Serdar müzikteki yeteneğinden dolayı Mevlevi şeyhinden icazet alır. Şeyh postnişin imzalayıp mühürleyerek ona verir. Ayrıca başarısından dolayı Darülfünun 'da hocalığa başlar.

Birinci Dünya Savaşına girme kararı alınır. Savaşa girmek isteyenler olduğu gibi istemeyenler de bulunmaktadır.

2.1.7.2. Şahıs Kadrosu

Roman; Makedonya Gamzesi'nin devamı olduğu için Makedonya Gamzesi'ndeki çoğu kahraman bu romanda da yer almaktadır. Bu romandaki

vatansever kahramanlara doğum yerleri ikinci bir isim olarak verilmiştir. Tarihte bilinen devlet adamları, asker, edebiyatçı, müzisyenler de romanın kahramanları arasındadır. Bu bölümde kahramanlar meşgul oldukları işlere göre gruplandırılarak tanıtılmıştır.

Gizli Teşkilat içerisinde Yer Alan Kahramanlar:

Fehmi Aksaray: Fehmi Balkanlarda görev yapan Osmanlı gizli teşkilatının lideridir. Çok iyi derecede Almanca konuşur. Güçlü, iriyarı birisidir. Teşkilat içerisinde yer alır. Enver Paşa'nın askeri okuldan (Mektep-i Harbiye) sınıf arkadaşısıdır. *“Enver, Almanya'daki askeri ateşelik vazifesine döndüğü andan itibaren dirsek temaslarını muhafaza etmişlerdi. Enver Balkanlardaki kıpraşmalara Fehmi'nin dikkatini çekerek Bulgarya'daki gizli vazifesine geri dönmesini temin etmişti. Fehmi Enver'e söyleyerek Süha ve Şemsi'nin yanına verilmesini sağlamıştı. Martuloz'u da Enver tavsiye etmişti.”* (s. 18)

Şemsi Ohri, Süha Beykoz, Martuloz, Paçoz Zeki, Ayı Burhan, Remzi Etyemez: Fehmi ile beraber teşkilat içerisinde yer alan kahramanlardır.

Enver Paşa: İttihatçı, Osmanlının iç ve dış işlerinde aldığı kararlarda ve faaliyetlerde yer alır.

Asım Bey: Sofya sefiridir.

Şeyh Salih Efendi: Teşkilatçılıkta başarılıdır. Müritlerinden oluşan Halaskar Zabitan adında askeri bir teşkilat kurar. Enver Bey, Remzi aracılığıyla Şeyh Salih'in bu kuvvetlerinden yararlanır.

Yakup Cemil: İttihatçı taraftarı bir askerdir. Çerkez'dir. Daha sonra memleketin gidişatından memnun olmaz. Yanlış yönetildiğini düşünerek Enver ve Talat Paşalara karşı tavrı alır.

Süleyman Askeri Bey: Teşkilat-ı Mahsusa reisidir. *“Enver'in Süleyman dediği adam: Teşkilat-ı mahsusa reisi Süleyman Askeri Bey'di”* (s. 96).

Prens Sebahattin: Bazı suikastların yönlendiricisidir. Sadece ismi geçer.

Mustafa Kemal Selanik: Kahraman olarak fazla yer almaz. Türkü söyler.

“Bu sırada içerden yanık mı yanık bir Rumeli türküsü okunmaya başlandı.

‘Selanik içinde sala'm okunur.’

Sala'mın sedası cana dokunur

Gelin olanlara kına yakılır

Aman ölüm zalim ölüm üç gün ara ver

Al başımdan bu sevdayı götür yâre ver”

Osmanlı İçerisinde Azınlık Olan ve Başkaldıran Kahramanlar: Teşkilat tarafından öldürülürler. Bunlar; Panica, Boris, İstepan, Raçof.

Sadrazamlar: Olaylar içerisinde yer almazlar. Sadece isim olarak geçerler. Bunlar; Kamil Paşa, Mahmut Şevket Paşa, Sait Hâlim Paşa'dır.

“Malumunuzdur ki; her milletin üç devri vardır: Fütihat Devri, Tevakkuf Devri, İnhitat Devri... Devrimiz, Devr-i Tevakkuf 'tur. Hudutlarımızı muhafaza edelim. Bu surette bitaraf kalırız... Sadrazam Sait Halim Paşa, gayet kalabalık bir toplantıda bunları söylüyordu” (s. 155).

Yazar ve Sanatkâr Kahramanlar:

Doktor Rıza Bey: Olayların içerisinde yer alan Rıza Bey arkadaş toplantılarında memleketin yönetimi ile ilgili düşüncelerini paylaşır.

Rıza Tevfik: Arkadaş toplantılarında memleketin yönetimi ile ilgili düşüncelerini paylaşan bir yazardır. Anlatıcı onu şu cümlelerle tanıtır:

“Rıza Tevfik; pehlivanlık, edebiyat ve şiire, hatta orta oyununa kadar üstat olarak bilinirdi. Çapkınlığı hakkında söylentiler vardı. Felsefe kitapları bulunduğu için kendisine feylesof da denirdi. Güçlü gövdeli, gür kaşlı, kesik saçlı, iri ela gözlü ve uzunca boyluydu. Sekiz yabancı dili hem yazar hem de konuşurdu” (s. 31).

Şahende: Dul bir kadındır. Serdar ve Cafer adında iki oğlu vardır. Hüseyin Cahit'in gazetesinde yazıları yayınlanır. Fehmi ile evlenir.

Hüseyin Cahit: Gazete sahibi olan gazeteci ve yazardır. Toplumun bazı kesimleri tarafından dinsiz olarak adlandırılır ve öldürülmeye çalışılır.

Neyzen Tevfik: Ciddi ve başarılı bir müzisyendir. Serdar'a ney dersleri verir. *“Neyzen Tevfik; Ney çalarken rahatsız edilince kimseyi dinlemez, ana avrat basar gamatayı! Çeker gider” (s. 116).*

Halide Edip: Arkadaş toplantılarında memleketin yönetimi ile ilgili düşüncelerini paylaşır. *“Kurtuluşumuzun tek yolu ya dominyonluk ya ada mandaterliğe rızadır” (s. 159).*

Salih Zeki: Halide Edip'le evlenen edebiyatçıdır. Memleket meseleleriyle ilgili bazı edebiyatçılarla zaman zaman bir araya gelerek sohbet ederler.

Yahya Kemal: (Ahmet Agâh) sadece ismi geçer.

Tevfik Fikret ve Mehmet Akif: Tevfik Fikret'in maddeciliği, oğlunun papaz olmasından ve Mehmet Akif'le arasındaki çatışmadan söz edilir:

“Her fırsatta Allahsızlığını dile getirir. Mehmet Akif Bey’le münakaşaları pek meşhurdur. Şöyle demiş Mehmet AKİF Bey’e:

Allah’a dayanmaksızın asırlarca dayandık

Yandıksa eğer onun narına yandık

*Her neyse, böyle maddeperest olan Fikret Efendi, mahdumunu memleketin ferdası olarak görüyordu. Lakin evladı **rahip mi papaz** mı öyle bir şey oldu! Şimdi sen de Müslümanların ferdasının unutmama!” (s. 171).*

Hüseyin Raci Efendi: Zara müftüsüdür. Sadece ismi geçer. Kahramanlardan Şemsi onun şiirlerinden parçalar okur.

Esmâ Kadın, Rüstem Efendi ve Eşref: Şahende'nin konağında hizmetli ve bahçıvan olarak çalışan kişilerdir. Zaman zaman türkü söylerler.

Tedarikçi İsmail: Ney yapıp satar.

Munis Efendi: İttihatçıların mefkurecisidir. Sadece ismi geçer.

Serdar: Şahende'nin büyük oğludur. Serdar ney icra eden bir müzisyendir. Mevlevi'dir. Neyzen Tevfik'ten ney dersleri alır. İyi bir neyzen olur. Darülfünun 'da hocalık yapar.

Cafer: Şahende'nin küçük oğludur. Asker olur.

Ali Mümtaz Efendi: Meddahtır.

Dini önderler:

Postnişin Efendi adında birinden bahsedilir. Eylemler içerisinde fazla yoktur. Sadece Serdar'a postnişin imzalayarak icazet verirken vardır.

Meczip: Romanın sonunda geçer. Osmanlı'nın savaşa girmesinin yanlış olduğunu diline doladığı “Bindik bir alamete, gideriz kıyamete” bir mısra ifade eder.

2.1.7.3. Anlatıcının Tipi ve Bakış Açısı

Osmanlı Devletinin 1908-1914 yılları arasında, Balkan ülkeleri ile yaşadığı olayları anlatan romanda, üçüncü tekil şahıs (o) anlatıcı ve olayların dışında bulunan, kahramanların iç dünyalarına müdahale etmeyen gözlemci bakış açısı kullanılır:

“Rıza Tevfik, dinledikten sonra bir müddet düşündü, yüzünü sıvazladı, bıyığını burdu. Bunlar düşünürken öteden beri yaptığı hareketlerdi. Sonunda ağır ağır konuştu” (s. 37).

Ancak bazı kahramanların geçmişi hakkında bilgiler verilirken ilahi bakış açısı kullanılmaktadır:

“Şemsi; daha 12-13 yaşlarındaiken 93 bozgununu ailece en kahırlı biçimde yaşamışlardı... Osmanlının 93 harbinde yenilişi bütün Balkan Müslümanlarına büyük acılar vermişti... Evlerinde hep Türkçe konuşulurdu. Kendilerini hep Türk bilirdiler... Şemsi Arnavutça ve Bulgarcaya vakıftı” (s. 24).

Anlatıcı, zaman zaman tarihî bilgiler de verir.

“Turgut Reisin Malta şövalyelerinden fethedişinin üzerinden tam üç yüz altmış sene bir ay on bir gün geçtikten sonra, Osmanlı Devleti Trablus şehrini İtalya’ya bırakmış oluyordu. Esasında Avrupa’nın kudretli devletleri, İtalya’nın bu istilasını ‘sus payı’ gibi sineye çekmişlerdi. Çünkü Tunus, Fransa’nın; Mısır İngiltere’nin malı oluvermişti” (s. 40).

2.1.7.4. Mekân

Romanda mekânlar, İstanbul’un çeşitli semtleri ile Osmanlının Balkanlarda bulunan bazı şehirleridir.

İstanbul’daki semtler ve bu semtlerdeki mekânlar. Bunlar; Pera, Caddeikebir, Karaköy, Çağaloğlu, Vezneciler ve buralarda yer alan lokanta, kahve, meyhane, Darülfünun, Meclis-i Mebusan, pastane, sandık odası, atlı araba, tren, tayyare, dergâh, Duyun-u Umumiye Binası’dır:

“Tren acı soluklar çıkara çıkara... Yollar çok tünelliydi” (s. 11).

“Pera’da akşam vakti. Meşhur Abdullah Efendi Lokantası” (s. 109). (Rıza Nur, Rıza Tevfik, Halide Edip, Talat Bey, Enver Bey, Salih Zeki, Fehmi, Serdar, Cafer bu mekânda sık sık bulunan kahramanlardır.)

Osmanlının, Balkanlardaki şehirleri: Selanik, Serez, Sofya.

2.1.7.5. Zaman

Tarihi bir dönemi anlatan Yağmur Kanla Başladı’da zaman; İkinci Meşrutiyet’in başlangıcından, Birinci Dünya Savaşı başlangıcına kadar olan süreyi

kapsamaktadır. Olaylar kronolojik olarak ileriye doğru devam eder. Teşkilat-ı Mahsusa'nın çalışmaları, Serdar'ın ney eğitimi, yazarların buluşup memleket meselelerini görüşmelerinde zaman genellikle ileriye doğru akar.

Bazı kahramanlar tanıtılırken geçmişleri hakkında bilgiler, anlatıcı tarafından verilir. Enver Paşa, Fehmi ve arkadaşları şu şekilde tanıtılır:

“Sınıf arkadaşı Enver, Almanya'daki askeri ateşelik vazifesine döndüğü andan itibaren dirsek temaslarını muhafaza etmişlerdi. Enver Balkanlardaki kıpraşmalara Fehmi'nin dikkatini çekerek Bulgarya'daki gizli vazifesine geri dönmesini temin etmişti. Fehmi Enver'e söyleyerek Süha ve Şemsi'nin yanına verilmesini sağlamıştı” (s. 22).

2.2. ROMANLARININ KONU YÖNÜNDEN TASNİF EDİLMESİ

Bugün hayatta olan Üstün İnanç'ın toplam yedi romanı vardır. Bu romanlarda yazar tek konu üzerinde durmamıştır. Dönemin sosyal, siyasal ve ekonomik şartları ile yazın dünyasının etkisiyle farklı içerikler işlenmiştir. Bu bölümde yazarın romanlarının konularına göre tasnifi yapılarak incelemeleri yapılmıştır.

Aşağıda romanlar konularına göre tasnif edilmiştir.

1. Arayış ve Kuşak çatışmasını Konu Alan Romanları: Yalnız Değilsiniz, Ayıp Uşakları, Yazıklar Çıkmazı.

2. İşçi sınıfını Konu Alan Romanları: İnsanlar Böyledir, Bir Kimlik Lütfen.

Bu iki romandan Bir Kimlik Lütfen, İnsanlar Böyledir'in genişletilerek tekrar yazıldığı için aynı başlık adı altında incelenmiştir.

3. İkinci Meşrutiyet Dönemini (1908-1914 Yılları Arası) konu Alan Romanları: Makedonya Gamzesi, Yağmur Kanla Başladı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÜSTÜN İNANÇ'IN ROMANCILIĞI

3.1. ROMANLARININ İÇERİK YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

1937 yılında İstanbul'da doğan yazarın, yazı hayatına başlaması 18-19 yaşlarına denk gelmektedir. “18-19 yaşlarında şiir yazan bir arkadaş çevrem vardı. Ben çekingen çekingen yazıyordum” (Saruhan, 2014: s. 80). Edebiyatla ilgili ilk çalışmaları birkaç şiir denemesiyle başlar. Bunlar daha çok aşk konulu şiirlerdir. Yazdığı şiirleri ve edebiyat çevrelerini şu şekilde tanımlar:

“Şiirlerim yayınlansın istiyordum. Edebiyat dergileri de hep solun elinde. Şair ve solcu bir abi vardı. Onun çömezi gibi peşine düştüm, aklım sıra şiirlerimi yayınlatacağım. Veriyorum şiir, ‘Bu aşk şiiri, bunlar demode, toplumsal içerikli yazacaksın.’ diyor. Bir gün Haydarpaşa'ya gidiyoruz vapurla. Şiirimi uzattım. ‘Ya yine aşk şiiri yazmışsın.’ dedi. Kendisinin de bir şiiri yayınlanmıştı, aşk şiiri. “Sen yazıyorsun ama. Hem Atilla İlhan'a ne dersin” dedim. ‘Atilla İlhan sosyalist, ben de sosyalistim’ dedi” (Saruhan, 2014: 80).

Birkaç şiir denemesinden sonra Necip Fazıl Kısakürek ile tanışıp onun şiirlerini okuyunca yazmaktan vazgeçer. “Çok şiir yazan Nevzat diye bir arkadaşımız şiirlerimi okuyunca ‘Ya ne güzel şiirler yazıyorsun’ dedi. Beni işletiyor sandım başta. Etrafımda öyle bir teşvik oldu. Bir iki şiirim yayınlandı. Sonra Necip Fazıl'la tanışınca bütün şiirlerimi yaktım” (Saruhan, 2014: 80). Bu dönemde basın yayın işleriyle de uğraşır. 1956 yılında Tercüman gazetesinde stajyer muhabir olarak çalışmaya başlar. 1967 yılı için “Büyük Doğu'da; sinema ve tiyatro yazıları yazıyordum” der (Saruhan, 2014: 81).

Şiir, gazetecilik, dergicilik ve tiyatro çalışmalarıyla yazı hayatına başlayan Üstün İnanç, roman yazarlığına biraz geç başlar. İlk romanının ilk baskısı, 1988 yılında, o 51 yaşındayken yapılır. Bir röportajda kendisine yöneltilen, *Roman yazmaya nasıl başladınız?* sorusuna: “Ben gazeteciyim. Tashihten sayfa sekreterliğine, yazı müdürlüğünden köşe yazarlığına, yayın yönetmenliğine kadar yaptım. O zaman böyle etli değildi gazeteler. En son Tercüman'da çalıştım. Ayrılmak

zorunda kaldım. İş yok. Bulamayınca roman yazayım dedim” (Saruhan, 2014: 76) diye cevap verir. Buradan, yazarın roman yazma macerasının bir ekonomik kaygıdan kaynaklandığı görülür.

Yedi tane olan romanlarında birbirinden farklı konuları işler. Bu romanları konularına göre; arayış ve kuşak çatışmasını, işçi sınıfını ve İkinci Meşrutiyet dönemini konu alan romanları olmak üzere üç başlıkta toplanabilir.

Yalnız Değilsiniz, Ayıp Uşakları ve Yazıklar Çıkmazı romanlarında arayış içerisinde olan ve kuşak çatışması yaşayan kahramanlar vasıtasıyla aşk, yardımlaşma, hoşgörü, vefa, dini yaşam ve doğruluk gibi kavramların yanı sıra onların, kendi iç dünyaları ve çevreleriyle olan mücadeleleri anlatılır.

İnsanlar Böyledir ve Bir Kimlik Lütfen romanlarında fabrikalarda çalışan bir grup işçinin, iş ve sosyal hayatı anlatılır. Onların İslam’ı yaşayışı, doğruluk anlayışı, aşkları, emeğe gösterdikleri saygı, hak ve adalet anlayışları ortaya konulur. Yazarın bu romanlarında dikkat çeken en önemli özelliklerden biri işçi sınıfının durumunu ortaya koyarken İslami kuralları da dikkate almasıdır. Bu romanlarında dayanışma, doğruluk ve İslami söylemler ön plandadır. İnsanlar Böyledir’de “Müslüman Türk işçisi... Türk işçisi yalan söylemez” (s. 77). Sadece işçiler iyi niyetli, dayanışma içerisinde ve paylaşımcı değil patron da onlara destek veren, onları yönlendiren ve onların haklarını fazlasıyla veren biridir. Bir Kimlik Lütfen’de patron Şemsi Edincikli çocukluğunda İslami eğitim alır, sonra eğitimi için Avrupa’ya gönderilir ve oradaki yaşamın etkisinde kalır, oradan dönünce de evlenir. Ancak karısı, oğlu ve kızının yaşadıkları kötü hayat onu psikolojik olarak etkiler. O da bunları unutmak için kendini kumara ve içkiye verir; ama daha sonra pişmanlık duyar ve tekrar dini kurallara göre yaşamaya başlar. Çalkantılı döneminde işçilere hem kötü davranır hem de hak ettikleri parayı vermez. Hiç kimseye güvenmez. Ancak İslam’ı yaşamaya başlayınca insanlara güven duyar ya da insanlar arasında güvenilebileceği kişiler olabileceğini anlar, işçilere iyi davranır ve onların hak ettiklerini fazlasıyla vermeye başlar. İslam’ı iyi anlayan, doğru yaşayan insanların doğruluktan sapmayacağını; bunun için hak, adalet, emek gibi kavramları önemseyeceği ifade edilir. İnsanlar Böyledir’de işçiler arasında geçen diyalog buna en iyi örnek olarak verilebilir. “Sendikamızın üyeleri vatan ve millet sevgisini her şeyin üstünde tutarlar. Bu sebeple milli serveti evlatları gibi sever, ona sahip çıkar ve en küçük bir zarar

gelmemesi için ne gerekiyorsa onu yaparlar. Her zaman böyle davranırlar, bundan sonra da böyle davranacaklardır” (s. 125).

Toplumsal meselelerdeki bazı düşüncelerini roman kahramanlarına yüklediği görev ve sorumluluklar vasıtasıyla onlara söylediği cümlelerle verir. Bir Kimlik Lütfen’de Yahya Bey’in ‘kimlik’ tanımı buna örnektir:

“Hayat biz insanlara emanet edildi. Dahası insan da insana emanet edildi... Sanayi hamlesi, insanoğlunun mutluluk için kavga vermesi demektir. Aslı ve gerçek yönü budur. Yüksek haddehanelerde kavru lan yüzler, o ateşin karşısında hepimizin mutluluğu için duruyorlar... Demiri mutluluğumuz için büküyorlar. Ya biz mutluluk adına onlara ne verebiliyoruz? Kocaman bir hiç... O zaman onlarda meydana gelen sapmalara şaşırılmayalım... Çünkü buna gene biz kendimiz yol açmaktayız. Artık insanları kimliksiz bırakmamalı, bu yüzden girdikleri bunalımlardan kurtarmalıyız. O zaman toplumun aradığı ortak ahlak unsurlarına kavuşabiliriz. Adam Anadolu’nun toprağa bağlı kalıbından birdenbire çıkarılıp sanayi toplumuna itiliveriliyor. Mesela köyünde Celeplerin Mehmet olarak bilinirdi. Kimlikliydi. İstanbul’a ayak basar basmaz ilk yediği tokat, tanınmamak, itibar görmemek oluyor. O da kimseyi tanıyıp bilemiyor. Ayıp diyen yok. Yapma diyen yok. Yaparsa ayıplayacak, dışlayacak kimse de yok. İşte bu noktada ahlak duygusu toplum baskısından kurtulduğu için askıya alınıyor. Adam imeceden gelmiş, yani dayanışmadan. Burada ise her koyun kendi bacağından asılıyor. Gemisini kurtaran kaptan sayılıyor. O zaman uyumsuzluk başlıyor. Bizim hayatımızda uyumu sağlayacak tek yol İslam’dır. Çevremizdeki bütün Müslümanları sanayi toplumunun meselelerini düşünmeye çağırın. Çözümler üretmelerini tavsiye edin. İşte bizim fabrikada bunun çarpıcı örneklerini yaşamaya başladık” (s. 199).

Eserlerinde Türk tarihine de geniş yer verir. Makedonya Gamzesi ve Yağmur Kanla Başladı adlı romanları İttihat ve Terakki’nin yönetim yıllarını (1908-1914) anlatan tarihi romanlarıdır. Nurullah Çetin, bu özelliklere ait romanlarla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade eder:

“Tarihî roman, geçmişte belirli bir zaman diliminde olup bitmiş olayların, yaşantuların, belirgin dönemlerin, önemli kişilerin hayat

hikâyelerinin, tarihî gerçekliğe bağlı kalınarak, romancı muhayyilesinde zenginleştirilip yeniden üretildiği metindir. Tarihî romanda olaylar ve kişiler tarihten alınır, ancak bunlar olduğu gibi nakledilmek yerine belirli bir amaca göre yeniden düzenlenir, canlı yaşantı sahnesine dönüştürülerek sunulur” (Çetin, 2009: 220).

Üstün İnanç’ın adı geçen iki romanında bu tanıma uygun özelliklerin olduğu söylenebilir.

Romanlarının konusuna, diline ve anlatım özelliklerine bakıldığı zaman yazara popüler romancı denilebilir. Şaban Sağlık da; “Hekimoğlu İsmail, Ahmet Günbay Yıldız, Raif Cılasun, Emine Şenlikoğlu, Şerife Katırcı, Şule Yüksel Şenler, Üstün İnanç gibi isimler, popüler İslami romancılığın Türkiye’deki önemli mensuplarıdır” (Sağlık, 2010: 153) diyerek İslami popüler romancılar içerisinde Üstün İnanç’ın ismine de yer verir.

3.1.1. Necip Fazıl Kısakürek Etkisi

Yazarın sanat ve siyaset anlayışında Necip Fazıl Kısakürek’in etkisi vardır. Bu etki hem söylemlerinde hem de romanlarında açıkça görülmektedir. Bu bölümde Necip Fazıl’la ilgili düşünceleri ve onun II. Abdülhamit (Tiyatro), Aynadaki Yalan, Ulu Hakan İkinci Abdülhamit Han, O ve Ben, Kafa Kâğıdı eserleri ile Üstün İnanç’ın romanları arasındaki bağlantı incelenecektir.

Necip Fazıl Kısakürek ile olan tanışmasını ve değerlendirmesini şöyle anlatır. *”Selamiçeşme’de bir köşk. Gittik. İlk defa orda yüz yüze görüştük. Muazzam bir deryadır. Ben bir derenin kenarına oturmuşum, şırıl şırıl dinliyorum sanki. Daha çok o solcu arkadaşla, biraz da tartışmalı oldu görüşme. Çıkarken bana ‘Sizinle konuşamadık.’ dedi. ‘Üstadım ben sizi buldum. Bundan sonra yakanızdan düşmem. Kapıdan kovsanız pencereden, pencereden kovsanız kapıdan girerim.’ dedim. ‘O zaman size bir kapıyla bir pencere yapalım.’ dedi gülerek. Tanışmamız böyle oldu”* (Saruhan, 2014: 81).

Necip Fazıl’ın **II. Abdülhamit** oyununu her türlü engellemeye rağmen değişik zamanlarda ve yerlerde sahneye koyar. İkinci Abdülhamit’e toplumun bir kesiminin ideolojik baktığını, onu tam olarak tanımadan yargıladığını; bu yüzden toplumuna faydalı olan kişilerin tanıtılmasının sanatçıların görevi olduğunu ifade

eder. Tebliğ için sahneye çıkıp, Abdülhamit oyununu sergilediniz. Ne değiştirdi o oyun? sorusunu şu şekilde cevaplar. *“Bir misyon özelliği vardır o işin. Yazan Necip Fazıl'dı. Üç beş meraklı amatör arkadaş, birkaç kuruş para ortaya koyduk. Abdülhamit o zaman müthiş nefret edilen bir isim. Nerdeyse zındık demez de Abdülhamit derdi okumuşlar. Öyle bir kültür sapması vardı. Üstat buna karşı çıkıyordu. Baskınlar, dayaklar, zulümler, engellemelere rağmen 519 temsil yaptık. Meşhur bir tiyatrocu, adını vermeyeceğim, büyük bir ekip kurdu ve Dünya Sineması'nı kiraladı İstiklal' de. Şimdinin 500 milyonuna denk gelen bir bütçeyle bizim oyuna nispet “İttihat ve Terakki” oyununu sahneye koydular. Askerler üniformaları ile gelip oynadılar. 15 gün sonra battılar. Biz eleğimizi duvara astıktan sonra sol taraftan “Biz Abdülhamit'i yanlış tanımışız” diye yayınlar başladı. Zavallı Abdülhamit oyunumuzun katkısı oldu buna”* (Saruhan, 2014: 76).

Necip Fazıl'ın **Aynadaki Yalan** romanında kullandığı tasavvuf, kahramanların fikri çatışması, kitap okuma ve yazma, Kuran-ı Kerim'den ayetler, arayış, rüya, dini önderler, dindar insanlara basın yoluyla saldırma, hastanede tanışma ve evlenme, araba kazaları ve meczup gibi unsurlar Üstün İnanç'ın romanlarında da bulunmaktadır. Aşağıda, ona ilham kaynağı olan bu eserin özeti verilerek romanlarındaki benzerlikler ortaya konulmuştur.

Romanda Naci'nin hayatından bir kesit sunulur. Onun vesveseli, bunalımlı ve varlıkla ilgili şüpheler içerisinde olduğu ve sonunda kendisini huzura kavuşturan erdiricisini bulduğu zamanlar anlatılır.

Naci, askerlik yaptığı sırada birliğiyle beraber bir görev dolayısıyla bir köyde kalır. Burada Hüsmen Ağa ve torunu Hatçe'yi tanır. Hüsmen Ağa, Nahiye müdürü tarafından köyün hem ağası hem de ilim sahibi akıl hocası olarak tanıtılır. Naci, onun konağında misafir olur. Konağının fiziki yapısı, kitaplar ve Hüsmen Ağa'nın konuşmaları ile Hatçe'nin güzelliği ve nazikliği onu etkiler. Mine ve Hatçe'yi mukayese eder. Sonuç olarak Mine'yi Erkek dişi olarak tanımlar. Hatta duvarda asılı olan levhada Arapça yazılı olan ‘Ölmeden ölünüz.’ ayeti bulunur. Ressam Abid'in atölyesi ile konağı karşılaştırır. Atölye ona iğrenç gelir.

Askerlik yaparken nöbeti sırasında dolaşırken camiye girer. Bir askerin okuduğu Kur'an ayetlerini dinler. Etkilenir. ‘Ölmeden ölünüz’ ayetini hatırlar. Solcu Mine'nin bu konudaki sözleri gelir aklına. *“Yaşamamanın manasını mı soruyorsun?”*

Sana göre bir cevap vereyim: Her işte ölümü unutmak faaliyetinden başka bir şey değil...'' buna karşılık olarak Naci'de; Evet size göre yaşamak bu, der.

Naci yaşadığı içkili ve yalanlı dolanlı partilerden sıkılır. İntihar düşüncesine kapılır. Bu günlerinde onun en büyük destekçilerinden biri annesi olur. Ayrıca camiden gelen özellikle sabah ezanı onda içsel bir rahatlama sağlar. Bu hayattan vazgeçip yeni bir yaşamın peşine düşer. Önce Belma'dan ayrılır. Ancak bunalımlı günleri devam eder. Bu huzursuzluk hali sırasında zaman zaman annesiyle dertleşir. Ağlama krizlerine girer. Delireceğinden korkar. Bir gece bitişiklerindeki köşkte bir adam Kuran okur. Naci bu sesi duyar. Bazı kelimelerini anladığı bir ayet; *“Allah hiçbir nefse gücünden fazlasını yüklemez.”* (s. 48) onun rahatlamasını sağlar. Annesi ise onun bu mutsuz halinden kurtulup iyileşmesi için onu hocaya götürür. Ama Naci durumunun hocalık olmadığını tasavvufa yönelerek bu vesveseli halinden kurtulabileceğini düşünür. Camileri dolaşarak kendini rehber olabilecek erdiricisini aramaya başlar. Bu sırada bir imamla tanışır.

Annesi, hocadan umduğunu bulamayınca Naci'den methini duyduğu Hatçe'nin köyüne gider. Amacı Hatçe'yi görüp onu oğluyla evlendirmektir. Belki bu evlilik ile oğlunun huzura kavuşabileceğini düşünür.

Mine komünisttir. Zengin bir fabrikatörün kızıdır. Çirkin olarak tanıtılır. Felsefe okumuştur. *“Marks'a saygılı, Lenin'e âşıktır. Erkeklerde sakallı sevmez, ama sakallı papazlara hayrandır.”* (s. 63)

Naci dostu imamın kendisine verdiği kitaplardan okur ve kendi ruh dünyasına göre okuduklarını yorumlar.

Hatçe, Hastanede tedavi süreci devam ederken bir rüya görür. Rüyasını Naci'ye anlatır: *“Rüyamda öbür dünyayı gördüm. Cenneteyim. Erkeğim de sizmişsiniz.”* Bunun üzerine hastanede evlenirler. Hastaneden evine dönen Naci, doçentlik tezine 'Ruhçu ve Maddecî Yönlerden Batı Felsefesi' bir göz gezdirir ve öğrenir. Sobaya atarak yakar. Kısa bir süre sonra Hatçe hastanede ölür.

Hüsmen Ağa da kitaplarını ona hediye eder. Ayrıca ona abdest almayı ve namaz kılmayı öğretir. Naci 28 yıllık hayatında ilk defa abdest alır ve namaz kılar böylece. *“İslam Tasavvufu ve İnsanlığın Beklediği Nizam”* adını verdiği yeni bir tez yazmaya karar verir. Bu arada yeni tezini yazarken Hüsmen Ağa'nın verdiği, ona ilham kaynağı olacak olan kitapları da okumaktadır.

Naci tezi reddedilince o da kitap olarak bastırır. Kitap kısa zamanda meşhur olur. Oldukça fazla satar. Kitabı savunan gazeteler ve dergiler olduğu gibi olumsuz yönde eleştirenler de vardır. Eser, hem Türkiye’de hem de batı ülkelerinde ve Amerika’da beklenenin aksine ciddi bir alaka görmüştür.

Naci, halk tarafından tanınan meşhur birisi olur. Kitapçıda gençlerle sohbet toplantıları yapar. Bu sohbetler; kitap okumak, kadın, temizlik ve İslam gibi toplumsal ve dini meseleler üzerine olur.

Mine meyhanede hem içki içer hem de aşkına karşılık beklediğini Naci’ye söyler. Naci, onu reddeder. Bunun üzerine oradan ayrılarak eve dönmek için Mine’nin arabasına binerler. Mine arabayı denize sürer. Kaza sonrası Mine ölür, Naci ise ağır yaralı olarak kurtulur. Ancak uzun süre komada kalır. Bu durumdayken kâbuslar görür. Naci’nin bunalımlı günleri devam eder. “*Varlık mı, yokluk mu?*” bu ikilem içerisinde sürekli çırpınıp durur. Kurtuluş için namaz kılar ve yazmaya devam eder.

Naci rüyasında Hatçe’yi görür. Kahvede otururken Hüsmen Ağa ona rüyasını anlatır. Naci şaşkınlık içerindedir. Çünkü aynı rüyayı kendisi de görmüştür. Bu rüya sonrasında Hüsmen Ağa ona, camileri gezip kurtarıcını bulmasını söyler. O da bunu yapar. Bir gün caminin birinde imam adlı arkadaşının yanındadır. Meczup lakaplı Hafız yanlarına gelir. Onu oradan alarak Eyüp’te tasavvufun sırlarına hâkim olan erdiricisine götürür. Naci aradığını bulduğunu düşünür. Bu sefer de huzurun verdiği hazla ağlamaya başlar. Kulaklarında şimdi de Hatçe’nin sesi: “*Naci, beni istemiyor musun?*” sorusunu duyar; ancak ona cevaben, “*Hayır Hatçe ben seni yaratana, Allah’ı istiyorum.*” diyerek şüphelerinden kurtulduğunu anlatır.

Aynadaki Yalan romanında İslam’dan uzak yaşayan gençlerle arkadaş olan Naci, yaşadığı olayların etkisiyle arayış içerisine girer. İslam’a yönelmek için çeşitli aşamalardan geçer. Onu hidayete erdiren; yakın çevresiyle çatışması ve değişim içerisine girmesi, yol gösterici biriyle tanışması, komşusu vasıtasıyla Kuran-ı Kerim’den ayetler duyması, kitap yazması ve rüyalarıdır. Bütün bu unsur Üstün İnanç’ın hidayet romanlarında da görülmektedir. Yalnız Değilsiniz’de Serpil, Ayıp Uşakları’nda Füsun, Bir Kimlik Lütfen’de Yahya Bey, Yazıklar Çıkmazı’nda Ali Mahir Bey de Necip Fazıl’ın Aynadaki Yalan romanındaki Naci ile benzer olayları yaşarlar. Bir Kimlik Lütfen’de Yahya Bey, Deniz Feneri adlı rehber edindiği insanın

hayatını anlatan kitap yazar. Ayıp Uşakları'nda Füsün'un gördüğü rüyalar ve rehber edindiği kişi (Ziya Amca), onun İslam'a yönelmesinde etkili olur. *"Üst üste gördüğüm bu rüyalar sağlığım konusunda ciddi olarak düşünmeme yol açtı"* (s. 53). Yazıklar Çımazı'nda, Ali Mahir Bey ve rehber edindiği insan (Hüsnü Dede) aynı rüyayı görür. *"Doktor Bey, ben de seni bu gece üzüm bağında gördüm. Üzüm de istemiştim. Bunu nereden biliyorsun? Dedi Hüsnü Dede"* (s. 87). Yalnız Değilsiniz'de, rehber insan (Mürteza Bey), rüyalar ve Kuran-ı Kerim'den ayetler vardır. *"Size Kuran-ı Kerim'in şifa ayetlerinden okuyayım?"* (s. 27), *"İşte o genç senin kismetindir kızım. Rüyam bu kadardır"* (s. 190). Yağmur Kanla Başladı romanında meczup vardır.

Arayış içerisinde giren kahramanlar değişimini sağlayan kişilerle tesadüfen karşılaşır. Onların sözlerinden ve yaşam şekillerinden etkilenirler. Aynadaki Yalan romanındaki ana kahraman Naci, askerlik görevini yaparken, bir görev nedeniyle gittiği köyde Hüsmen Ağa ve onun torunu Hatçe'yi tanır. Hüsmen Ağa'nın evinde duvarda asılı levha vardır. Üzerinde ise *'ölmeden ölünüz.'* cümlesi yazılıdır. Bu cümle *"Bu Naci'yi ürperti; ruhunun dile getiremediği çözümü getirdi sanki."* (s. 13) ve Hüsmen Ağa'nın mütevazı hayatı onu derinden etkiler. Buna benzer durum Üstün İnanç'ın Yalnız Değilsiniz romanında da görülmektedir. Serpil, üniversiteden tanıdığı Abdullah'ın ona söylediği söz *"Hiç ölümü düşünür müsün?"* (s. 9) ve araştırma ödevini yaparken yardım aldığı Mürteza Bey'in evi *"Duvarları dua levhaları ile dolu."* (s. 21) ve onun mütevazı yaşamı *"Yapmacıksız ve gösterişsiz, inceler incesi bir kibarlığı yansıtıyordu davranışları."* (s. 21) onu etkiler.

Arayış içerisinde olan kahramanları etkileyen olaylardan biri de, dini unsurlardır: Ezan, ayetler, hadisler, tasavvuf gibi. Aynadaki Yalan'da Naci içindeki huzursuzluk halini, duyduğu ezan ve Kuran'dan okunan ayet sesiyle hafifletir. *"Uzaktan ezan sesi"* (s. 34). Bitişikteki köşkten Kur'an sesi geliyor. *"Allah hiçbir nefse gücünden fazlasını yüklemes"* (s. 48). Yalnız Değilsiniz'de Serpil; *"Yürürken uzaktan ezan sesi duyulmaya başladı. Ne kadar içli ne kadar ne kadar güzel bir sestir bu. Sanki bu ses; yaşamayı, ölümü, mutluluğu, onuru yansıtıyordu"* (s. 39). Ayıp Uşakları'nda Füsün; *"Camiden gelen sabah ezanı sesini huşu içinde dinliyordum."* (s. 105). Arayış içerisinde olan kahramanlar ilk ibadetlerine namaz kılarak başlarlar. Aynadaki Yalan'da *"Hüsmen Ağa abdest ve namazı en ince noktalarına kadar"*

Naci'ye not ettirdi... 28 yıllık hayatının ilk namazını kılıyor.” (s. 93). Yalnız Değilsiniz’de “Namaz kılmayı öğrendim.” (s. 44). Ayıp Uşakları’nda “Namaza başladığımda zorlanacağıma zannettim.” (s. 116)

Okumak ve yazmak eylemlerini bütün romanlarında kullanır Üstün İnanç. Serpil, Füsun, Mürteza Bey, Semra, Feyza, Gül, Serap, Halit, Hüseyin, Yahya Bey gibi kahramanlar bu özellikleri olan kişilerdir. Okumak ve yazmak; bunalan ve arayış içerisine giren kişiler için bir rahatlama faaliyetidir. Bu eylemler, Aynadaki Yalan’da da görülmektedir. Romanın ana kahramanı Naci üniversitede asistandır. Doçentlik tezi yazar. Tezi üniversite jürisi tarafından kabul edilmeyince o da tezini kitap olarak bastırır. Kısa zamanda kitap (*İslam Tasavvufu ve İnsanlığın Beklediği Nizam*) geniş halk kitleleri tarafından okunur ve beğenilir. “*Kitabı birkaç hafta içinde tükendi. Haydi ikinci baskı.*” (s. 134). Bir Kimlik Lütfen’de Yahya Bey ‘Deniz Feneri’ adlı kitap yazar. “*Basılalı daha üç ay olmadı. Mevcudu kalmamış.*” (s. 185). Ayrıca Naci’nin kitabında geçen konulardan biri de insanlığın beklediği İslam Birliği fikridir. “*İslam birliği ve büyük fikir aksiyonu; kılıçla fatihliğin şartları kaybolmuştur. Şimdi iş keyfiyette gerçeğe erişip kemiyette birleşmek ve insanlığa kapı açmaktadır.*” (s. 116). Müslümanların birlik olması fikri, Ayıp Uşakları’nda gerçekleştiği görülmektedir. “*Bu geniş alanı dolduran İslam milletlerinin tarih sahnesine çıkmak için hazırlandıklarını belirleyen birçok işaret görülüyor: İslam konferansı, İslam birliği gibi...*” (s. 106)

Bazı kahramanların ölüm şekilleri de birbirine benzemektedir. Karşı cinse duyulan hınçtan dolayı kazayı tertip eden kişinin kadın olması da aynıdır. Aynadaki Yalan romanında Mine ve Naci’nin geçirdiği kaza “*Mine’nin yüzü kaya... Sonuna kadar gaza basan ayağı... Otomobille denize uçmuşlar.*” (s. 152). Yazıklar Çıkamazı’nda ise kazayı planlayan kadın kahramanlardan Suzan’dır. “*Suzan’ın suratı asıktı... Araba burun üstü denize yuvarlandı.*” (s. 269)

Ortak noktalardan biri de rüyalarıdır. Bazı kahramanlar aynı rüyayı görürler. Hüsmen Ağa ve Naci’nin rüyaları buna örnektir. Bu durumu birinin diğeriyle rüyasını paylaşmasıyla anlarlar. “*Ben de aynı rüyayı gördüm. Nerede o pınar, Hüsmen Ağa?*” (s. 211). Üstün İnanç’ın romanı Yazıklar Çıkamazı’nda ise Ali Mahir Bey ve şeyhi aynı rüyayı görür. “*Doktor Bey, ben de seni bu gece üzüm bağında gördüm. Üzüm de istemiştin. Bunu nereden biliyorsun?*” (s. 87)

Arayış içerisinde giren ve bu ruh halindeyken psikolojik sıkıntıları olan kişiler iştah kaybı da yaşarlar. Çok ciddi manada kilo kaybederler. Naci; “70 kilodan 50’ye inik ve göz kenarları çizgilerle didik didik” (s. 35). Ayıp Uşakları’nda benzer durumu Füsun yaşar. “İştahım da kesilmişti. Boyna kilo kaybediyordum” (s. 96).

Bazı kahramanlar karakter olarak birbirine benzer ve bu benzerlik aynı kelimelerle verilir. Mine ve Füsun, Hüsmen Ağa ve Mürteza Bey, genç yaşta dul kalan ve oğlunun üzerine titreyen anneler buna örnektir. Aynadaki Yalan’da, Mine; “Sol fikirler etrafında erkek edasıyla. İsmi koydu: erkek dişi... O saadetini erkeğine mahkûm olmak yerine hâkim olmakta bulmuş kadın tipinin son modeli...” (s. 24). Ayıp Uşakları’nda Füsun; “Füsun işi iyice azdırdı. Sosyetedeki adı vampire çıkmıştı. Güya böyle yaparak kadınların intikamını alıyormuş” (s. 45). Aynadaki Yalan’da, Hüsmen Ağa kitaplarını Naci’ye hediye eder. “Kitaplarımı sana hediye ediyorum” (s. 92). Ayıp Uşakları’nda Mürteza Bey; “Mürteza Amca’nın bana vasiyet ettiği kütüphaneyi teslim almak için hazırdım” (s. 103). Aynadaki Yalan’da genç yaşta dul kalan anne; tek çocuğu olan oğlu Naci’ye çok değer vermektedir. Onun üzülmelerini ve yanlışlıklar yapmasını engellemeye çalışır. Bunu hem davranışları hem de duaları vasıtasıyla yapar. Aynı durumu Üstün İnanç’ın diğer romanlarında da görmek mümkündür. İnsanlar Böyledir ve Bir Kimlik Lütfen’deki anneler de genç yaşta dul kalmışlardır. Onlar da tek çocuğa sahiptirler. O çocuk da erkektir. Bu anneler de çocuklarının mutlu bir yaşam sürdürmeleri için çabalamaktadırlar. Bu çaba neticesinde çocuklarının mutluluklarına vesile olurlar. Burada şunu ifade etmek gerekir ki Necip Fazıl Kısakürek’in annesi de genç yaşta dul kalmıştır ve tek çocuğa sahiptir. O da erkektir.

Bazı ifadelerin aynen kullanılması da başka bir benzerlik olarak söylenebilir. Yalnız Değilsiniz’de “Kâinatın efendisinin mübarek hadislerini hatırladım: Allah’a itaat etmeyene itaat edilmez”(s. 171). O ve Ben’de “Allah’a itaat etmeyene itaat edilmez” (s. 223) aynı hadis kullanılır. Yalnız Değilsiniz’de, “İyi insanlar iyi atlara bindiler, gittiler” (s. 119). Aynadaki Yalan’da, “Senin anlayacağın, iyi insanlar iyi atlara bindiler, gittiler” (s. 54).

Ortak noktalardan bir diğeri ise; kitap okuyan, ilmi manada kendini yetiştiren ve kitap yazan kahramanların toplumsal meseleler üzerine fikirlerini çevreleriyle paylaşmalarıdır. Paylaşılan konuların içeriğinde de aralarında benzerlik vardır. Bu

ortak konulardan biri de “kadın”dır. Aynadaki Yalan’da tez yazan Naci bir toplantı esnasında kendisine yöneltilen; “kadın, bir çuval içine girip evinin zindanında çürümeye mi bırakılacak?” sorusuna uzun uzun cevap verir. Ayrıca kendisiyle röportaj yapan Amerikalı gazeteci de ona; “Kadın nedir?” diye soru sorar ve Naci de kadını İslamiyet’te kadının konumunu dikkate alarak soruyu cevaplandırır. Bütün bunlara benzer sorular Üstün İnanç’ın Yalnız Değilsiniz romanında da geçer. Her şeyden önce feminist düşünen bazı kadınların kurdukları “Kadınları Uyandırma Derneği” vardır. “*Yemekten sonra kitap okumaya devam ettim. Bir başlık dikkatimi çekti: ‘Kafes Arkasına İtilmiş Kadınların Hayatı’*” (s. 94). Ayıp Uşakları’nda da; Aristo, Eflatun, Hz. Ömer’in kadın hakkındaki fikirleri verilir (s. 214).

Ortak noktalardan biri de; Üstün İnanç’ın roman kahramanlarının yaşam şekli ile Necip Fazıl’ın hayatı arasındaki benzerliklerdir. Kafa Kâğıdı, O ve Ben adlı kitaplarında kendi yaşamından kesitler sunan Necip Fazıl, arayış içerisinde, tasavvufa yönelme, Felsefe bölümünde okuma ve bu vesileyle Fransa’da bulunma, hayatını değiştiren unsurdan birinin de rüyaları olması, Namaz hakkındaki düşünceleri, kitap okumak gibi eylemler içerisinde olduğu görülmektedir. O ve Ben adlı eserinde bunlara örnek parçalar: “*Tasavvufla deri üstü, deri bir satıh planında da olsa ilk temasım başlıyordu*” (s. 42), “*Ben dedim, Felsefe talebesiyim*” (s. 54), “*Paris hayatım, benim de kendi kendimi arayışımın müthiş helezonları ve korkunç girinti çıkıntıları arasında*” (s. 63), “*Hastayken Mısır Çarşısından ot seçmek yerine sahaflardan kitap devşirmeye bakmıştım*” (s. 118), “*Zonguldak’ta bir at kazası geçirdim. Baygınlığımda tek bir rüya veya rüyamsı bir şey... Büyükbabam ve Abdülhamit... Büyükbabam eliyle gel, gel diyor. Abdülhamit ise hayır, efendim onun cemiyette yapacak daha çok işi var, diyor*” (s. 143).

Necip Fazıl’ın, **Ulu Hakan İkinci Abdülhamit Han** adlı kitabı ile Üstün İnanç’ın romanları arasında da pek çok benzerlik görülmektedir. Romanlarında Abdülhamit üzerinde fazla duran Üstün İnanç, bu özelliği ile Necip Fazıl’ın etkisinde olduğu söylenebilir.

Üstün İnanç; Necip Fazıl’ın Ulu Hakan adlı biyografi kitabında yer alan pek çok tarihi olaylar ve tarihi şahsiyetler, onun eserlerinde de geçmektedir. Bunlar şu şekilde ifade edilebilir.

a) II. Abdülhamit ile ilgili benzer cümleler

Üstün İnanç'ın romanlarında Sultan Abdülhamit ve döneminde yaşananlar, bu yaşanmışlıkların ilerleyen zamanlarda sosyal hayatlara yansımaları üç eserde dikkate değer bir biçimde işlenmiştir. Necip Fazıl Kısakürek'in Ulu Hakan eserinde geçen kişiler, olaylar ve mekanlar ile bu romanlarındaki unsurlar arasında benzerlikler görülmektedir.

“Düşünün ki onun bu sadeliği, yani eşsiz fazileti, düşmanlarında hemen şu teşhisi koydurtuyor: hasis padişah, pinti Hamit” (Kısakürek, 2015: 31). Makedonya Gamzesi'nde Üstün İnanç, buna benzer bir cümle kullanır. *“Tutumlu olmasını çekemedikleri için de ona “Pinti Hamid” demeye başlamışlardı”* (s. 148).

“Sevdiği bir kuşla saatlerce halleşir, vakit geçirirmiş. Yılan, timsah, kartal, maymun gibi doldurulmuş hayvanlara da merakı varmış... Nadir, garip silahlardan koleksiyonu keyfindede... Marangozluğa, oymacılığa, tahta üzerindeki heykeltıraşlığa merakı, başlıca zevk farikası olarak herkesçe bilinir” (Kısakürek, 2015: 32). Makedonya Gamzesi'nde, *“Başlıca zevki marangozluk, oymacılık ve tahta üzerine kabartmacılıktı. Kuş sevgisi on da pek ziyadeydi. Bir zevki de doldurulmuş hayvan derilerini muhafaza etmekte. Bir boa yılanı ile timsah, kartal ve atmaca kabul salonunun mutena bir yerinde dururdu”* (s. 151).

“Hüseyin Cahit Yalçın gelmektedir. Bir vakitler jurnalciliğe kadar, Abdülhamit'e yaranacağı farzıyla yapmadığı dalkavukluk yapmayan ve tıpkı Tevfik Fikret gibi.” (Kısakürek, 2015: s. 182). Makedonya Gamzesi'nde, *“Tahta çıktığımızda Servet-i Fünûn'da culusnameler yazan Fikret Efendi siz değil miydiniz? Ne mizaç”* (s. 144).

“Şişli'de Hamidiye Etfal Hastanesi onun eserlerindedir.” (Kısakürek, 2015: s. 166). Makedonya Gamzesi'nde, *“Bunun yanında Şişli Etfal Hastanesi başta olmak üzere pek çok tesis de o paracıklar sayesinde meydana gelmişti”* (s. 150).

“Kağıthanedeki Hamidiye Suyu onun eseridir...” (Kısakürek, 2015: 266). Üstün İnanç Yazıklar Çıkmazı'nda Hamidiye Suyundan övgüyle bahseder. *“Kendisini bildi bileli bu konağın musluklarından Hamidiye akardı. Çünkü Sultan Abdülhamit'in bağışydı”* (s. 125).

“Yahudiler Kudüs'e mukabil Duyunu Umumiye silmek teklifinden başka Sultanın servetine mükemmel bir servet takdimine hazır olduklarını bildirmişler ve şu

cevabı almışlardır: dünyanın bütün devletleri ayağıma gelse de bütün hazinelerini kucağıma dökse, size siyonistlik adına Kudüs'ten bir parça yer bile vermem.” (Kısakürek, 2015: 326). Aynı olay, Üstün İnanç'ın Makedonya Gamzesi romanında geçer. “Bir vakit Alman Yahudisi Theodor Hertz, Abdulhamid'in huzuruna çıkarak şu talepte bulunmuştu: - padişah Hazretleri! Filistin topraklarını on milyon altına satın almak isteriz? Bu miktar tensibinize göre değiştirilebilir. Yanında da devletinizin Duyûn-ı Umûmiye borçlarının hepsini sildiririz! -Kanla alındı, verilirse de kanla verilir!” (s. 145).

“Abdülhamit, çok alaka çekici bir aşk vakıasına sahip gösteriliyor. Flora Kordiyeye isimli Belçikalı bir kız. Bu kız Beyoğlu'nda bir moda mağazasını idare etmekte... Şehzade Abdülhamit eldivenlerini hep oradan alıyor.” (Kısakürek, 2015: 333). Makedonya Gamzesi'nde; “Şehzadelik günlerinde: Pera'da çok lüks bir giyim mağazası vardı. Şehzadeler ve büyük devlet adamları, sefirler vs. alışverişlerini burada yapardı. Kendisi de eldivenlerini o mağazadan alırdı. Gide gele o mağazada tezgâhtarlık yapan Belçikalı Flora ile tanışmış, aralarında gönül bağı kurulmuştu. Kendisi, Flora'yı Sultanlık yolu görülünce Flora'yı serbest bırakmış, ihtiyacını karşılamış, istediği ne varsa yerine getireceğini söylemişti. Şimdiki Fransızcasını da Flora'ya borçluydu. Hayatında yaşadığı ilk sadakat ve aşk buydu” (s. 149).

b) Makedonya meselesi ile ilgili benzerlikler

Necip Fazıl da Üstün İnanç da eserlerinde Makedonya geniş yer tutar. Necip Fazıl, Ulu Hakan adlı kitabında Osmanlının son dönemlerinde yaşanan olayların cereyan ettiği yerlerden biri olarak Makedonya'dan oldukça fazla söz eder. Onu takip eden Üstün İnanç da son iki romanında da (Makedonya Gamzesi ve Yağmur Kanla Başladı) mekân olarak İstanbul ve Balkanları kullanır. Balkanlardan ise daha çok Makedonya'dan bahseder.

“Suyun öte tarafı... Orada Makedonya...” (Kısakürek, 2015: 391)

Fakat 1895 yılında zuhur eden teğmen Boris Sarafof isimli subay işi birden bire şiddete çevirdi. Bazı kasabaları işgal etmeye kadar vardı. Kısa zamanda bütün komitaların gözbebeği oldu (Kısakürek, 2015: 397). Üstün İnanç'ın Makedonya Gamzesi'nde yer alan kahramanlardan biri de Boris Sarafof'tur.

Merkez olarak Selanik’i seçtiler ve sahalarını Makedonya’da, Selanik, Manastır, Üsküp, Siroz, Ustrumca, Drama ve Edirne ihtilal mntıklarına ayırdılar. (Kısakürek, 2015: s. 398). Bu mekânlar Üstün İnanç’ın Makedonya Gamzesi’nde de geçmektedir.

“O tarihten sonraki yıllarda Makedonya Komitalarının daha ziyade birbirlerine karşı hareketi kızıştı. Makedonya kan ve ateş çanağı...” (Kısakürek, 2015: 399).

Necip Fazıl, Makedonya ile ilgili son olarak şu cümleleri kullanır: *“Milli ruhumuzu çürütme davasının bahçesi ve kapısı olarak Makedonya üzerinde durduk”* (Kısakürek, 2015: 423).

İttihatçılar; maddi ve manevi komitacılık dersini emperyalizma ve Yahudi ajanlarının tuttuğu hürriyet oltası peşinde kendi öz vatandaşlarına karşı tatbiki kalkışmışlardır. Asıl tanınması, bilinmesi ve ona göre tarih muhasebesine girişilmesi gereken Makedonya budur (Ulu Hakan, 2015: 425). Üstün İnanç da romanlarında İttihatçıların; Almanların ve Yahudilerin etkisinde kaldıklarını ortaya koyarak ülkenin geleceğine olumsuz yön verdiklerini anlatır. *“31 Mart’ı İngilizlerle bizimkiler tertip etti. Lakin İngiltere’nin hevesi kursağında kalacak? - Nasıl? - Almanlar, Enver’e yol verecek ve bütün kuvveti elinde toplamasına imkân tanyacaklar”* (s. 185).

c) İttihat ve Terakki, alaylı ve mektepli meselesi ile ilgili benzerlikler

Ulu Hakan eserinde geçen İttihatçıların faaliyetleri ve alaylı-mektepli çatışmaları ile Üstün İnanç’ın Makedonya Gamzesi ve Yağmur Kanla Başladı romanlarında bu olaylar arasında bir benzerlik vardır.

“Mektepli misin, alaylı mısın?” (Kısakürek, 2015: 537). Makedonya Gamzesi’nde ise; *“Alaylılar, neferleri mekteplilerin aleyhine kışkırtıyor azizim!”* (s. 78).

“Enver, Talat Paşa’ya: Başımıza ne geldiyse bu adama yaptıklarımızdan geldi ve daha ne gelecekse o yüzden gelecek.” (Kısakürek, 2015: 629). Üstün İnanç’ın Yağmur Kanla Başladı romanında buradaki cümleye benzer cümle kullanılmıştır. *“Sultan Abdülhamit’e yaptıklarımın gayet pişmanım. Yalnız ben pişman değilim. Talat’ın da gayet pişman olduğunu biliyorum.”* (s. 137)

d) Kahraman isimlerinin benzerlikleri

Bunların dışında Necip Fazıl Kısakürek'in Aynadaki Yalan ve Kafa Kâğıdı adlı kitaplarında geçen isimlerin bazıları; Üstün İnanç'ın romanlarında da geçmektedir. Naci (s. 8), Mine (s. 8), Yunus Emre (Şiirlerinden örnekler verilir.) (s. 99), Kafa Kâğıdında Mediha (s. 48), Tarık (s. 107) gibi. Üstün inanç da İnsanlar Böyledir'de Naci, Yalnız Değilsiniz'de Mine ve Tarık, Yazıklar Çıkmazı'nda Mediha gibi isimleri kahramanlarının isimleri olarak kullanmıştır. Ayrıca Yalnız Değilsiniz'de Yunus Emre'den de söz etmektedir.

e) Gazeteci Hüseyin Cahit ile ilgili benzerlikler

Gazeteci Hüseyin Cahit ile ilgili anlatılan olaylarda da benzerlikler vardır.

“O sırada asker, parçalayıp öldürmek üzere iki kişiyi aramaktadır. Meclisi Mebusan Reisi Ahmet Rıza ve muharrir Hüseyin Cahit... Bunların dinsizliği ve İslam düşmanlığı aşikârdır. Fakat kim bilir hangi köşeye çekilmiş olan bu adamları bulamıyorlar ve onların yerine, bunlara benzeyen iki kişiyi öldürüyorlar” (Kısakürek, 2015: 532). Makedonya Gamzesi'nde bu olay şu şekilde anlatılır. *“Bir kısmı hâlâ Meclis-i Mebusan binasının önündeydi. Oralarda harıl harıl dinsizliği bilinen Meclis-i Mebusan Reisi Ahmet Rıza ile “Şeriat Düşmanı” Hüseyin Cahit'i arıyorlardı... Hoca Rasim'in kıskırtmasıyla katledilen adam Lazkiye mebusu Emir Arslan Bey'di! Bütün talihsizliği Hüseyin Cahit'e tıpatıp denecek kadar benzemesiydi...”* (s. 181).

f) Gazeteci Hasan Fehmi'nin öldürülme olayı

Benzer olaylardan biri de Gazeteci Hasan Fehmi'nin öldürülme olayıdır.

“O sıralarda Serbesti isimli gazetenin başmuharriri Hasan Fehmi'yi Galata köprüsü üzerinde İttihatçılar vurup öldürüyor” (Kısakürek, 2015: 525). Makedonya Gamzesi'nde bu olay; *“Akşam “serbesti” ceridesi muharriri Hasan Fehmi köprü üzerinde vurularak öldürülmüş ...”* (s. 154) şeklinde anlatılır.

h) August Comte ile ilgili benzer cümleler kullanmışlardır.

“Ahmet Rıza Paris'te tahsildeyken Agust Comte'nin mesleğini kabul eder. İstanbul'a gelir, o mesleği orada tamime çalışır. Esasen bizim dinimize mugayir olduğundan, birçok taraftan hakaret görür” (Kısakürek, 2015: 447). *“Ahmet*

Rıza'nın Agust Comte'den devşirilme pozitivizm felsefesine karşılık...” (Kısakürek, 2015: 452). Üstün İnanç'ın Makedonya Gamzesi; *“Koca Osmanlı mülkünde Auguste Comte hayranlığı kasırga gibi eserken, her şeyi maddede aramak ve öyle izah etmek “terakkiperverlik” sayılırken...”* (s. 48).

g) Namaz konusunda benzer düşünceler

Necip Fazıl 'O ve Ben' adlı eserinde; *“Namaz, aman namaz; mutlaka namaz. Nerede ve ne şart altında olursa olsun mutlaka namaz.”* (s. 158) diyerek namaza verdiği önemi dile getirir. Üstün İnanç Yazıklar Çıkmazı'nda bu cümleye benzer cümleler kullanır: *“Denizdeyken dalgaların üstünde; havadaysan bulutların üstünde mutlaka namazını kıl”* (s. 85).

1) Bazı kahramanların karakter ve hayat anlayışı olarak birbirlerine benzedikleri görülür.

Necip Fazıl'ın Aynadaki Yalan romanı ana kahramanlarından Mine ile Ayıp Uşakları'ndaki Füsün'un yaşamları arasında benzerlikler de vardır. Mine; İslam'a aykırı yaşar. İçki içer, yarı çıplak halde resimlerini çizdirir, solcudur, zengin bir ailesi vardır, evlenmek istemez, erkek dişi diye lakap takılır ve felsefe okumuştur. Füsün da felsefe okumuştur, evlenmek istemez, vampir diye lakap takılır, içki içer, zengin bir ailesi vardır. Ancak Füsün tanıştığı insanların tesirinde kalarak İslam'a yönelirken, Mine aynı yaşamına devam ederken bir kaza sonucu ölür.

Ayıp Uşakları ve Yazıklar Çıkmazı romanlarında olayların akışına göre Abdülhamit'in faaliyetlerine atıflarda bulunur.

Onun son iki romanı olan ve 1908-1914 yılları arasında yaşanan 31 Mart Olayı neticesinde Abdülhamit'in tahttan indirilmesi ve İttihatçıların yönetimini anlattığı Makedonya Gamzesi ve Yağmur Kanla Başladı ise konu olarak Necip Fazıl'ın İkinci Abdülhamit Han adlı tiyatro oyunuyla benzemektedir. Ona karşı suikast girişimleri ve Alman Yahudi'sinin ondan Filistin'de para karşılığında toprak istemesi olayı benzer olaylardır.

3.1.2. Roman Kahramanları

Romanlarda olaylar ve olaylara bağlı olarak davranışların niteliği ön plandadır. Olumlu düşünen, yardımsever ve dürüst davranan kahramanları huzurlu ve

birbiriyle tanışıp anlaşılan kahramanlar olarak tanıtılırken; kötü düşünen ve kötülük yapan kahramanlar da olumsuz bir şekilde tasvir ve tahlil edilir.

Üstün İnanç romanlarında, güzel düşünen ve güzel yaşayan kahramanları hep ön planda tutar. Onları bu niteliklerinden dolayı başarılı, mutlu ve huzurlu gösterir. Bu niteliklerin tersini yapanlar ise davranışlarından dolayı çevreleri tarafından dışlanan kahramanlardır. Bu yüzden psikolojik sorunlar yaşarlar ve bağımlılık yapan içki ve kumar gibi zararlı alışkanlıklar edinerek daha sonra dönüşü olmayacak olan yanlış davranışlar sergilerler. Sonunda da ölürlür.

Yazarın yedi romanında ortak temalardan biri kahramanların düşünce ve davranışları dolayısıyla aralarında yaşanan çatışmadır. Kahramanları, iyiler ve kötüler olmak üzere iki gruba ayırır. İyiler genellikle kazanan taraf olurken, kötüler eğer pişmanlık duyup kötü davranışlarından vazgeçmezlerse, daima kaybeden taraf konumundadırlar. İyi olan kahramanlar vasıtasıyla doğruluk, çalışkanlık, vefa, huzur ve kazanmak gibi kavramlar; kötü olan kahramanlar vasıtasıyla kötülük, yalan, huzursuzluk ve kaybetmek gibi kavramlar verilmektedir. Yalnız *Değilsiniz*'de Mürteza Bey, *İnsanlar Böyledir*'de Döne Ana, *Ayıp Uşakları*'nda Füsün, *Makedonya Gamzesi* ve *Yağmur Kanla Başladı*'da Fehmi, *Bir Kimlik Lütfen*'de Şemsi yaşamlarının farklı dönemlerinde zaman zaman istenmeyen davranışlar sergileseler de bir zaman sonra doğruluğu kendilerine rehber edinmeleri, onları huzurlu ve mutlu kişiler haline getirir. *Yazıklar Çıkamazı*'nda Mediha, Kenan, Suzan, Zalim Rüştü, Şükrü gibi kahramanlar; tarihine, geleneklerine ve toplumsal ahlak kurallarına aykırı davranışlar ve söylemler sergiledikleri için, hatalarını hayatlarını kaybederek öderler. Onların söylemleri, eylemleri ve sonları ile ahlaksızlık yapanların, başkasının hakkını gözetmeyenlerin, bencil olanların, hırsızlık yapanların düştüğü gülünç durumları ve korkunç sonları aktarılmaktadır. (Şükrü'nün ölümü) "*Polisler korkunç bir manzara görmüş olmanın dehşetiyle başlarını çevirdiler. Ölüünün ağzı yamulmuş, dili köpükler içinde dışarı sarkmıştı*" (s. 9). (Kenan'ın ölümü) "*Araba ipinden koparılmış gibi kaykıldı. Sonra burun üstü denize yuvarlandı. Kızları Billur hem anasız hem de babasızdı artık.*" (s. 269). (Mediha'nın ölümü) "*Ali Mahir Bey Sizi kanun namına tevkif ediyorum! Karınız Mediha'yı öldürmekten sanıksınız!*" (s. 268). Romandan alınan cümlelerden anlaşılacağı gibi Şükrü, Kenan ve Mediha kötülüklerinin cezası olarak hayatlarını kaybederler.

Romanlarında ortak temalardan biri de dine ve tasavvufi fikirlere yakınlık duyan kişilerin yakınlaşmasıdır.

Yalnız Değilsiniz’ de; Gülsen ve Serpil’in yakınlaşması aynı düşünceye sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. *“Abdullah’ın sözlüsü Gülsen ile tanıştım. Başlı örtülü, sırtında pardösüsü, ayaklarında da kalın çorapları vardı. Orta boylu güzel bir kızdı. Kısa zamanda, kırk yıllık arkadaş gibi kaynaştık. Gülsen’in ablası da eczacı”* (s. 27).

Yazıklar Çıkmazı’nda; Feyza, Hatice ve Semra çok iyi dostluk kurup birbirlerini anlarken, Şükrü onların tam zıddı bir karaktere sahip olduğu için iyi bir şekilde tasvir edilmez.

3.1.3. Arayış, Rüyalarda ve Dini Unsurlar

Romanlardaki kahramanlar yaşam şekilleriyle ilişkili olarak huzurlu ve huzursuz olanlar olarak sınıflandırılabilir. Huzursuz insanlar; dini inançlarında zafiyet olmasından dolayı hayatlarının bir döneminde bunalıma girerler. Ancak daha sonra İslam’ı yaşama fikrine sahip olarak psikolojik bunalımlarından kurtulurlar. Yalnız Değilsiniz’de Serpil ve annesi, Tülin Hemşire; Ayıp Uşakları’nda ise Füsün arayış içerisinde olup İslam’a yönelen kişilerdir. Ancak böyle bir değişime girmeyen bazı kahramanların bunalımları artmakta ve kendilerini içki, kumar, kadın, uyuşturucu gibi insan hayatını mahveden kötülöklere kaptırarak mutsuz ve sağlıklısız bir yaşam sürdürdükleri görölmektedir.

Tasavvufi bir yaşantı içerisinde olan kahramanların; bağılı oldukları, kendilerini yönlendiren önder ve rehber özelliğı taşıyan önemli insanlar bulunmaktadır. Romanlarında bunalım yaşayan ve arayış içerisinde giren kişiler kendilerini bu önder özelliğı taşıyan insanlara yaklaştıkları zaman mutlu ve huzurlu hissederler. Hatalı davranışlardan, yanlış yapmaktan ve başkalarına zarar vermekten kurtulurlar. Yalnız Değilsiniz’de Mürteza Bey, Ayıp Uşakları’nda Mürteza Bey ve Ziya Amca, Yazıklar Çıkmazı’nda Hüsnü Dede, İnsanlar Böyledir’de Fadime Ana, Bir Kimlik Lütfen’de Şemsi Edincikli, Makedonya Gamzesi’nde, Yağmur Kanla Başladı’da Postnişin Efendi insanlara rehberlik eden kahramanlardır.

Yazarın romanlarında rüyalar geniş yer tutar. Rüyalar, kahramanların yaşantısına olumlu yönde etki eder ve rüyalar genellikle gerçekleşir. Rüyaları gören

kişiler ya ana kahraman ya da romanda diğer kahramanların rehber edindiği kişilerdir. Yalnız Değilsiniz’de “*Hatice Teyze, anneannem için üç hatim tamamlamış. Çok güzel bir rüya görmüş*” (s. 120). Ayıp Uşakları’nda Füsün, “*O gece karmakarışık rüyalar gördüm*” (s. 39). Yazıklar Çıkmazı’nda Ali Mahir Bey, “*Mahir Bey bir rüya görmüştü. Yemyeşil üzüm bahçesinde dolaşıyordum*” (s. 86).

Yazar romanlarında dini kavramları da oldukça fazla kullanır. İslamiyet, Kuran-ı Kerim, ayet, hadis, namaz, dua, tespih, yeşil renk, dergâh, şeyh gibi dini kavramlar kullanılır.

Yalnız Değilsiniz’de “*Her şey Hakk’a döner. Ayet*” (s. 260) ayetini ve “*Kâinatın efendisinin mübarek hadislerini hatırladım: Allah’a itaat etmeyene itaat edilmez.*” (s. 171) hadisini kullanılır.

Ayıp Uşakları’nda; Ziya Amca yaşantısıyla ve fikirleriyle din ve tasavvufa ait özellikleri taşımaktadırlar. “*Ziya Amcanın Kuran-ı Kerim’i, seccadesi, tespihi, rahlesi ve neyi öyle güzel bir manzara sergiliyordu ki*” (s. 95).

Yazıklar Çıkmazı’nda; konakta yetişen Hatice, Feyza’ya yazdığı mektupta dini yaşantısıyla ilgili şu bilgiyi verir. “*Kur’an- Kerim’i hıfzettim*” (s. 122).

Bir Kimlik Lütfen’de; Şemsi Edincikli yaşantısıyla ve fikirleriyle din ve tasavvufa ait yakınlığını ortaya koyar. “*Hele kibleye serilmiş halı seccadeyle, sedef kakmalı rahle üzerinde Kuran-ı Kerim’i görünce Yahya Bey şaşkınlık ve sevinç içinde bocalamıştı*” (s. 152).

Makedonya Gamzesi’nde; “*Çünkü tekkenin başında Muhammed Nûru’l-Arabi isimli büyük bir din adamı vardı. Hepsi de beş vakit namazlarını kılıyordu...*” (s. 22) bazı insanların benimsediği ve toplanarak zikir yaptığı tekke vardır.

Yağmur Kanla Başladı’da; Serdar ney eğitimi aldıktan sonra yaşadıkları dini unsurlara örnek olarak verilebilir. “*Serdar; bir gün ‘bestenigâr’ taksim yaparken kendinden geçtiği sırada gözü yanı başındaki iğneye ilişmişti. Hayret! Dimdik duruyordu iğne*” (s. 135).

3.1.4. İkinci Abdülhamit, Tarihi ve Edebi Şahsiyetler

Üstün İnanç; İkinci Meşrutiyet ile 1914 yılları arasını anlattığı Makedonya Gamzesi ve Yağmur Kanla Başladı romanlarının dışındaki romanlarında da İkinci

Abdülhamit'ten bahseder. Onun padişahlık dönemine ve çalışmalarına göndermelerde bulunur.

Ayıp Uşakları'nda; iyi bir kahraman olarak tanıtılan Ziya Amca kendini Füsün'a tanıtırken İkinci Abdülhamit'ten de bahseder. “*Abdülhamit'in paşasının oğlu olacaksın da sana iş verecekler! Hademeliği bile çok görürlerdi*” (s. 78). Aslında çevresindeki yoksullara daima yardımcı olan ve dinini yaşamaya çalışan birisidir Ziya Amca. Bu yönüyle anlatıcı tarafından yüceltilir. Ancak dönemin yöneticileri tarafından İkinci Abdülhamit'le bağlantısı olduğu için dışlanır.

Yazıklar Çıkmazı'nda; İkinci Abdülhamit zamanında konaklara şebeke suyu verildiğini ve Hamidiye Suyu olarak adlandırıldığı ifade edilmektedir. Hamidiye Suyu ile yapılan yemeklerin tadının, konağa cumhuriyet sonrası bağlanan diğer şebeke suyu ile yapılan yemeklerden daha lezzetli olduğu, yemekleri tadan kahramanlar tarafından söylenir. “*Yemeği Hamidiye suyuyla yapacaksın*” (s. 134). Dönem yöneticilerinin Abdülhamit nefreti onun zamanında yapılanları da ortadan kaldırma girişimleri ile kendini gösterir. “*Sular idaresi, konaklarındaki Hamidiye suyunu keseceğini, terkos bağlatmalarını bildiriyordu. Kendisini bildi bileli bu konağın musluklarından Hamidiye akardı. Abdülhamit'in bağışığıydı... Bu israf ve nankörlük İstanbul'u susuz bırakabilir*” (s. 125).

Makedonya Gamzesi'nde; İkinci Abdülhamit'in son yıllarını anlatılmaktadır. Bu romanda da yazar, İttihatçılar tarafından sevilmediği için ona lakaplar takılır. “*Sonunda adımı 'Pinti Hamit'in jurnalcisi' çıkardılar*” (s. 11).

Yağmur Kanla Başladı'da; Abdülhamit'i tahttan indirenlerin yanlış politikalarından dolayı ülkenin felakete sürüklendiğinden ve bunun için Abdülhamit'i tahttan indirenlerin pişmanlıklarından parçalar vardır. “*Sultan Abdülhamit'e yaptıklarından gayet pişmanım... Talat'ın da gayet pişman olduğunu biliyorum*” (s. 137).

Eserlerinde tarihi şahsiyetlerden ve edebiyatçılardan da ya kahraman olarak ya da eserini ve ismini kullanarak bahseder. Aristo, Eflatun, Hz. Ömer, İkinci Abdülhamit, sadrazamlar, Enver ve Talat Paşalar, Mustafa Kemal, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Tevfik Fikret, Mehmet Akif Ersoy, Ahmet Mithat Efendi, Hüseyin Cahit, Neyzen Tevfik, Niyazi Berkes, Fuat Köprülü, Derviş

Vahdeti, Ernest Lavisse, İslam lideri, padişah, asker, edebiyatçı ve yazarları ya kahraman olarak kullanır ya da düşüncelerinden parçalar sunar.

Yalnız Değilsiniz'de; ülkemizin önemli yazarlarının düşüncelerine yer verir. “*Profesör Niyazi Berkes ‘Türkiye’de Çağdaşlaşma’ isimli önemli eserinde matbaanın kurulmasında ulemanın müspet tavrını, Şeyhülislamın hemen fetva vermesini...*” (s. 225). Aynı romanda “*Fuat Köprülü ‘Edebiyat Araştırmaları’ adlı eserinde...*” (s. 226) diyerek Niyazi Berkes, Fuat Köprülü'den ve eserlerinden bahseder.

Ayıp Uşakları'nda; toplumların kadınlara bakışlarını Aristo ve Eflatun gibi önemli düşünürlerinin cümleleriyle örneklendirir. “*Eflatun: kadın orta malı elden ele gezmeli diyor. Aristo: kadın yaratılıştaki yarı kalmış bir erkektir deyip geçiyor. Çinliler de ise kadın insan sayılmaz ona isim bile takılmazdı*” (s. 214).

Yazıklar Çıkmazı'nda; 6-7 Eylül 1955 Kıbrıs olayları sırasında, olayları bastırmakla görevli dönemin Örfi idare Komutanı Nurettin Aknoz Paşa da eserde kullanılır. “*Örfi idare komutanı Nurettin Aknoz Paşaydı*” (s.180).

Kahramanlar düşüncelerini desteklemek için edebiyatçıların isimlerini ve eserlerini kullanırlar.

Yazıklar Çıkmazı'nda; Semra, edebiyatçılar hakkında düşüncelerini şu şekilde ifade eder. “*Peyami Safa ve Kemal Tahir’inkiler dışında roman diye ortaya çıkarılan ne varsa bizi anlatmıyor. Hep kendime sormuşumdur: Reşat Nuri'nin her hikâyesine bir yobaz hoca tipi yerleştirmesi bilgisizliğinden mi yoksa İslam düşmanlığından mı? Bilmek çok zordur*” (s. 208).

Makedonya Gamzesi ve onun devamı olan Yağmur Kanla Başladı romanlarında tarihi şahsiyetler bulunmaktadır. “*Daha bacak kadarken Selanikli Udi Teyfik Bey'in meşklerine iştirak ederek anendeliğini yapmışumdur, dedi M. Kemal... Bu sırada pastaneye çarşafı bir kadın girdi... Halide Edip ve Rıza Teyfik; Doktor Rıza'ya döndü.*” (s. 91).

3.1.5. Tesadüfler ve Değişim unsuru

Üstün İnanç'ın romanlarında kahramanların düşünce dünyasının şekillenmesinde ve değişiminde tesadüfler önemli yer tutar.

Yalnız Değilsiniz’de; Serpil’in yaşadığı hayatın anlamsız olduğunu düşünmesi ve İslam’a yönelmesinde tesadüfler ön plandadır. Abdullah’la aynı bölümde okumaları ve halk ilaçları hakkında bilgi toplarken Mürteza Bey’le tanışması tamamen tesadüf sonucu olur. Abdullah ona ölümü hatırlatır ve onu düşünmeye zorlar. Serpil’le Abdullah arasında konuşma şu şekilde verilir: *“Arkadaşlarımın çoğu basit tiplerdi. O sırada Abdullah isimli biri aramıza katıldı. Kimi ona molla kimi hoca diyordu. O, bir gün bana: Hiç ölümü düşünür müsün? diye sordu”* (s. 11). Araştırma ödevi olan ilaçlarla bilgi toplama çalışmaları, onun, Mürteza Bey’le tanışmasını sağlar. Mürteza Bey, mütevazı hayatıyla onu etkiler. Bundan sonra Serpil’in değişimi başlar. Serpil’le ilgili bir başka tesadüf ise evliliğidir. Hastanede tedavi süreci devam ettiği sırada tanıdığı, doktorla evlenir. *“Hatice Anne, anneme gelerek beni Dr. İlhami için resmen istemişti”* (s. 285).

Ayıp Uşakları’nda tesadüfler oldukça fazladır. Yaşanan bu tesadüflerin etkisiyle feminist düşünen, İslam’a ve İslam’ı yaşayanlara nefretle bakan Füsün’da önemli değişiklikler olur. Hırçın, kendini beğenmiş ve söz dinlemeyen Füsün’un yerini; daha sakin, mütevazı ve anlayışlı bir Füsün alır. Füsün’un karşılaştığı tesadüflerle değişmesine etki eden dört tane ana faktör vardır. Bunlar; Mürteza Bey, Cabbar, Ziya Amca ile olan ilişkileri ve rüyalarıdır. Anlatıcı, bu tesadüfleri Füsün aracılığıyla şu şekilde anlatır. *“Hayat hep böyle tesadüflerle mi doluydu?”* (s. 102).

Yazıklar Çıkmazı’nda; Feyza’nın bazı davranışlarını tesadüfen gören babası Ali Mahir Bey, onu uyarır. Bu uyarılardan sonra, Feyza da o yöndeki davranışlarını tekrarlamamaya özen gösterir. *“Feyza insanlardan şüphe ettiği için aldığı para üstünü dört defa sayardı. Bunu babasının yanında da yapınca sitemi yiyiverdi: Geri alınan parayı tekrar tekrar saymak büyük ayıptır!”* (s. 149).

Bir Kimlik Lütfen’de ana kahramanlardan Hüseyin’in, sevdiği kız Serap’la karşılaşması tesadüfen olur. İşyerine gidip gelirken servis minibüsünde görür. Daha sonra ona iyi görünmek ve onu kendine âşık etmek için davranışlarını değiştirme yoluna gider. Önceleri meyhane ve içki alışkanlığı varken sonradan bunları bırakır ve namaza başlar. *“Rabia fabrikaya gider gitmez Hüseyin’i bul ve şunu söyle: Benimle evlenmek istiyorsa benim gibi olsun. Onu, Hüseyin’den ayıracak tek şey vardı: inanç farkı”* (s. 160). *“Hüseyin adadan dönmüştü. Artık eski Hüseyin değildi. Daha eve*

girer girmez anasına 'seccade nerede' diye sormuştu. Beş vakit namaza başlamıştı. Döne ananın keyfine diyecek yoktu.” (s. 166)

3.1.6. Ahlak, Doğruluk, Sadakat Unsuru ve Teslimiyet

Son dönem yazarlarından olan Üstün İnanç'ın romanlarında doğruluk, erdemli davranışlar, samimiyet ve teslimiyet gibi temalar ele alınmıştır. Doğruluğu ve ahlakı ön planda tutan kahramanlara bu meziyetlerinden dolayı güvenilir, değer verilir, davranışları taklit edilir ve sözleri dinlenilir. Doğru, samimi ve sorumluluk sahibi kişiler üzerine düşeni yaparlar. Sonrasında meydana gelen olaylara “kader” gözüyle bakarlar.

İnsanlar Böyledir'de Naci'ye, kötü ve beğenilmeyen davranışlarından dolayı fabrikada çalışan arkadaşları tarafından “*İspiyoncu ve Sülük Naci*” gibi istenmeyen lakap takılır. Fabrikada çalışanlardan Sefer, kendisine komplo kurarak işten kovulmasına kader gözüyle bakar. İnsan doğru olduktan ve çalışıp ekmeğini helalinden kazandıktan sonra yaşanan olayları kader olarak değerlendirir ve kaderde ne varsa teslim olur. Sefer; “*Bir yere düştüğüm falan yok. Kaderin önüne geçilmez, Biz çalışıp alnımızın terini hak edelim de kısmet ne ise o olur.*” (s. 68) diyerek kadere teslimiyetini ifade eder. Anlatıcı; vatan ve millet sevgisi hissiyatını da sendika temsilcine “*Sendikamızın üyeleri vatan ve millet sevgisini her şeyin üstünde tutarlar.*” (s. 125) şeklinde söyletir.

Ayıp Uşakları'nda hizmetçi kız, kendisine saat hediye etmek isteyen Füsun'un bu güzel davranışına, saati babasından izin almadan kabul edemeyeceğini söyleyerek, başka bir güzel davranışla ona karşılık verir. “*Önce hizmetçi kızın evine giderek saati vermek için babasıyla konuştum*” (s. 130).

Bir Kimlik Lütfen'de doğruluk ve teslimiyet konusunda Hüseyin ve anası arasında şu konuşma geçer. “*Ana, bizim Allah'a teslimiyetimiz tamdır. Acımıza giden kalleşliğin baş tacı olması, dürüstlüğün ise ceza görmesidir. Yoksa Basri Usta her yerde iş bulur. Kızdığımız haksızlıktır. Gayret bizden, takdir Allah'tandır*” (s. 99).

Yazıklar Çıkmazı'nda, bunalan ve kendisine bir çıkış yolu arayan Ali Mahir Bey, kurtuluşu dine sarılmakta ve kadere teslim olmakta bulur. “*Ali Mahir Bey odasında sessizce Kuran-ı Kerim okumaya başlamıştı. Beybabanın bir sözü vardır: Kader bizim içindir; ama bizim elimizde değildir, der. Böyle düşün ve teslim ol*” (s.

244). Gayrimeşru bir ilişkinin sonucu olarak dünyaya gelen Billur, yaptığı hataları anlar. Onun durumu şu şekilde tasvir edilir:

“Zehir gibi kimsesizliğin içine işlediğini hissediyordu. Şükriü Bey ölmüş, hanımefendi zaten kovmuş, mahallede adı fahişeye çıkmıştı... Aptal kafası yüzünden çaresiz kalmıştı. Neyine gerekti güzellik yarışmalarına özenmek! Gece hayatına kapılıp evini terk edince ne iffeti kalmıştı ne namusu. Diskolara takılmak. En yakın arkadaşı Serap’ı uyutup birtakım yalanlarla oyalamamış mıydı?” (s. 13).

Anlatıcı; toplumsal bozukluğu ortaya koyduktan sonra doğruyu veya yanlış seçmede, kişilerin fitratının da önemli olduğunu belirtir. Bu durumu arkadaş olan Billur ve Serap’ı karşılaştırarak anlatır:

“Henüz birkaç günlük bebekken Serap’ı cami avlusuna bırakmışlardı. Ne annesini biliyordu ne babasını... Yetimhanede büyümüş, şefkat denilen nimeti tadamamıştı. Belki de bu yüzden saralı olmuştu. Ya kendisi? Gerçi onun da anne ve babası ölmüştü ama onların yokluklarını kendisine hissettirmemek için çırpınan bir hanımefendisi vardı. Serap, Billur’dan çok çok daha güzel olduğu halde dürüst ve namuslu kalabilmişti. Düşmek gerekse ilkin Serap’ın düşmesi gerekmez miydi? Oysa tam tersi olmuş, Serap değil Billur düşmüştü işte...” (s. 14).

Makedonya Gamzesi’nde; Şahende vasıtasıyla kişinin çevresinin etkisiyle de doğruluktan sapabileceğini ve yapmış olduğu yanlış davranışları zamanla benimseyebileceği anlatılır. Şahende, kocasının makam ve şöhret hırsından dolayı başkalarına peşkeş çekilir. *“Şahende, Kocası Hüsnü tarafından başkalarına ikram edildiğini ağlaya ağlaya anlatmıştı... Başkaları çoklukla ecnebilerdi”* (s. 133). Ancak zamanla Şahende de bu duruma alışır ve teslim olur. Fehmi ile arasında geçen konuşma onun da yaşananlara teslimiyetini ortaya koyar. *“Hanemize mutlaka bekliyoruz Fehmi! Zaten Hüsnü kendisine mahsus meşgalelere fazlasıyla dalmıştır. Ben yalnızlık çekiyorum, anlayabileceğiniz her manada...”* (s. 101).

Yağmur Kanla Başladı’da; Mevlevi olan Hüseyin Efendi aracılığıyla bir Müslümanda olması gereken özelliklerden biri olan doğruluk fikrini anlatırken, Batılılarla Müslümanların bu yönleri karşılaştırılır. *“Bizim garplılardan farkımız sır tutmamızdır. Bunu ortadan kaldırdın mı en iptidai Afrika kabilelerinden farkımız*

kalmaz. Allah sırdır. Neden? Çünkü var oluşun sırdan açığa çıkmasını o tayin eder. Aksi olsaydı kâinat bile olmazdı. Bunu Garplılar pek anlayamaz...” (s. 171)

3.1.7. Kahramanların Kendileriyle ve Çevreleriyle Çatışması

Yalnız Değilsiniz’de; ana kahraman Serpil’in kendisiyle ve çevresiyle çatıştığı zamanlar olur. Özellikle ölüm konusundaki düşünceleri, zihni yönden onu yormaktadır. *“Ölümü Füsün bile düşünüp kendine göre değerlendirebiliyor. Bir ben mi düşünmüyordum, bir ben mi değerlendirmiyordum... Abdullah düşünüyor, değerlendiriyor... Anneannem düşünüyor, değerlendiriyor... Füsün düşünüyor, değerlendiriyor”* (s. 16). Yine romanda Anneanne ve kızları arasında da yaşam tarzları ve algıları arasında uyumsuzluk vardır. Damatlar ve kızlar yaşadıkları topluma tepeden bakmakta ve bundan utanç duymaktadırlar. *“Teyzem, annem, eniştem ve babam da anneannemin tam zıddıdır. Hepsinde aşırı derecede bir Avrupalılık tutkusu vardı. Bu memleketin insanlarını önem vermez, küçük görürlerdi. Sanki onlardan olmanın utancını duyar gibiydiler”* (s. 6).

İnsanlar Böyledir’de; işçiler arasında ve Halit’in kendi içinde çatışması söz konusudur. Olumsuz davranışları yüzünden fabrikadaki işçiler tarafından dışlanan Sülük Naci’ye, Halit sırf sevdiği kız olan Gül’ün, amcasının oğlu diye yakınlık göstererek katlanır. *“İşte bütün bunlara rağmen Sülük’teki bir özellik, Halit’in onu taşımasına yetiyordu. Çünkü Sülük Naci, Gül’ün amcasının oğluydu”* (s. 15).

Ayıp Uşakları’nda; ana kahraman Füsün, kendini ve çevresini değerlendirirken yaşadığı ikilemi şu şekilde ortaya koyar:

“Adam bizim geldiğimiz şartların fotoğrafını çekmiş. Ahlaki bakımdan kökü kesilmiş diyor değil mi? Biz de kökü kesilmiş o çiçeklerden değil miyiz? Şimdi kökümüze yavaş yavaş kavuşuyoruz. Yani iman köküne... Toplumun ayıplı katmanları böyle olmayanları baskı altına almış. Ayıp her alanda galip gibidir. Ya biz yıllarca ne yaptık? Bu ayıba uşaklık ettik. Yani düpedüz ayıp uşakları... Bu benim geçmişimin damgasıydı. Benim ve benim gibi olanların” (s.144)

Yazar toplumdaki farklılıkları, farklı kahramanların fikirleri ile anlatır. *“Her neyse bunlar olacak. Küfürle iman iki oluk halinde akacak”* (s. 154). Dine ve dini faaliyetlere karşı olanların bu durumu değerlendirmesi şu şekilde yapılır: *“Efendim*

insan öyle gafillere rastlıyor ki kızmamak elde değil. Dünya bilgi çağına girdi, biz hala ortaçağ kafasındayız, diye söze başladı. Boyuna cami yapılıp duruyormuş” (s. 181).

Bir Kimlik Lütfen’de; kahramanların yaşamları ve yaşadıkları, onların olayları değerlendirmesinde önemli bir paya sahiptir. Onların iç çatışmaları çevrelerindeki insanlara da olumsuz yönde yansır. Fabrika sahibi Şemsi’nin çalışanları değerlendirişi bu çatışmanın tezahürüdür. *“İçinde patronuna karşı bir öfke belirdi. Herif sakal bırakılmasına karşı çıkıyor, kadınların başörtülü çalışmasına bir şey demiyordu. Bu ne perhiz ne lahana turşusuydu”* (s. 21).

Yazıklar Çıkmazı’nda; Ali Mahir Bey, Sezai ve Semra aynı düşünceleri paylaşırken; Şükrü ise onların tam tersi bir fikre sahiptir. Bu kişiler arasında geçmişi, zamanı ve toplumsal yaşamı değerlendirme konusunda ciddi manada çatışmalar yaşanır. Ali Mahir Bey ve Şükrü arasında çağı değerlendirme konusunda şu diyalog geçer:

-“Efendim beni affediniz ama söylemek zorundayım, bizim aramızdaki fark görgüden değil çağı farklı okumamızdan kaynaklanıyor. Siz zamanınızın âlim bir insanısınız. Fakat bu çağı doğru okuyamıyorsunuz... Biz bu çağın içinde olduğumuz için doğru okuyoruz.

-Hayır efendim. Keşke öyle olsa ama maalesef değil. Bakınız, insan en yüce varlıktır. Onu alelade bir eşya gibi görmek çağı doğru okumak değildir.

-Ben öyle demek istemedim. Çağ çok hızlı. Yavaşlayanı, duraklayanı ezip geçiyor. Böylesine hızlı bir akışta görgü farkı yeni yeni kılıflara bürünerek karşımıza çıkacaktır demek istiyorum” (s. 196).

Toplumsal çatışmayı ve fikir ayrılıklarını tanınmış edebiyat yazarları (Peyami Safa, Kemal Tahir, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adivar) üzerinden de verir yazar. Bunu da roman kahramanları Şükrü ve onun karşısında olan Semra, Sezai Bey ve Ali Mahir Bey aracılığıyla yapar.

31 Mart Olaylarının anlatıldığı Makedonya Gamzesi’nde ise kişiler ve gruplar arasındaki çatışma vardır. Bu çatışma ise daha çok mektepliler ve alaylılar arasında yaşanmaktadır. *“Düne kadar gayet düzgün çalışan alaylılar ile mektepliler niye birbirlerine düşmüş? Kanaatiniz? Birisi matbuat canibiyle diğeri bazı mollalar canibiyle...”* (s. 138).

Makedonya Gamzesi'nin devamı olan Yağmur Kanla Başladı'da daha çok ülke yönetiminde söz sahibi olan askerler arasındaki çatışmalar anlatılır. ”*Harbiye nazırı Nazım Paşa ‘ siz beni aldattınız, bana verdiğiniz söz böyle miydi?’ diye bağırmaya başladı. Yanlarına yaklaşınca Yakup Cemil tek mermiyle onu alnından vurdu*” (s. 87).

3.1.8. Ailenin Önemi

Aile yaşantısını önemseyen yazar, eserlerinde; aile bireyleri arasındaki ilişkileri ortaya koyar. Olması gerekeni, kahramanların davranışları ve sözleriyle verir.

Yalnız Değilsiniz'de; Serpil'in zengin olan, Avrupai tarzda yaşayan, içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklara sahip bir ailesi vardır. “*Annem konken partisine gitmek için hazırlanıyordu. Derken babam geldi, yorgun. Ne yorgunu olduğunu biliyorum; at yarışı oynadı*” (s. 16). Serpil'in de o şekilde yaşamasını isterler. Ama Serpil, dindar çevrelerle iletişim halinde olunca ve dini kurallara göre yaşamaya başlayınca, ailesinin olumsuz tepkisiyle karşılaşır. Daha sonra Serpil, onlardan ayrılarak ayrı bir eve taşınır.

Ayıp Uşakları'nda; Füsün, Serpil'in teyzesinin kızıdır ve onunla üniversiteyi bitirinceye kadar aynı evde yetişirler. Füsün ailesinin istediği şekilde hareket ettiği zaman, anne ve babasının hiçbir engelleyici söz ve davranışını görmez; ancak İslam'a yönelince ailesinin ona bakışı değişir, olumsuz söz ve davranışlarla karşılaşır. Babasıyla arasında geçen şu konuşma, ailenin olayları değerlendirişinin şekli hakkında bilgiler verir: “*Elbette kızım elbette. Bu senin hakkındır. Erkek arkadaşlarıyla flört edecek, tabii ki düşüp kalkacaksın*” (s. 185). Aslında hangi zihniyette olursa olsun, hiçbir baba çocuğuna bu şekilde bir nasihatte bulunmaz. Ancak yazarın, ailenin düşünce yapısını vermek için böyle bir abartıyı seçmiş olabileceğini söylenebilir. Ayrıca yazar; Serpil ve Füsün gibi kişilerin, bozuk bir aile yaşantısının içinden çıkarak değişimlerinin sağlanmasında, toplumda duyarlı olan insanlara büyük görevler düştüğü mesajını da Abdullah, Gülsen, Mürteza Bey, Ziya Amca ve Cabbar gibi kahramanlar aracılığıyla vermektedir.

İnsanlar Böyledir ve Bir Kimlik Lütfen'de köyden gelen, fakir bir ailede yetişen, yetim ve sıradan bir işçi olan kahramanın bir dönem bocalaması, ama tekrar

düzenli ve mütevazı hayat yaşamaya devam etmesi iyi bir aile terbiyesi almasının bir sonucudur. Bu terbiyede ise Anadolu’da yetişmiş anne, en büyük etkindir. Aile yapısının kişinin davranışlarında önemli bir paya sahip olduğunu, Bir Kimlik Lütfen’de de görmek mümkündür. Evli çiftlerin birinin diğerini aldatması ailede güveni sarsmakta ve uzun süreli evliliğe imkân vermemektedir. Şemsi karısı tarafından aldatılır. “*Karısı bile sağlam ayakkabı değildi. Onu kimlerle aldatmıyordu ki...*” (s. 44). Yahya Bey’in kızı kocası tarafından kendi evinde aldatılır ve o da buna şahit olur. “*Günün birinde kız bavulunu toplayıp gelmişti. Üstelik dört aylık hamileydi... Kocamı başka kadınla kendi evimizde yakaladım*” (s. 138). Aldatılan iki kadın kahraman da mutsuz bir şekilde hayatlarına devam ederler.

Yazıklar Çıkmazı’nda; iyi terbiye almış Doktor Ali Mahir Bey başarılı, sağlam karakterli ve anlayışlı bir yapıya sahiptir. Ancak karısı onun tam tersi bir terbiye ile yetişmiş birisidir. İki farklı karakterin etkisinde yetişen kızları Feyza ise babasının etkisinde daha fazla kalmasına rağmen gelgitler yaşar ve hayatı boyunca mutsuz, huzursuz ve yalnızlık hissi çeker. “*Evet, bir zamanlar gerçekten Feyza Hanımefendi idi o. Konakta büyümüş, konak terbiyesi ile yetişmişti. ‘Keşke almaz olaydım o terbiyeyi!’ Katıla katıla ağlamaya başladı*” (s. 15)

Makedonya Gamzesi’nde; Şahende ve Hüsnü ikilisinden oluşan ailede, Hüsnü’nün ahlak anlayışından dolayı karısı Şahende’nin mutsuzluğu ön plandadır. Çünkü kocası onu, makam hırsı yüzünden başkalarına peşkeş çeker. Şahende yaşadığı bu iffetsiz yaşantıdan dolayı psikolojik bunalımlar yaşar. Bu durumu kabullenmeyen anlatıcı, Hüsnü’yü bir kargaşada öldürtür ve aile anlayışına ters olan yaşantıyı da sonlandırır.

Yağmur Kanla Başladı’da Şahende ve oğulları arasında iyi bir bağ vardır. Şahende onların eğitimine önem verir. İki oğlu da başarılı ve çalışkandır.

3.1.9. Sosyal, Siyasi ve Ekonomik Hayatı İfade Eden Unsurlar

Hiçbir edebi eser yazıldığı dönemin sosyal, siyasi ve ekonomik hayatından bağımsız olarak düşünülemez. Dönemde meydana gelen her türlü eylem veya düşünce, yazarın sosyal yaşamına ve fikir dünyasına etki eder. Her ne kadar edebi eserde anlatılanlar kurgulanmış bir hayattır dense de yazar bu kurguyu gözlemlediklerinden, hayatından ve sanat anlayışından yola çıkarak oluşturur.

Roman; ister sosyal, ister psikolojik isterse tarihi olsun anlatılan olaylarda, kahraman tahlillerinde ve çevre tasvirlerinde yaşanan dönemin özelliklerinden izler görmek mümkündür. “*Popüler romanlarda devrin zevk, eğlence ve modasının yansıtıldığını da görürüz. Bu romanlardan, o devirde hangi olayların gündemde olduğunu ve devrin modalarını çıkarmak mümkündür*” (Sağlık, 2010: 161).

Üstün İnanç’ın romanlarında sosyal, siyasi ve ekonomik yaşantıyı aksettiren unsurlar oldukça fazladır. Okur, bu unsurlara bakarak romanın konu edindiği dönemin özellikleri ve yazarın düşünce dünyası hakkında çıkarımlarda bulunabilir.

Yalnız Değilsiniz’de; kahramanların yaşantısı üzerinden, toplumun sosyal ve ekonomik durumu gözler önüne serilir. Bu da; gelenekçi olanlar ve kendilerini yenilikçi olarak değerlendirenler arasındaki çatışma, farklı yaşam tarzları olan kişilerin ve ailelerin olayları değerlendirme şekli, mekânlar, rüyalar, gerçek yaşamlar ve halk inanışları ile verilir. Kadın haklarını savunan ve erkeklerden nefret eden kadınlar tarafından Feminist Kulübü kurulur. Dini çalışmalar yapan vakfı ise dindar bir grup kurar. Gençlerin gittiği iki zıt mekân: Cami ve disko vardır. Birinde huzuru bulmak için ibadet ve dua yapılırken; diğesinde rahatlamak için insanın sağlığını mahveden uyuşturucu ve içki âlemleri düzenlenir. Hatta gençler eroine “*Cennet ya da cennet tozu. Bizim sosyete çevrelerinde eroinin adı.*” (s. 37) şeklinde isim verirler. Ancak anlatıcı, sadece bu batağa düşenleri ve onların kötü sonlarını değerlendirmez. Bu olumsuz durumdan çevrenin de etkisini şu şekilde anlatır: “*Eroin krizine girer... Ölmüştü ölmesine ama onu bu duruma sokan çevresinin hiç mi suçu yoktu? Hiçbir değere bağlı bulunmayan, su gibi para harcayan, din ve ahlaka alayla hatta düşmanca bakan bu çevre hiç mi suçlu değildi?*” (s. 42).

Ayıp Uşakları’nda; ana kahraman Füsün’un yaşantısı ve çevresiyle beraber dönemin değerlendirilmesi yapılır. İki farklı yaşam tarzına sahip gençlerin eylemleri ve buldukları mekânlar, farklı yaşam tarzına ait ailelerin olaylara bakış açıları, romanın konusu olan zamanı değerlendirmede önemli paya sahiptir. Füsün’un cümleleriyle; ailenin ekonomik durumunu, meşguliyetini ve dini faaliyetleri değerlendirme şekli açıkça görülmektedir:

“*Zengin bir ailem vardı. Dilediğimce para harcayabilirdim. Zaten şimdiye kadar evden para çekmemiş, dergiden kazandığım ile idare etmiştim. Anneme başvurduğum, yüklü bir çek verdi. Sonra da ekledi. Baban kumarı iyice*

azdırdı kızım, boyuna kaybediyor. Cevap vermedim. Kendisinin yurt dışı gezilerinde harcadıkları babaminkileri fersah fersah aşardı. Serpil bu konuda akıllılık etmiş mirası bölerek bizimle bağlarını koparmıştı. Annesiyle beraber kurduğu vakıfla ha babam gericiliğe, tutuculuğa hizmet ediyordu. Onun açısından bu bir başarıydı. Ne yapıp edip teyzemi de kendisine benzetmişti” (s. 17).

Yine arayış içerisinde olan Füsün’un cümleleriyle, ailesinin dine bakışını ve diğer ailelerin dini hassasiyetini anlatır. “*Ziya Amca’dan aldıklarımı saymazsak her evde mutlaka bir Kuran-ı Kerim bulunurken bizde yoktu. Neden?*” (s. 118). Temizlik anlayışı ise şu şekilde verilir. “*Uygarlığın temeli temizlik değil mi? İnsanlar lüks ve konfora daldıkça, temizlik kavramı biçim değiştirmiş. Bence yanlıştır. Şöyle bir düşün: Pabuçlarımızla her gün bin yere basıyoruz. Tabanlara türlü pislik yapıyor... Kalkıp böylece evlere giriyoruz. Neymiş paspasa silinerek bu pislikler gidermiş. Olur mu hiç? Bence insanlar hangi görüş ve dinde olursa olsunlar böyle yapmamalıdır*” (s. 118). Ayrıca uyuşturucu kullanan bir gençliğin varlığı ve onların yaşadığı kötü sonlarla, madde bağımlılığının insanları sürükleyebileceği olumsuz durumlar ortaya konulur. Bu insanlar, kendilerine zarar verdiği gibi çevrelerindeki masum insanlara da zarar vermektedir. İyi bir insan olan Cabbar, uyuşturucu müptelası bir gençle yaşadığı bir sorundan dolayı, o kişi tarafından vurularak öldürülür (s. 31).

İnsanlar Böyledir romanının genişletilerek tekrar yazıldığı Bir Kimlik Lütfen’de; anlatılan sosyal ve ekonomik durumlar İnsanlar Böyledir’le birbirine benzer. İş alanları, sendikalaşma, arkadaş ortamları, dini yaşam şekilleri ve bu unsurların nasıl olması gerektiği üzerinde durulur. Sendikalaşmanın ve eğitimin önemsendiği bir dönem olduğu, Gül’ün ailesi örneğinde görülmektedir. “*Teknik Üniversite’nin makine bölümünde okuyan kardeşi Selçuk’la ailenin iki evladıydılar. Babaları da işçi emeklisiydi. Babası hakkı yendiği için Serap’ı sık sık uyarırdı: Aman ne yapın edin, sendikalı olun evladım!*” (s. 25). Servetin; insanın mutluluğu ve iç huzuru için yeterli olmadığı, kahramanların yaşam şekilleri ve yaşadığı sonlarla anlatılır. Büyük bir servete sahip olan Şemsi, aile fertleri olan karısı, kızı ve oğlunun bu bolluk içerisinde şımararak, toplumun genelinin benimsemediği davranışlar sergiledikleri için huzursuzdur. Ancak onları hayatından tamamen çıkararak ve

İslam'a yönelerek huzuru yakalar. Romanda ayrıca işsiz ve içkici bir babaya sürekli para yetiştirmeye çalışan Meliha ile babası arasında yaşananlarla, toplumda asalak olarak yaşayan bazı insanların durumu anlatılmaktadır. Kız babasının bu şekilde yaşamasından nefret etmekte ve utanmaktadır. Baba, kendisine sürekli para getiren kızına 'sürtük' diye hitap edecek ve onu bıçakla yaralayacaktır. *"Babası, şarap parası için yine annesini dövüyordu. Kan beynine sıçradı. -Sürtük! O anda elinde bir bıçak parıladı ve yıldırım hızıyla Meliha'nın göğsüne indirdi"* (s. 178).

Yazıklar Çıkmazı'nda; dönemin sosyal ve siyasal durumunu gösteren oldukça fazla unsur vardır. Bunlar; iş alanları, Halk Partisi ve Demokrat Parti'nin çalışmaları, mekânlar, hırsızlık, hırs, aldatma ve başörtüsü meselesi gibi olaylar olarak verilebilir. Taksi taşımacılığı, lokanta ve meyhane işletme, meyhanelerde şarkıcılık gibi iş alanları vardır. Halk Partisi ve Demokrat Parti arasındaki çatışmalar oldukça fazladır. Halkın çoğu Demokrat Parti tarafını tutar. Demokrat Partinin tercih edilmesi, partinin çalışmalarından ziyade rakibi olan Halk Partisinin daha önceki uygulamalarından kaynaklanmaktadır. Bu durum romanda, *"Çünkü analarımızın örtülerini onlar çıkarmak istediler. Kuran öğretmek isteyen hocaları onlar kırbaçlattılar. Elif öğrenmek isteyen minicik yavruları onlar korku ve dehşete saldı. Mahsulümüzü götürüp bir avuç buğdayı bile bize bırakmadılar, bizi açlığa mahkûm ettiler"* (s. 49). Ayşe Teyze'nin cümleleriyle anlatılır. Konakta yaşayanların daha gelenekçi ve mütevazı bir hayat yaşadığı, apartmanda yaşayanların ise gösteriş meraklısı ve kendini beğenen insanlar olarak, şımarık yaşadığı iki mekân mukayese edilerek anlatılır. Hırsızlık yapmanın, eşini ve arkadaşlarını aldatmanın da yaygın olduğu bir dönemdir. Din ve toplum kurallarına uymayan davranışlar sergileyerek zengin olan insanların, yaşadığı kötü sonuçlarla, herkesin söylediği veya yaptığı her şeyin bir bedeli mutlaka vardır mesajı verilmektedir. İnsanın zihniyeti ne olursa olsun, önemli olan onun davranışlarının niteliğidir. Anlatıcı, her ne kadar Demokrat Partililerin tarafında gözüксе de Demokrat Partili Günay'ı yanlış davranışlarından dolayı eleştirir. Halk Partili Niyazi Bey ise dürüst bir kişi olarak verilir. Kıbrıs meselesinde İstanbul'da Rumlara yönelik yapılan vurma, kırma ve gasp olaylarını, haklı da olursa tasvip etmez. Kahramanlar vasıtasıyla düşüncelerini açıklar. *"Valla arkadaş böyle ne Müslümanlık olur ne de Türklük! Babam medrese okudu benim, hafızlığı bile vardır. Derdi ki: Oğlum; Müslümanlar hiç kimsenin malına, ırzına ilişmezler. Bu şöhretleri*

dünyaca bilinir... Ne oldu bizim insanlarımıza, hakkı hukuku çiğner oldular. Bana sorarsan Allah korkusunu unuttular! İşte tam böyle söyledi babam” (s. 188). Başörtüsü sorununun o dönemde de yaşandığı anlaşılmaktadır. “Sınıfa giren başörtülü bir kızı görür görmez bağırmağa başlamıştı Şükri Hoca: Ya başını aç ya sınıftan defol! “ (s. 275).

Makedonya Gamzesi; 31 Mart Olayları başlangıcını konu alır. Yani 1907 yılı sonları ile 1908 yılının mart ayı sonuna kadar olan zamanı anlatır. Anlatıcı, bu dönemin sosyal, siyasal, dini, ekonomik ve kültürel hayatını yansıtan parçalar kullanır. O dönemde yaşanan rüşvet ve yolsuzluk gibi kötü davranışlar anlatılmaktadır. “Rüşvet ve haraççılık her yanı kaplamıştı. En üstten en alta, yolsuzluğa bulaşmamış olanlar parmakla gösterilecek kadar azdı” (s.47). Anlatıcı, Avrupa hayranlığını ve maddeci bir anlayışı benimsemez:

“Koca Osmanlı mülkünde Auguste Comte hayranlığı kasırğa gibi eserken, her şeyi maddede aramak ve öyle izah etmek “terakkiperverlik” sayılırken, sezmek denilen ve ilahi bir hediye kabul edilmesi icap eden “hassa”nın reddi, aslında seçme hassasını da dumura uğrattıyordu. Bu hakikat, hâlâ kimse tarafından fark edilememişti. Belki de bu fark edilemeyeş bir asırdan fazla devam edecekti” (s. 48).

O dönem zenginlerinin giyiniş tarzını ve davranışlarını şu şekilde tahlil ve tasvir eder:

“Fesi kaşında, püskülü her hareketinde fesin üstünde daire çizerek dönen, başını sağa sola çevirdiğin de takla atan, sinekkaydı tıraşlı, burma bıyıklı, kibirle gerdanını kıran, yakasında renkli ipekli mendil, saatinin altın kösteği parıldayan, ipek yelekli ve redingotlu, kısa boylu bir adamın yanına düşmüştü. Adamın gözleri avını arayan atmaca gibi kadınlardaydı. Fehmi kendi kendisine gülererek mırıldandı” (s. 48).

Ayrıca dönemin ticari faaliyetlerinin gerçekleştirildiği mekânları tanıtır. “Drink Galata ve Mayer borsa binalarının havalı görünüşünü seyrederken içine büyük bir sızı çökmüştü” (s. 49). Dükkânların bulunduğu mekânlar vardır. “Kapalıçarşı’nın en büyük caddesi olan Kalpakçılar’ın iki tarafında dükkânlar vardı: fesçi, canfesçi, tuhafiyeci, sucu, limonatacı, basmacı, muhallebici gibi dükkânlardı bunlar. Caddenin ortasını işportacı, sepetli, küfeli, tablalı, zembilli

seyyar satıcılar doldurmuştu. Hatta içlerinde torbalı olanlar bile vardı. Bunlar daha çok piyaz, söğüş, francala, simit ve yazma satıyorlardı” (s. 49).

Yağmur Kanla Başladı'da; 1908 Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşının başlangıcı (1914) arasında meydana gelen sosyal, siyasal, dini, ekonomik ve kültürel hayattan kesitler sunar. Bu dönemi; savaşlar, İstanbul'daki askeri ve siyasi faaliyetler, edebiyat çalışmaları, dini ortamlar ve sanatsal yaşam yönünden değerlendirir. Hürriyet ve İtilaf Fırkası, Teşkilat-ı Mahsusa, Talat ve Enver Paşalar, Balkan Savaşları, itihatçıların faaliyetleri, basın hayatı, uyuşturucu ortamları gibi o dönemi yansıtan sosyal ve siyasal faaliyetler romanda geçmektedir.

*“Çok kararlı. **Hürriyet ve İtilaf** diyor da başka bir şey demiyor”* (s. 93).

*“Enver’le Babiali Baskını sonrası yaptığımız sohbette yavaş yavaş tekâmül ettirdiği bir gizli teşkilattan bahsetti. İsmi bile koymuş: **Teşkilat-ı Mahsusa**”* (s. 94).

3.1.10. Eğitim, Kitap Okuma ve Olumlu Yönde Değişim

İstanbul'da doğan, İstanbul kültürüyle yetişen, yazmaya ve okumaya önem veren yazarın; eserlerinde eğitilmiş kahramanlara önem verdiği, onları zeki, başarılı ve takdir edilen kahramanlar olarak gösterdiği görülmektedir. Bu kahramanlar okumaları sayesinde hakkını savunabilen, kendi başlarına olsalar bile hayatta kalmayı başaran ve kendine güven duyma yeteneğini geliştirebilme özelliklerini kazanabilen kişilerdir. Sosyal ve psikolojik sıkıntılar içerisinde olan kahramanlar, bu sıkıntılardan kurtulmak ve rahatlamak için okumaya yönelirler. Bazı kahramanlar da işlerinin gerektirdiği sebeplerden dolayı okur. Kitap okuma eylemi, hangi amaçla olursa olsun, okuyanlar daima çevreleri tarafından değer görür. Örneğin; İnsanlar Böyledir romanının kahramanlarından Murat, işçi diye küçümsediği Halit'i, makinelerle ilgili kitapları okuyan ve anlayan biri olarak görünce, onunla ilgili düşünceleri değişir. *“İşçi diye küçümsediği bu adam, kitapların hepsini okumuş ve anlamıştı. Ezildiğini hissetti...”* (s. 141).

Tanzimat'tan sonra Türk Edebiyatına giren romanda bazı kahramanları entelektüel, kendini yetiştiren, geçimini sağlamak için kitap okuyan ve kitap yazan kahramanlar olarak görmek mümkündür. Mai ve Siyah'ta Ahmet Cemil, son dönem romanlarından olan Yeni Hayat'ta Osman kitap okumayı seven kahramanlardır. Okumayı ve yazmayı önemseyen Üstün İnanç'ın eserlerinde de bazı kahramanlar;

kitap okumayı ve yazmayı severek yaparlar ve çevrelerindeki bazı insanlara bu yönleriyle örnek olurlar.

Liseyi ve üniversiteyi bitirmiş veya liseyi bitiremediği halde, dışardan sınavlara girerek lise diploması almak için uğraşan, kitap okuyan ve yazan kahramanlar vardır. Bir Kimlik Lütfen'de ilkokul mezunu olan Meliha, sevdiği erkeğin de yönlendirmeleriyle, liseyi ve üniversiteyi bitirmek gibi bir düşünce içerisine girer. Buradan da yazarın, her ne şartta olursa olsun insanların okumasını ve kendisini yetiştirmesini önemseydiği anlaşılmaktadır. *“Kazım, ayrıca Meliha'nın içine yeni bir heves yerleştirmişti. Lise derslerini verip üniversiteye girmek... Derslerine çalışırken yardımcı olmaya da söz vermişti”* (s. 175).

Okumanın tadını alanlar, bir zaman sonra yazmaya yönelirler. Ayıp Uşakları'nda; Füsün önce okur, daha sonra günlük tutmaya, ardından da kitap yazma girişiminde bulunur (s. 133).

İnsanlar Böyledir'de; Gül, kitap okumayı çok sever. Çevresine kitap okuma alışkanlığı kazandırmak ister. Bunun için de roman kulübüne üye olur ve arkadaşlarını üye yapar: *“Şimdi Gül'ün “roman kulübü” diye takıldığı gruba katılmıştı”* (s. 95).

Ayıp Uşakları'nda; Füsün, okumalarının da etkisiyle değişir ve toplumsal değerlendirmeler yapar: *“Okumalarıma ara veriyor, düşünüyordum... Bu geniş alanı dolduran İslam milletlerinin tarih sahnesine çıkmak için hazırlandıklarını belirleyen birçok işaret görülüyor: İslam konferansı, İslam birliği gibi...”* (s. 106). Kitapta ayrıca üniversitede okuyan kızlardan ve Fransa'da doktorasını tamamlayan Müjdat Bey'den de bahsedilir.

Yazıklar Çıkmazı'nda; eğitimin ve okumanın önemi açıkça ortaya konulur. Ali Mahir Bey doktordur. Kızı Feyza lise mezunudur ve kitap okumayı çok sever. Şükrü, Hukuk mezunudur ve üniversitede hukuk profesörü olur. Sezai Bey, okumuş bir entelektüeldir. Semra, Ali Mahir Bey'le aynı düşünceleri benimseyen iyi bir okuyucudur. Feyza'ya yazdığı mektupta, *“Elimde bir roman var. Okudukça sizleri hatırlıyorum”* (s. 94) der. Ancak burada okuyan ve kendini geliştiren herkesin doğru davranışlar sergilemeyeceği Profesör Şükrü ve onun karşısında olan kahramanlar vasıtasıyla verilir. Şükrü bilgisini ve makamını kötü niyetleri için kullanır:

“Şükrü Profesör olmuş... Serveti vardı, şöhreti vardı, kadınlar peşinden koşuyordu. Fakat onun yükselmesinde payanda olan güçler karşılık bekliyorlardı... Üniversiteye başörtüsüyle girmeye kalkışan öğrenci taslaklarıyla kıyasıya mücadeleye girişmeliydi artık. Şükrü, Masonlardan bu telkini aldı. Lions kulüpleri bunu bildirdi, retoriler aynı isteği paylaştı” (s. 274).

İşçi sınıfını konu alan Bir Kimlik Lütfen’de; Yahya Bey, herkes tarafından beğenilerek okunan kitap yazar: “Yahya Bey fırsat buldukça kaleme aldığı notlarını kitap halinde yayınlamıştı” (s. 173). İnsanlar Böyledir’de olduğu gibi bu romanda da roman kulübü vardır. Meliha, buraya üye olarak hem kitap okur hem de okuduğu kitaplar vasıtasıyla daha iyi değerlendirmeler yapar, doğruyu ve yanlışını daha kolay ayırt eder. “Meliha sevdiği erkekte birden bire nasıl soğudu? Şimdi Serap’ın ‘Roman Kulübü’ diye takıldığı gruba girmişti. Okumaya başladığından bu yana ufku ve düşünce dünyası genişlemişti. Artık küçük ayak oyunlarına gönlünü kaptıracak zayıflığı yoktu” (s. 115).

Makedonya Gamzesi’nin ana kahramanı Fehmi de askeri liseden mezundur. O da kitap okumayı önemseyen kişilerdendir: “Fehmi, torbasından gazeteci Ahmet Mithat Efendi’nin “Üss-i İnkilâb” isimli kitabını çıkararak göz gezdirmeye başladı. 1269 (1853) Kırım Harbi’nden Sultan II. Abdülhamit’in cülus merasimine kadar olup bitenleri anlatan tarih kitabıydı bu...” (s. 25).

Yağmur Kanla Başladı’da; Şahende’nin oğulları eğitimlerini Fransa’da tamamlarlar: “Şahende; büyük oğlu Serdar Paris’te okumuş, küçük oğlu Cafer ise botanik okuyordu” (s. 106). Romanda ayrıca edebiyatçı kahramanlar da vardır. “Roman yazmaktan vazgeçmek üzereyim. Aman Halide sakın ha” (s. 98).

3.1.11. Müzik, Edebiyat ve Edebiyatçılar

Tanzimat romanından itibaren Türk romanında olaylar anlatılırken veya kahramanlar tanıtılırken resim, müzik gibi güzel sanatlardan ve eser yazma eylemlerinden bahsedilir. Mai ve Siyah’ta, Ahmet Cemil hem şair hem de yazardır. Hüseyin Nazmi ise bol bol kitap okur. Eylül’de, Suat ve Necip çok güzel piyano çalar. Kiralık Konak’ta, Hakkı Celis şairdir. Sergüzeşt romanında, Celal Bey ressamdır. Tutunamayanlar’da, Esat ve Selim’de okuma tutkusu vardır. Yukarıda

örneklerini sıraladığımız romanlardan da anlaşılacağı üzere, edebiyat ve diğer sanat dalları hep iç içe olmuştur. Edebiyatçılar güzel sanat dallarından faydalanmışlardır eserlerinde. Aynı durumu Üstün İnanç'ın eserlerinde de görmek mümkündür. Kahramanları arasında kitap okuyan, şair, müzisyen ve edebiyatçı kahramanlar bulunmaktadır. Resim, musiki ve ünlü edebiyat eserleri gibi bütün sanatlar; bunalan, daralan ve arayış içerisine giren kahramanların imdadına yetişmektedir adeta.

Yalnız Değilsiniz'de; Bethoven, Van Gogh, Zola, Maupassant, Schiller gibi müzisyen, ressam ve edebiyatçıların ismi kullanılmıştır: “Füsun, edebiyatı severdi. Emile Zola ve Maupassant'a hayrandı” (s. 29). “İsmi Nevzat'mış çocuğun. Füsun'un o, şunu bilmez, bundan anlamaz dediği genç, yaş günü partisinin en entel tipi olarak ortaya çıkmaz mı? **Şiller'den** şiirler okumaz mı? Dahası **Bethoven** hakkında uzun uzun konuşmaz mı? Van **Gogh'tan** bahsetmez mi?” (s. 31). “**Yunus Emre'den** şiir ve ilahiler kitabıydı bu” (s. 40).

Ayıp Uşakları'nda; ney, tiyatro, şiir ve şairler vardır. Bu unsurlar, romanın içerisine kahramanların ilgi alanına ve ruh durumuna göre yerleştirilir. “Hiçbirisini tanıımıyordum. Altısı da tiyatro sanatçısıymış.” (s. 30), “Ney çalmasını ilk defa dinlemiş oldum.”(s. 73). “Size Özdemir Asaf'ın bir şiiriyle cevap vereyim: Bütün renkler aynı hızda kirleniyordu. Birinciliği beyaza verdiler” (s. 157).

Yazıklar Çıkmazı'nda; ney, ud, edebiyat türleri, sinema, önemli şahsiyetlerin meşhur sözleri gibi unsurlar kullanılmıştır. Kahramanların hayatında bu unsurların önemli bir yeri vardır: “Bolu'da iki sinema var. Filmler sık değişmiyor... Elimde bir roman var. Okudukça sizleri hatırlıyorum” (s. 94). Mevlana'nın meşhur sözü “Ya olduğun gibi görün ya görüldüğün gibi ol...”(s. 104).

Bir Kimlik Lütfen'de; okuyucuların toplandığı ve kitap alışverişinde bulunduğu roman kulübü bulunmaktadır.

Makedonya Gamzesi'nde; ney, tambur, ud, gayda, tiyatro, gazete ve şairler kullanılır.

Yağmur Kanla Başladı'da; ney, şiir, türkü, ud, obua gibi edebiyat, resim ve müzik ile ilgili unsurlar kullanılır.

3.1.12. Simgesel Unsurlar

Nurullah Çetin ‘Roman Çözümleme Yöntemi’ adlı eserinde romanın yazılış ve okunuş amacını; eğitim işlevi, eğlendirme işlevi, estetik haz işlevi, propaganda vasıtası kılınması şeklinde ifade etmektedir (Çetin, 2009: 120). Üstün İnanç romanlarında toplumsal durumu analiz edip, doğruları ve yanlışları ayırarak insanların yanlışların farkına varıp doğruya yönelmeleri için romanını bir eğitim ve propaganda amacı yaptığı romanlarında kullandığı söylenebilir. Kahramanların olumlu yönde değişimini sağlayan simgesel unsurları çok fazla kullanır. Bunlar; rüyalar, sloganlar, tarihi şahsiyetlere ait cümleler, araştırmacılar ve onların eserleri, konferanslar, okumak, renkler, dini unsurlar olarak sınıflandırmak mümkündür.

Yalnız Değilsiniz’de; mektuplaşma, rüya, yeşil renk, dini vakıf gibi unsurların kullanıldığı görülmektedir. Serpil okuduğu kitapların kapak renginin yeşil renk olmasını tercih eder: “*Lütfen yeşil kapaklı kitabı al Gülsen*” (s. 91). Mürteza Bey, iyi insanları şu şekilde tanımlar: “*İyi insanlar iyi atlara bindiler, gittiler*” (s. 120). Hatice Teyze iyi bir insandır ve gelecekle ilgili gerçekleşecek bazı olayları, rüyasında görür. Bunlardan biri Doktor İlhami ile Serpil’in evliliğini rüyasında görmesidir. “*İşte o genç senin kısmetindir kızım. Rüyam bu kadardır*” (s. 190).

Ayıp Uşakları’nda yazar; rüya, konferans, Ziya Amca, İkinci Abdülhamit, yeşil renk, Kuran-ı Kerim, ezan, kütüphane, Topkapı Sarayı, tarihi kişiler ve dini liderler vasıtasıyla kahramanların düşüncelerine ve davranışlarına yön verir. Ana kahraman Füsun’un olumlu yönde değişimine bu unsurların etkisi oldukça fazladır. Romanda bunlara örnek parçalar oldukça fazladır:

*“İslam’ın bütün inceliklerine özen gösterilerek Ziya Amca Eyüp Sultan’a defnedildi. Uzaktan onun yeşil örtülü tabutunun gidişini seyrettim. Ziya Amcanın **Kuran-ı Kerim’i**, seccadesi, tespahi, rahlesi ve neyi öyle güzel bir manzara sergiliyordu ki... Fakat bunları şu an görmeye tahammül edemezdim. Hepsini siyah bir örtüyle kapattım”* (s. 94).

3.1.13. Kahramanların Psikolojik ve Sosyal Durumunun Mekân-İnsan Ekseninde İşlenmesi

Çevrenin yorumlanması; insanın psikolojik durumuna göre, olduğundan farklı değerlendirilebilir.

Yalnız Değilsiniz’de, arayış içerisinde olan ve bir çıkış yolu bulmakta zorlanan Serpil, tabiata sığınarak bir nebze olsun rahatlar: *“Yürüyüşe çıktım, Bağdat caddesinde geziniyordum. Suadiye’ye doğru yürüdüm. Çamlığa çıktım. Tabiatla baş başa olmalıydım. Kayalara vuran dalgaları uzun süre seyredip dinledim... Uzaktan uzağa gelen martı seslerini içime sindirdim. Kafamın içinden bu düşünceyi atamıyordum”* (s. 18). Onun değişimini kabul etmeyen ailesinin baskısından dolayı evlerinden bunalır. Ev ona itici gelir. Ailesinin yaşadığı evi şöyle tarif eder. *“Mezara tekrar döndüm”* (s. 75). Hastanede onu düşünen, dinleyen ve anlayan kişiler olmasından dolayı burada kendini huzurlu hisseder.

Mürteza Bey’i evinde ziyaret eden Serpil, Mürteza Bey’in evinin iç ve dış görüntüsünden etkilenir. Evin fiziki durumu, onun Mürteza Bey’i değerli, saygın ve hayranlık duyulacak biri olarak görmesine neden olur. *“Üsküdar’ın ara sokaklarında unutulmuş ahşap bir ev. Dıştan bakımsız ahşap evin içerisi fevkalade bakımlı ve sağlamdı. Duvarları dua levhaları ile dolu. O ufak tefek seksenlik adam gözümde adeta devleşiyordu. Diplomasının asılı olduğu yerin sağında ‘istiklal madalyası’ asılıydı. Mürteza Efendi Arapça, Fransızca ve İngilizce biliyordu.”* (s. 21)

Kişilerin hayat anlayışlarına uygun olarak buldukları mekânlar arasında uyum söz konusudur. Şımarık yetişen ve zengin aile çocukları olan gençler, daha çok eğlence mekânlarını tercih eder. *“Gençlerin takıldığı bir diskoya girdik”* (s. 33). Mütevazı hayat yaşayanlar ise daha sakin yerlerde yaşamlarını sürdürürler. *“Minicik bir apartman dairesinde oturuyordu Abdullah’la Gülsen. Evin içi kitap doluydu. Tam bir Müslüman eviydi”* (s. 257).

Yaşam tarzlarına göre kişilerin yaşadıkları yerlerin tasviri yapılır. Herkes hayat anlayışına göre yaşadığı ortamı düzenler. Mütevazı hayat yaşayan Mürteza Bey’in evi ile Avrupalı hayat yaşayan Serpillerin evi ve bu evde yaşayan diğer insanlardan farklı bir hayat sürdüren anneannenin odası, bunun en güzel örneğidir. Mürteza Bey’in evi; *“Dıştan bakımsız ahşap evin içerisi fevkalade bakımlı ve sağlamdı. Duvarları dua levhaları ile dolu.”* (s. 21). Serpil’in anne ve babasının evi; *“O ara gözümde köşedeki Amerikan bar ilişti. Oraya fırladım ve bütün içki şişelerini, içki bardaklarını kırdım, kırdım, kırdım”* (s. 55). Ancak aynı evde diğer odalardan farklı bir oda vardır. Orası da geleneklere bağlı ve dinini yaşayan anneannenin odasıdır. Anneanne öldükten sonra Serpil buraya yerleşir. Bu odanın onun üzerindeki

etkisi şöyle tarif edilir. *“Anneannem öldü. Anneannemin odasına taşındım. Onun nurlu hatırasının sindiği bu odada daha rahattım”* (s. 51).

Ayıp Uşakları’nda, Kahramanların hayat anlayışına göre beğendiği, gittiği ve kendini rahat hissettiği yerler vardır. Mekân ve insan ilişkisi ekseninde romanın ana kahramanı Füsun’u değerlendirmek yerinde olacaktır. İki farklı hayatı anlatılan Füsun’un, belli bir döneme kadar yaşadığı mekânlar ile değişimi sonrası yaşadığı mekânlar, bu mekânların onun üzerindeki etkisi ve onun bu mekânları değerlendirme şekli önemlidir.

Kadınları Uyandırma Derneği bunlardan biridir. Bu mekânı kurup, çeşitli faaliyetlerde bulunanların tek amacı vardır. Erkek üstünlüğüne son vermek ve kadınların da güçlü olduğunu ispat etmektir. Derneği beraber kurdukları Nermin’in, derneği kapatalım önerisine *“Nermin anlamsız bir teklifle geldi ‘derneği kapatalım’, ben de reddettim”* (s. 10) diyerek karşı çıkan Füsun, daha sonra feminist düşünen gençleri yanlış düşündükleri gerekçesiyle uyararak onları, bu düşüncelerinden vazgeçirmeye çalışır. *“Derhal vazgeç. Şimdi neden feministliği bıraktığımı anlatayım”* (s. 213).

Füsun; feminist hareketler içerisinde bulunduğu zamanlar daha çok diskolara gider. Buralardaki arkadaşları ile kendini mutlu hisseder. Ancak zamanla değişim içerisine girer ve buralardan nefret etmeye başlar.

Romanda huzuru ifade eden kütüphane, cami ve Ziya Amca’nın kulübesi gibi simgesel mekânlar vardır.

Kütüphaneler de simgesel mekânlardan birisidir. Hem Mürteza Bey’ in kendine ait hususi kütüphanesi hem de genel halka açık kütüphane buna örnektir. Bu mekânlar; okumayı önemseyen, okuyan ve araştıran insanların, hayata bakış açısındaki değişime olumlu katkı yapan mekânlar olarak verilir.

Ziya Amca’nın yaşadığı mekânın kulübe olmasına rağmen, içinin temiz ve aydınlık olması kişi ile mekân arasındaki benzerliği göstermesi açısından önemlidir. Kahramanın hayat anlayışının eyleme dönüşmesinin en güzel göstergesidir.

Simgesel mekânlardan bir diğeri de camidir. Arayış içerisinde olan Füsun’u camiden yükselen ezan derinden etkiler: *“Camiden gelen sabah ezanı sesini huşu içinde dinliyordum”* (s. 105).

Yazıklar Çıkmazı'nda, olayların geçtiği dönemlerde, şehirlerin mimari yapısında ve gezinti yerlerinde önemli değişiklikler olduğu görülmektedir. Bu zamana kadar varlıklı ailelerin yaşadığı mekânlar daha çok konaklar olurken; daha sonraki yıllarda yaşanan gelişmeler sonucunda konağın yerini apartmanlar ve apartman daireleri alır. Geleneklerine bağlı Ali Mahir Bey konakta yaşamayı, diğer mekânlarda yaşamaya tercih ederken; karısı Mediha, arkadaşlarının da etkisiyle konak hayatından sıkılır ve apartmana yerleşmek ister. Bu durumda farklı mekân algılarından dolayı eşler arasında çatışma yaşanır. Mediha, sık sık arkadaşı İnci'nin apartman dairesinde kalır. İnci'nin ve diğer arkadaşlarının etkisiyle Cumhuriyet Halk Partisi lehine siyasete başlar. Daha sonra faaliyetlerde bulunduğu yeni mekânların etkisiyle tamamen değişir. Eşini ve kızını terk eder.

Önceleri kendisine geleneği hatırlattığı için konakta mutlu olan Ali Mahir Bey, apartman ve zengin semtlerini beğenmez: *“Ali Mahir Bey, modern denilen o binaları hiç sevmiyordu. Üstelik karısının bayıldığı semtlerde daha çok gayrimüslimler otururdu”* (s. 22). Ancak karısının onları terk etmesi sonucu, karısıyla anıları bulunduğu için konak, ona itici gelir. Kendisini burada bulunmaktan dolayı mutsuz hisseder ve konağı boşaltarak kızıyla beraber apartman dairesine yerleşir. Burada tanıştığı insanlar vasıtasıyla ve mekân değişikliğiyle beraber acıları biraz hafifler: *“Konağı terk ediyoruz Feyza. Fatih'te bir apartman dairesi satın aldım. Tahmin ediyorum beğeneceksin”* (s. 140)

Gösteriş meraklısı tipler; bu yönlerini ortaya çıkarma eğilimindedirler. Mediha'nın zengin arkadaşları, toplantı zamanlarında hep bu yönde konuşurlar. Apartmanlarını överken, *“İnci Hanım'ın Maçka'da dillere destan lüks bir apartmanı vardı”* (s. 25), geçmişin zenginlik göstergesi olan konakları küçümserler: *“Konakta Lavaboda ağızma azıcık su kaçtı. Zehir gibiydi”* (s. 29).

Gece hayatını ortaya koyan mekânlar da vardır. Bu mekânlarda amaca, zamana ve müşteriye göre hizmetler sunulmaktadır. Barlar ve buralarda çalışanların niyeti bar şarkıcısı Necla örneğiyle şu şekilde ortaya konulur: *“Beyoğlu'ndaki bir barda dans şarkıları söylüyor, haciağaları söğüşlemek için ekstra konsamatrislik yapıyordu. Gemideki orkestranın şarkıcısı sarışın çocukla yaşıyordu”* (s. 165). Lokanta olarak bilinen bir yerin, günün değişik zamanlarında değişik işler yaptığını

Sormagir Lokantası ile ifade edilir. “*Samatya'nın Sormagir Lokantası akşama kadar aşçı dükkânı olarak çalışır, akşamdan sonra da bira ve şarap verirdi*” (s. 227).

Zamanın ve yaşananların insan hayatına önemli bir etkisi olduğu aşikârdır. Bir de bulunulan mekânlar, meslekler, ekonomik durumlar ve yaş faktörü, insanın olayları algılamasına ve yorumlamasına önemli derecede etki eder. İnsanın içinde bulunduğu ruh hali ise çevresindeki insanlara, eşyaya veya tabiata bakışına yansır. Feyza yaşadıklarının etkisiyle düştüğü boşluk sırasında hatırladıkları buna örnek olarak verilebilir. “*Hele radyodan gelen nağmelerle mükemmel oluyordu. Babasının yıllar önce dediklerini hatırladı: 'Gün olur deniz ve ağaçlar bizim kederlerimizi giyinmiş zannederiz ve onlara baktıkça içimiz sıkılır. Her gördüğümüz güzellik, adeta gönlümüzdeki elemi bize gösterir gibidir*” (s. 242).

Yazıklar Çıkmazı'nda konak, apartman ve gecekondur olmak üzere üç simgesel mekân vardır. Bunlar insanın yaşantısını ve içinde bulunduğu ruhi durumu ortaya koymaları açısından önemlidirler. Konak; geleneği ve mutluluğu, apartman; zenginliği ve gösterişi, gecekondur ise mutsuzluğu, yoksulluğu ve yıkımı ifade eder. Mehme Narlı ise insan mekân ilişkisini şöyle ifade eder:

“*Bir romanda mekân, ister gerçeğin kopyası olarak tasvir edilsin isterse izlenim ve ilhamlara göre tasvir edilsin daima çeşitli şekillerde ortaya çıkacak ve kendi içinde yaşayan insanın hayatında farklı anlamlar kazanacaktır. Çünkü her halükârda insan mekâna sıkı sıkıya bağlıdır. Yalnız şu var ki bazı romanlarda aksiyonu şahıslardaki değişime hazırlayan tek zemindir. Bazı romanlarda adı vardır ama bir atmosfer oluşturmaz. Dekoratif bir malzemedir. Bazı romanlarda ise şahısların hayatındaki oluşları zaman zaman etkileyen onları sevk eden bir yarı atmosfer gibidir*” (Narlı, 2002: 109).

Mehmet Narlı'nın bu tanımlamasına uygun durumun örnekleri, Bir Kimlik Lütfen'de görülmektedir. Romanda mekânların, olaylara etkisi yok denecek kadar azdır. Ancak bazı mekânların, kahramanların ruhi durumuna göre anlam kazandığı ifade edilebilir. Sevdiği kızın bulunduğu mekânlar aşığına huzur verdiği için bulunduğu yerin kötü yönlerini bile önemsenmez. Hatta bunlar, dikkatini bile çekmez. Minibüs durakları, servis minibüsü, fabrika gibi mekânlar, roman kahramanı Halit için farklı zamanlarda farklı anlamlar taşır. Servislerinin ayrılmasında, Gül'ü

görememek düşüncesi bile, âşığı Halit'i üzer. Minibüste yolculuk etmek, eski tadı vermez artık. Halit, *“Demek minibüsler Gülsüz gideceklerdi artık!”* (s. 19) diyerek üzüntüsünü dile getirir.

Fadime Ana'nın evi, oğlunun arkadaşları için sıcak bir mekândır. Orada toplanıp, bir taraftan kendileri için yapılan nefis yemeklerinden tadarken; bir taraftan da onun güzel muhabbetini dinlerler.

Çevresinden dışlanan, kendini mutsuz hisseden kişiler, kurtuluş olarak meyhaneye sığınır. Naci ve Suat'ın durumu buna örnek olarak verilebilir. *“Naci'nin ümidi kalmamıştı. O da tek başına meyhaneye gidiyor, içiyordu”* (s. 103).

Yaşadığı ailevi sıkıntılardan dolayı kendini mutsuz hisseden fabrikatör Şemsi; kargaşadan ve huzursuzluktan kurtulmak için çareler arar. Kurtuluşu, bir ada kiralayarak orada toprakla meşgul olmakta, sakin bir ortamda hayatını devam ettirmekte bulur. Ada onun için huzur ve ferahlama yeridir. Şehirlerde yaşadığı dönemlerde birkaç defa iflas etmesi, eşinin ve çocuklarının ahlaksızlıkları, kendi maneviyatının zayıflaması, şehirdeki (ev, fabrikada, kahvehane) hayatı, ona, hep acı vermiştir. Bu olumsuzluklardan dolayı, şehir ona itici gelir. O da adaya yerleşir. Adayı ve adadaki evini kendi ruh haline göre dönüştürür. Bu da mekânların kişinin ruh haline göre de anlam kazanacağı gibi kişi kendi ruh haline göre mekânı dönüştürerek mutlu olabileceğine örnektir: *“Eve geldiklerinde hayreti artık bir tokadı andırmıştı. Çünkü burası bir Müslüman evinin bütün incelikleriyle bezenmişti... Hele kibleye serilmiş halı seccadeyle, sedef kakmalı rahle üzerinde Kuran-ı Kerim'i görünce Yahya Bey şaşkınlık ve sevinç içinde bocalamıştı”* (s. 152).

İnsanların sevdikleri ile beraber olunca çevredeki çirkinliklerin ve aksayan yönlerin pek farkına varamayacağı bir minibüs ortamıyla anlatılır. *“Minibüsler çoğunlukla dolu gelir. İçlerini çürük nefes kokuları kaplardı. Kendisine sorarsanız, sevdiğinin varlığıyla gülistan oluyordu bu minibüsler. Nasılı, niçini yoktu bunun, böyleydi işte...”* (s. 56).

Tabiatı güzel ve çirkin görmek, nasıl insanın ruhi durumuyla alakalıysa onu güzelleştirmek de bozmak da yine insanın faaliyetleriyle alakalı olduğunu, roman kişisi Şemsi'nin adaya yerleşmesi ve orayı kendi zevkine göre şekillendirmesi ile verilir:

“Yahya Bey adaya indiğinde hava tatlı bir kış ılıkliğındaydı... Yürüdüğü dar yolun sağı boydan boya çiçek tarlasıydı. Sol taraftaki ağaçlar budanmıştı... Düzenli bir sebze bahçesi... Bahçenin ortasında sakallı bir adam çalışmaktaydı. Uzakta olduğu için Yahya Bey ona el sallayarak bağırdı: ‘-Kolay gelsin.’ Adam elindeki küreği düzenli hareketlerle kenara bırakıp gelmeye başladı. Kır sakallıydı. Geniş bir pantolonla açık renk kazak giymişti. Yahya Bey önce bu adam bahçivana hiç benzemiyor, diye düşündü. Üstelik sakalla örtülü bu yüzü yakından tanır gibiydi. Adam yaklaştıkça netleşti ve Yahya Bey’in ağzı açık kalmıştı” (s. 152).

Makedonya Gamzesi’nde sürekli bir aksiyon vardır. Kahramanlar; içinde buldukları meslekleri ve kendilerine yükledikleri sosyal statülerine (öğrenci, gazeteci, istihbaratçı, padişah, sadrazam, şeyh, asker gibi) uygun bir mekânda bulunurlar ve buna göre davranırlar.

Öğrenci ve okuduğu okulun ilişkilendirilmesi ve öğrenci davranışları bu duruma göre değerlendirilir: *“Mekteb-i Harbiye talebesi böyle mi olmalı? Tren raylarında mı yürümeli?” (s. 15).*

Şeyh ve dergâh ilişkisi vardı: *“Çünkü tekkenin başında Muhammed Nûru’l-Arabi isimli büyük bir din adamı vardı” (s. 22).*

Saray ve padişah arasındaki bağlantı hakkında bilgiler verilir. *“Evet, Paşa ‘Saltanata ve Sultan Abdülhamid’e asla dokunulmayacağı’ yolunda telgraf göndermişti saraya” (s. 192).*

Balkanların karışıklıklardan dolayı yapılan eylemler: *“Balkanlar’dan firar mı ettin?” (s. 25).*

Kahve ortamları ve buralarda sohbetlere katılan kişiler: *“Zehir Ali’nin kahvesi Zehir Ali’yle Sırrım Kâmil’le Kostak Rıza oturuyordu” (s. 171).*

Asker ve karargâh ilişkisi vardır. *“Aynı anda Taşkışla’da müthiş bir hareketlilik vardı. Silahını kapam asker sokağa fırlamaya başlamıştı. Zaten sabaha karşı kışlanın kapıları tutulmuş, mektepli zabıtlar hapsedilip mühimmat deposu yağmalanmıştı” (s. 176).*

1.1.14. Romanlarda Popüler Roman Özelliklerini Gösteren Unsurlar

Üstün İnanç'ın romanlarında olay örgüsü, kişiler, zaman, mekân ve anlatım özelliklerinden yola çıkarak romanlarına “popüler roman”, kendisine de “popüler romancı” denilebilir. Sağlık'a göre popüler roman:

“Yazarı açısından estetik gaye güdülmeksizin kaleme alınan; yayılıp yazılmasında başta ticari kaygı olmak üzere, sanat dışı sebepler bulunan; okurun fikrinden çok duygu ve heyecanlarını harekete geçirmeyi hedefleyen; çok sayıda okura ulaşan; kolay anlaşılıp rahat çözümlenen; okurda belli bir seviye aramayan basmakalıp bir yapı arz eden; birçoğu filme alınarak okur dışında sinema ve televizyonda da çok sayıda izleyiciye ulaşmış nitelikteki romanlardır” (Sağlık, 2010: 120).

Aşağıda popüler roman özellikleri ve Üstün İnanç'ın romanlarında bu özellikleri gösteren unsurlar verilmiştir.

Şekil Yönünden;

Popüler romanların şekil özelliklerinin en önemlisi, bu romanların kapaklarıdır. Okur kapağını gördüğü bu romanları henüz okumadan o romanla ilgili bir beklenti (sezgi) içine sokulur (Sağlık,2010: 123). Üstün İnanç'ın romanlarının kapaklarındaki resimlerinin de okuyucuyu etkileyebileceğini söylemek mümkündür. Ayıp Uşakları kapağında güzel bir kız, yakışıklı bir delikanlı ve arkalarında cami olan bir resim kullanılmıştır. Yalnız Değilsiniz'de ağlayan örtülü bir kız resmi vardır. İnsanlar Böyledir ve Bir Kimlik Lütfen romanlarının kapaklarında güzel bir kız ve yakışıklı bir delikanlı resmi bulunur. Makedonya Gamzesi ve Yağmur Kanla Başladı'da ise asker resimleri vardır.

İlginç adlar verilir. Merak uyandırıcı, ilginç ve çağrışım gücü oldukça yüksek olan adlar, bu romanların kapağına dikkat çekici bir punto ile yazılır (Sağlık, 2010: 123). Üstün İnanç'ın romanlarının isimlerinin de okuyucuda merak uyandıracak ilginç isimleri vardır. Yalnız Değilsiniz, İnsanlar Böyledir, Ayıp Uşakları, Yazıklar Çıkmazı, Bir Kimlik Lütfen, Makedonya Gamzesi ve Yağmur Kanla Başladı onun romanlarının adlarıdır. Özellikle Ayıp Uşakları, Yazıklar Çıkmazı, Bir Kimlik Lütfen romanlarının isimleri için ilgi çekici ve merak uyandırıcı bir özelliklerinin olduğu görülmektedir.

Ucuz olmak ve bol kazanç elde etmek için yazılmak da popüler romanların özelliğidir. (Sağlık, 2010: 127). Üstün İnanç'ın romanlarının fiyatı da bu özelliği taşır.

Popüler romanlar sinematik özellikler de gösterir (Sağlık,2010: 128). Yalnız Değilsiniz romanı sinemaya aktarılmıştır.⁸

Olay Yönünden;

Roman kişileri mucizevi olaylar yaşarlar. Mesela beklenmedik bir anda ortaya çıkarak tehlikedeki birini kurtarırlar (Sağlık, 2010: 82). Üstün İnanç'ın romanlarında da bunu görmek mümkündür. Ayıp Uşakları'nda Fusun, uyuşturucu müptelası kişilerden dayak yediği sırada, onu, bu insanlardan koruyan Cabbar, tesadüfen oradan geçmektedir. Yalnız Değilsiniz'de kendisine deli raporu verilmesi için kurulan tuzaktan Serpil'i, tesadüfen tanıdığı Mürteza Bey adlı kişi kurtarır.

Popüler romanlardaki kişiler tek yönlü (iyi-kötü) olarak sunuldukları için onların bu özelliği olay örgüsünü karmaşık olmaktan kurtarır (Sağlık, 2010: 157). Üstün İnanç'ın romanlarında genellikle iyiler ile kötülerin mücadeleleri anlatılır.

Kişilerin tutkuları öne çıkarılır. Bu tutkular söz konusu kişileri eyleme yöneltir. Eylem başlayınca da roman hareketle (macera) dolar. Bu yüzden popüler romanlar “tutku ya da hareket” romanı şeklinde adlandırılır (Sağlık, 2010: 299). Üstün İnanç'ın romanları olay ağırlıklı romanlardır. Bu yüzden devamlı bir hareketlilik vardır.

Popüler romanlarda başı, ortası ve sonu belirli bütünlük taşıyan bir öykü bulunur. Bu yüzden rahatlıkla özetlenebilir (Sağlık, 2010: 302). Üstün İnanç'ın romanlarının da başı, ortası ve sonu belirli olan bir bütünlük taşıdığı için kolayca özetlenebilir.

Popüler romanlarda olaylar (öykü) zamanları oldukça uzundur. Bu uzunluk bazen yılları alabilir (Sağlık, 2010: 307). Üstün İnanç'ın romanlarında zaman, uzun bir süreyi kapsar.

Geleneksel romanlarda görülen anlatıcının araya girerek olay ile ilgili bilgi vermesi gibi özellikler Üstün İnanç'ın romanlarında da görülmektedir. Yalnız

⁸ <http://www.sinematurk.com/film/7943-yalniz-degilsiniz/> web adresinde film vardır. Erişim Tarihi: 22.04.2016

Değilsiniz’de yazar anlattığı bir olayla ilgili araya girer ve “*NOT: Olay masal değil, vakanüvis kayıdır. Yanlış anlaşılmasın*” (s. 96) diyerek okuyucuya olayın gerçekliğini hissettirir.

Popüler romanlarımızdaki olağanüstü ifadeleri, Üstün İnanç’ta da görmek mümkündür. Ayıp Uşakları’nda büyük bir üzüntü yaşayan Füsun’un kısa bir zamandaki değişim tasviri, “*Bir ayna istedim. Saçlarım, kaşlarım ve kirpiklerim olduğu gibi ağarmıştı*” (s. 209) buna örnek verilebilir.

Tesadüfler daha çok arayış romanlarında görülür. Özellikle Ayıp Uşakları’nın anlatıcısı olan Füsun’un hayatına yön veren olaylar ve İslam’a yönelmesinde önemli paya sahip Mürteza Bey, Ziya Amca ve Cabbar’la karşılaşması tesadüflerle doludur. Hatta Füsun’da bunun farkına varıp şöyle diyecektir. “*Hayat hep böyle tesadüflerle mi doluydu acaba?*” (s. 102). Yalnız Değilsiniz’de; Serpil’in değişiminde önemli paya sahip Abdullah ve Mürteza Bey’dir. Serpil’in onlarla tanışması da yine tesadüfen olur. Abdullah’la üniversitede eczacılık bölümünde aynı sınıfta okur. Serpil, araştırma konusu hakkında bilgi toplamak için Mürteza Bey’den yardım alır. Mürteza Bey’in, Abdullah’ın dedesi olduğunu öğrenir. Bir Kimlik Lütfen’de; Naci bir gün parkta otururken daha sonradan evleneceği kadınla karşılaşır. Kadın ondan yardım ister; ancak o, kadını önce tersler, sonra yumuşar ve ona iş bulur. Kısa bir zaman sonra da evlenirler. Yazıklar Çıkmazı’nda; Kenan yaptığı hırsızlıktan başkalarının haberi olmadığını zanneder. Ancak onu gören biri vardır. Bu kişi de daha önceden tanıdığı Günay’dır ve o da tehditle, onun çaldıklarına ortak olur. Orada bulunan Günay’ın, Kenan’ı daha önceden tanıyor olması tesadüf unsuruna örnek olarak verilebilir. “*Kenan çaresiz kalarak boyun eğmişti. Artık bütün işlerinde Zalim Rüştü, Günay ve Kenan ortaklıklar*” (s. 255).

Kişiler Yönünden;

Yaygın bir görüşe göre popüler romanlarda ana karakterler kadınlardır (Sağlık, 2010: 159). Üstün İnanç’ın romanlarında ana kahramanlar içerisinde genellikle kadınlar da vardır. Yalnız Değilsiniz’de Serpil, Ayıp Uşakları’nda Füsun, Yazıklar Çıkmazı’nda FeYZa’dır. İnsanlar Böyledir, Bir Kimlik Lütfen, Yağmur Kanla Başladı’da çocuklarını koruyan ve bazı meselelerde toplumsal mesajlar veren anneler ön plandadır.

Kimi popüler roman karakterleri de gerçek kişilerden oluşur. Özellikle popüler tarihi romanlarda bunu görmek mümkündür (Sağlık, 2010: 161). Üstün İnanç'ın özellikle tarihi romanlarında tarihi şahsiyetler vardır. II. Abdülhamit, Enver Paşa, Talat Paşa, Mustafa Kemal, Tevfik Fikret, Mizancı Murat, Derviş Vahdeti, Hüseyin Cahit, Halide Edip Adıvar, Rıza Tevfik, Doktor Rıza...

Popüler romanların kişileri tek yönlüdür. Bunlar ya iyidir ya da kötüdür. Bu yüzden popüler roman kahramanı iyi ise ve bir de birinci derecede ise o kişi idealize edilir. İdealize edilen bu kişinin neredeyse hiçbir kusurlu tarafını göremeyiz. Aynı şekilde kötülerin de iyi sayılabilecek herhangi bir özelliği dikkatimizi çekmez (Sağlık, 2010: 305). Üstün İnanç'ın romanlarında iyiler ödüllendirilir. Kötüler ise cezalandırılır. Bu ceza ise genellikle bu kahramanların kötü bir şekilde ölmeleridir. Çürük Suat, Şükrü, Kenan adlı kahramanların ölüm şekilleri buna örnektir.

Popüler romanlarda haksızlığa uğrayan kişiler, sonunda zafer kazanır (Sağlık, 2010: 306). Tarihi popüler romanlarda da diğer popüler romanlarda olduğu gibi, kötülerin cezalarını bulmaları iyilerin mükâfatlarını almaları, mutlu son ya da ölüm motifleri yer alır (Sağlık, 2010: 142). Üstün İnanç'ın romanlarında haksızlığa uğrayanlar, zafer kazanırlar. Yalnız Değilsiniz'de haksızlığa uğrayan Serpil, iyi bir doktorla evlenir. Mutlu bir evliliği olur. Anneanesi mirasını, iki kızı arasında değil de mirasa Serpil'i de dâhil ederek üç kişi arasında paylaşır. Bir Kimlik Lütfen'de ise kendisine iftira atılarak işten çıkarılan Yahya Bey'in aslında çalışkan, zeki ve başarılı biri olduğu anlaşılınca tekrar işe girmesi ve fabrikanın genel müdürü olması buna örnek olarak verilebilir.

Zaman Yönünden;

Popüler romanlarda olaylar uzun zaman dilimleri içinde geçerler. Dolayısıyla bu romanlarda bir hareketlilik (macera) göze çarpar. Macera zamanı gerektirir. Bu yüzden bu romanlara zaman ağırlıklı romanlar da denir (Sağlık, 2010: 299). Üstün İnanç'ın romanlarında zaman, uzun bir süreyi kapsar. Romanları içerisinde en kısa zaman Makedonya Gamzesi'nde geçer. Bu zaman yaklaşık iki yıldır. En uzun süre ise Yazıklar Çıkmazı romanında geçer. Bu romanda süre doksan yıldır.

Karakterlerin yaşadıkları ve üzerinde etki bıraktıkları olaylar dışında bu romanlarda zamanın pek ayrıntısına girilmez (Sağlık, 2010: 163). Üstün İnanç'ın romanları olay ağırlıklıdır. Zaman ise sadece olayların akışını ifade eder.

Mekân Yönünden;

Popüler romanlarda olaya çok önem verildiği için bu romanlar mekân yönünden oldukça zengindir. Bu zenginliğin içine şehir ve ülkeler bile girer (Sağlık, 2010: 307). Üstün İnanç'ın romanlarında geniş bir mekân vardır. Olaylar çok çeşitli mekânlarda geçer. İstanbul'un çeşitli semtleri, Amasya, Çorum, Antalya, Yalova, Gaziantep, Adana; Balkanlar, Fransa, Almanya, İsviçre, Montekarlo... gibi.

Yerli popüler romanlarda olayların geçtiği temel mekân İstanbul'dur (Sağlık, 2010: 160). Üstün İnanç'ın romanlarında olayların geçtiği ana mekân İstanbul'dur.

Dil Yönünden;

Popüler romanlarda oldukça sade ve anlaşılır bir dil kullanılır. Bu dil, kısa cümlelerden oluşur ve genelde konuşma dili kullanılır (Sağlık, 2010: 311). Üstün İnanç'ın romanlarında günlük konuşma dili ve kısa cümlelerin kullanıldığını söylemek mümkündür. Yazıklar Çıkmazı'ndan alınan parça ile bu özelliğini örneklendirebiliriz: “*Önem vermeyen hareketlerle kutuyu açtı. Açar açmaz da gözleri çakılıp kalmıştı. Hakiki inci işlemeli, saf altından üç bilezik vardı kutuda*” (s. 136).

Tema Yönünden;

Popüler romanlarda devrin zevk, eğlence ve modasının yansıtıldığını da görürüz. Bu romanlardan, o devirde hangi olayların gündemde olduğunu ve devrin modalarını çıkarmak mümkündür (Sağlık, 2010: 160). Üstün İnanç romanlarında devrin özelliklerinin yansıtıldığı görülmektedir.

Popüler romanlarda bir eğlence unsuru olarak musiki ve dans önemli yer tutar (Sağlık, 2010: 161). Üstün İnanç'ın romanlarında musiki ve halk oyunlarına da yer verilir. İnsanlar Böyledir'de, “Ben İstanbulluyum. Komparsita yerine misket havasını ben istiyorum!” (s. 165). Yağmur Kanla Başladı'da Serdar ney üfler. Yazıklar Çıkmazı'nda Feyza ud çalar.

Yerli olsun yabancı olsun hemen hemen bütün popüler romanlarda “iyinin kötüye karşı savaşımı” vardır. Popüler romanlarda insan sevgisi, iyilik ve doğruluk

gibi temalar da çokça işlenir (Sağlık, 2010: 129). Üstün İnanç romanlarında bu temalar da işlenir.

Anlatıcı ve Yazar Yönünden;

Hemen her roman belirli bir ideolojiyi içerir. Roman ideolojiyi içerdiğine göre romancının da bir ideolojisi var demektir. Bunun aksi mümkün değildir. Yani hiçbir politik görüş ya da ideoloji taşımayan roman da romancı da yoktur (Sağlık, 2010: 150). Üstün İnanç'ın romanlarından yola çıkarak onun bir ideolojisi olduğu ve bu ideolojisini romanlarında ön plana çıkardığını söylemek mümkündür. Buna Yazıklar Çıkmazı romanındaki CHP ve DP taraftarları arasında geçen mücadeleyi anlatırken kullandığı cümleler örnek verilebilir. CHP'lileri dindarlara karşı kindar bir şekilde, eylem ve söylemlerini kötü olarak verir. DP'lileri ise ılımlı, iyiniyetli, başarılı ve mutlu kişiler olarak tanıtır.

Popüler romancılar sanatlarını mutlaka bir şeye (para, ün, ideoloji) alet ederler (Sağlık, 2010: 315). Üstün İnanç kendisine sorulan bir soruya: "*Baktım ki iş yok roman yazayım, dedim.*" diyerek cevap verir. Bu cümle onun romanlarını daha çok para için yazdığına işarettir.

Popüler romancılar bir merak ya da fantezi olarak hemen her konuya el atarlar (Sağlık, 2010: 318). Üstün İnanç'ın romanlarının konularını; İslamiyet, arayış, işçi meseleleri, aşk, siyaset, kuşak çatışması, tarih gibi meseleler oluşturur. Bu da onun çok farklı konularda yazdığını gösterir.

Popüler romanlarda romancı anlattığı öyküyü inandırıcı hale getirmek için başka alanlara ait metinlere bir anlatım tekniği (iktibas) olarak yer verir. Bu anlamda popüler romanlarda mektuplara, gazete haberlerine, raporlara, radyo haberlerine, değişik kitaplardan yapılan alıntılara vs. bolca yer verilir (Sağlık, 2010: 311). Üstün İnanç'ın romanlarında gazete haberlerine, mektuplara, alıntılara, ayet ve hadislere yer verdiği görülmektedir.

Popüler romanların, okurlarını sıkmamak ve bir çırpıda okunmak gibi bir özelliği de vardır (Sağlık, 2010: 127). Üstün İnanç'ın romanlarında da merak unsuru vardır. Olayın sonucunun ne olacağı merak edildiği için kısa zamanda okunur.

SONUÇ

Üstün İnanç'ın yaşantısının, çalışma hayatının ve düşüncelerinin şekillenmesinde sosyal, siyasal ve ekonomik şartlar kadar Necip Fazıl Kısakürek de önemli bir paya sahiptir. Onun sohbetlerine katılması ve onunla yakın arkadaşlık kurması, duygu ve düşünce dünyasına etki eder. Necip Fazıl Kısakürek'in İkinci Abdülhamit'i konu alan "İkinci Abdülhamit" adlı oyununun sahnelenmesinde yönetmenlik ve oyunculuk yapar. Romanlarında Necip Fazıl'ın hayat anlayışının ve düşünce dünyasının etkili olduğunu söylemek de yanlış olmaz. Toplumsal bozuklukların ortaya konması ve çözüm yolları, ahlak, erdem, din, vatan sevgisi, İkinci Abdülhamit hayranlığı eserlerinin başlıca temalarıdır.

Uzun yıllar tiyatro yazarlığı, senaristlik yapan Üstün İnanç ilk romanını 1988 yılında 51 yaşında iken yazmıştır. Konularına göre üç grupta değerlendirdiğimiz romanlarında farklı yazarların çizgisinde olduğunu söyleyebiliriz. Arayış romanları olan Yalnız Değilsiniz, Ayıp Uşakları ve Yazıklar Çıkmazı ile İslamcı yazarlar Ahmet Günbay Yıldız, Emine Şenlikoğlu, Şule Yüksel Şenler gibi yazarlarla aynı doğrultudadır. İşçi sınıfını konu alan İnsanlar Böyledir ve Bir Kimlik Lütfen adlı romanları konu olarak Orhan Kemal, Tarık Dursun K.'nin romanlarına benzer. Ancak burada şunu belirtmekte fayda vardır; bunlarda işçi sınıfını konu alan roman ve romancılarla benzerlik olmasına rağmen işçi sınıfının meselelerini, İslami kurallara göre vermesiyle onlardan ayrılır ve İslamcı yazarlara yaklaşır. II.Meşrutiyet yıllarını anlattığı ve tarihine, milletine sevgisini ifade ettiği romanları Makedonya Gamzesi, Yağmur Kanla Başladı ile Tarık Buğra ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi yazarların Kurtuluş Savaşı yıllarını anlatan romanlarıyla benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz. Genel olarak romanları; içerik, anlatım ve dil yönünden incelendiğinde onu popüler romancılar arasında değerlendirebiliriz.

Üstün İnanç'ın roman yazmaya başlamadan önce tiyatro ile ilgilenmesi; tiyatro yazarlığı, yönetmenliği ve oyunculuğu yapması romanlarındaki kişiler arası diyalogları etkili bir şekilde vermesine katkıda bulunmuştur, denilebilir.

Romanlarının ana mesajı mutlu, huzurlu, anlamlı ve dürüst bir yaşam sürdürmektir. Bunun için de kişinin her şeyden önce kendini düzeltmesi gerektiği fikri üzerinde durulur. Kişi kendini düzelttikten sonra; çevresine iyi niyetle ve hoşgörüyle yaklaşacak, bu yönüyle çevresini etkileyecek ve çevresine iyi örnek

olacaktır. Toplumun aksayan yönlerinin düzelmesi önce her bir bireyin kendini düzeltmesiyle olacaktır.

KAYNAKÇA

ÜSTÜN İNANÇ'IN ROMANLARI

İNANÇ, Üstün, “İslam Davası Emrinde Sinema”, Büyük Doğu, S. 6, 23.8.1967, s. 8.

İNANÇ, Üstün, “Sinemanın Durumu”, Büyük Doğu, S. 7, 30.08.1967, s. 13.

İNANÇ, Üstün, “Ve O Dâva”, Büyük Doğu, S. 9, 13.09.1967, s. 9.

İNANÇ, Üstün, “Yeni Mektep”, Büyük Doğu, S. 18, 15.11.1967, s. 9.

İNANÇ, Üstün, **Ayıp Uşakları**, Tuğra Neşriyat, (3.Baskı), İstanbul 1992.

İNANÇ, Üstün, **Bir Kimlik Lütfen**, Tuğra Neşriyat, (2.Baskı), İstanbul 1994.

İNANÇ, Üstün, **İnsanlar Böyledir**, Yesevi Yay. (7.Baskı), İstanbul 2003.

İNANÇ, Üstün, **Makedonya Gamzesi**, Babıali Kültür Yay. (3. Baskı), İstanbul 2014.

İNANÇ, Üstün, **Yağmur Kanla Başladı**, Babıali Kültür Yay.(1.Baskı), İstanbul, 2014.

İNANÇ, Üstün, **Yalnız Değilsiniz**, Tuğra Neşriyat, (7.Baskı), İstanbul 1994.

İNANÇ, Üstün, **Yazıklar Çıkmazı**, Babıali Kültür Yay. (2. Baskı), İstanbul 2014.

DiĞER KAYNAKLAR

AKTAŞ, Şerif, **Roman Sanatı ve Roman Sanatına Giriş**, Birlik Yayınları, Ankara, 1984.

ÇETİN, Nurullah, **Roman Çözümleme Yöntemi**, Öncü Kitap (7. Baskı), Ankara 2009.

KALPAKÇIOĞLU, Fethi Naci, **Yüz Yılın Yüz Türk Romanı**, Türkiye İş Bankası Yayınları (5. Baskı), 2012.

- KOLCU, Ali İhsan, **Türk Romanı El Kitabı**, Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum, 2013.
- KORKMAZ, Ramazan, **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayıncılık, Ankara, 2004.
- NARLI, Mehmet, **Orhan Kemal'in Romanları Üzerine Bir İnceleme**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2002.
- Philip Stewick, **Roman Teorisi** (Çev. Sevim Kantarcıoğlu), Akçağ Yayınları, Ankara, 1988
- SAĞLIK, Şaban, **Bir Popüler Romancı Esat Mahmut Karakurt Bir Estetik Romancı Ahmet Hamdi Tanpınar**, Akçağ Yayınları (1.Baskı), Ankara, 2010.
- SAĞLIK, Şaban, **Hikâye/Anlatı/Yorum**, Hece Yayınları (1. Baskı), Ankara 2014.
- SAĞLIK, Şaban, **Popüler Roman-Estetik Roman**, Akçağ Yayınları (1.Baskı), Ankara, 2010.
- SARUHAN, Emeti, **Zamanın Tanıkları**, Pınar Yay. (Birinci Baskı), İstanbul 2014.
- TEKİN, Mehmet, **Roman Sanatı**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2002.
- TÖRENEK, Mehmet, **Hikâye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf**, Kitabevi, İstanbul 1999.
- YARDIM, Mehmet Nuri, **Romancılar Konuşuyor**, Nesil Yayınları, İstanbul 2008.

ÖZGEÇMİŞ

1977 yılında Gümüşhane Kelkit'te doğdu. İlköğretim ve ortaöğretimini Kelkit'te, yükseköğretimini ise Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde 2000 yılında tamamladı. 2000 yılında Giresun Eynesil ilçesi Eynesil Lisesi'ne Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak atandı. Aynı ilçede Eynesil Lisesi, İmam-Hatip Lisesi ve Anadolu Lisesi'nde de çalıştı. 2008 yılından beri Anadolu Lisesinde idareci olarak görevine devam etmektedir. 2014 yılında Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde lisansüstü eğitimine başlamıştır.

